

Refleksioner over kvalificering af socialt arbejde

**- udvalgte bachelorprojekter fra
Den Sociale Højskole i Aarhus**

Udgivet af Den Sociale Højskole i Aarhus 2007

Tryk: Den Sociale Højskole i Aarhus

Layout: Holger B.K. Nielsen

ISBN 10: 87-85200-60-3

ISBN 13: 9788785200600

Denne udgave kan også downloades på

www.dsh-aa.dk

Publikationen kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden

Denne publikation kan bestilles ved henvendelse til:

Den Sociale Højskole i Aarhus

Jens Chr. Skous Vej 2

DK-8000 Århus C

Tlf: 86 27 66 22

E-mail: dsh-aa@dsh-aa.dk

Indhold

Forord	5
Indledning	7
Han hed Tom, og pludselig en dag opdagede han, at det var lige præcis, hvad han var	11
<i>Af Louise Hald og Mette H. Kudsk – Januar 2007</i>	
Socialt udsatte grønlandere og deres sociale problemer – en diskursanalyse	19
<i>Af Nina Særkjær Olsen - Juni 2007</i>	
Evaluering af ledige tilkendt fleksjob	25
<i>Af Pia Poltorak Nielsen, Stine Vendelbo Pedersen og Berit Marie Thinggaard - Juni 2007</i>	
Myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund	37
<i>Af Sarah Skov, Lene Poulsen og Hanne Frøsig – Januar 2007</i>	
Hvorfor sker der ingenting? – "Er socialrådgiveren en stumtjener"	43
<i>Af Linda Søgaard Sørensen og Sussie Rasmussen – Juni 2007</i>	
En ny vej - hvordan spiritualitet øger kvaliteten i det sociale arbejde	51
<i>Af Irina Knudsgaard Bunk, Sandra Shamista Hansen og Celinah Malue Jakobsen - Januar 2007</i>	
Socialrådgiveren på en privat virksomhed	61
<i>Af Louise Hee Jensen og Marianne Lund Nielsen - Juni 2007</i>	
Kunsten at møde praksis	67
<i>Af Heidi Kristensen, Majbritt Fomsgaard og Marianne Jørgensen – Juni 2007</i>	
Vignetmetoden – som fundament til et bachelorprojekt omkring offentlige og privates vurderinger af arbejdsmarkedspartnerskab	77
<i>Af Kathrine Ditlev Lund og Christina Søgaard Jensen – Juni 2007</i>	

Forord

Den Sociale Højskole i Aarhus har som overordnet mål at markere sig ud som et uddannelses- og arbejdssted, hvor kvaliteten i uddannelserne og medarbejderes kompetencer og interesser er i højsædet. Højskolen har desuden som overordnet mål at være med til at præge debatten om kvalitet i det sociale arbejde og at højne denne, bl.a. gennem samarbejde med praksis, relevante forskningsinstitutioner og internationale samarbejdspartner.

Den Sociale Højskole i Aarhus får i 2008 fået endnu en streng at spille på i arbejdet med at sætte kvaliteten i uddannelsen og det sociale arbejde i højsædet, nemlig gennem ændrede rammer for arbejdet, idet højskolen bliver en del af VIA University College. Det er centralt for højskolen og VIA University College at være en del af og bidrage til udviklingen af lokale netværk på tværs af forskning, uddannelse og praksis. Et af bidragene er til stadighed at arbejde med forskellige måder at formidle egne og andres forsknings- og udviklingsresultater på for både at rejse debatter og blande sig i dem.

Medarbejdere på højskolen startede for et par år siden denne skriftserie, som giver stemme til en gruppe, som vi på skolerne lærer rigtigt meget af, men som ikke fylder så meget i den offentlige debat, nemlig de studerende. Det har fra starten været ambitionen at skriftserien kom til at spille en dobbelt rolle. For det første gennem opfyldelse af det egentlige formål - at formidle nye vinkler på faglig viden og nye indsigter og for det andet ved at spille tilbage i forhold til studiet og arbejdet med bachelorprojekterne. Endelig vil højskolens fusion med andre uddannelser betyde, at skriftserien også kan komme til at spille en rolle i forhold til at formidle viden mellem de studerende på tværs af uddannelserne.

Når man vælger projekter til offentliggørelse, vælger man også en masse gode projekter fra, sådan må det være. Jeg håber at såvel studerende, undervisere, praktikere, forskere som øvrige interesserede vil få glæde af det valg vi har foretaget.

God læselyst

Hanne Baandrup

rektor

Indledning

Formål med udgivelsen

Den Sociale Højskole i Aarhus har valgt at udgive nummer 3 i denne skriftserie – om refleksioner over kvalificering af socialt arbejde. Artiklerne er skrevet på baggrund af og med større eller mindre uddrag af de bachelorprojekter, som skolens studerende har udarbejdet i 2007.

Faget socialt arbejde er i disse år inde i en hurtig udviklingsproces. Vi har med den nye bekendtgørelse fået en professionsuddannelse. Den nye uddannelse stiller krav til de studerende om ikke blot at kvalificere sig indenfor faget som udøvende socialrådgivere, de skal også kvalificere sig til at kunne bidrage til fagets udvikling.

Vi ser en række fagligt meget spændende bachelorprojekter og finder, at det er oplagt, at de faglige tanker heri kommer længere ud end eksamensbordet.

Vi har derfor fortsat denne skriftserie i håb om at udbrede de faglige indsigter og udviklinger fra bachelorprojekterne også til praktikerne i socialt arbejde.

Vi håber, at I vil tage vel mod bidragene fra de tidligere studerende og Jeres nye kollegaer. Samtidig håber vi med denne skriftserie at give andre studerende inspiration til egne kommende bachelorprojekter.

Redaktionens rolle

Redaktionen har kontaktet et udsnit af de udførte bachelorprojekter og foreslået de tidligere studerende at bidrage til denne skriftserie. Udvælgelsen er sket ud fra redaktionsmedlemmernes og kollegaers kendskab til de udfærdigede projekter som vejledere og eksaminatorer.

Vi har udvalgt de deltagende projekter efter deres grad af bidrag til faglig debat, nuancering og for nogles vedkommende egentlig nyudvikling indenfor socialt arbejde.

Redaktionens opgave har været at yde faglig sparring til bidragene fra de nyuddannede bachelorer med hensyn til formidlingen af deres arbejde. De præsenterede analyser, værdier og holdninger i bidragene er de nyuddannede bacheloreres egne og deles ikke nødvendigvis af Den Sociale Højskole eller af redaktionen.

Dette nummer

I dette tredje nummer af skriftserien præsenterer vi artikler fra en række meget forskellige bachelorprojekter.

De antyder og fastholder den spændvidde vi ser i bachelorprojekterne.

Typemæssigt kan bachelorprojekterne variere fra de mere traditionelle problemorienterede undersøgelsesprojekter, evalueringsprojekter og/ eller være udviklingsprojekter.

Emnemæssigt kan de ligeledes favne vidt, for eksempel fra analyser af socialt arbejde i forhold til konkrete målgrupper, evalueringer i forhold til nye projekter og metoder over udvikling af nye redskaber, som kan kvalificere socialrådgivernes indsats.

Kort om de enkelte artikler

Han hed Tom, og pludselig en dag opdagede han, at det var lige præcis hvad han var

Den første artikel fordyber sig i anerkendelsens betydning. Artiklen argumenterer ud fra en teoretisk analyse, at anerkendelse skal være gensidig for at kunne lykkes men, at anerkendelsen ikke nødvendigvis behøver at være ligeværdig i relationen. Forfatterne argumenterer for, at denne indsigt er vigtig for socialrådgivere, der søger at implementere brug af anerkendelse i det daglige sociale arbejde.

Socialt udsatte grønlændere og deres problemer – en diskursanalyse

Den anden artikel er en diskursanalyse. Artiklen sætter kritisk fokus på sprogbrugen omkring socialt udsatte grønlændere. Dette bachelorprojekt har således et overvejende teoretisk udgangspunkt og inddrager repræsentanter fra praksis i en diskussion af projektets indsigter. Artiklen argumenterer således for en kvalificering af socialt arbejde gennem anvendelse af teoretiske indsigter opnået gennem et bachelorprojekt i en diskussion med socialrådgivere fra praksis.

Evaluering af ledige tilkendt fleksjob

Den tredje artikel har fokuseret på at udarbejde en programteori for et projekt på arbejdsmarkedsområdet. En programteori forklarer, hvordan en indsats omsættes til resultater. Projektet undersøgte, hvordan der blev arbejdet med borgerne i indsatsen med fokus på, hvilken sammenhæng der kunne forventes mellem indsats og effekt af indsatsen. Undersøgelsesmetoden var virkningsevaluering, som har fokus på, hvad der virker, hvorfor, hvordan og under hvilke omstændigheder. Indsatsen i det undersøgte projekt kan deles op i kontakten med borgerne og kontakten til arbejdsgiveren. Analysen viste, at der kunne forventes en sammenhæng mellem indsats og den ønskede effekt via processen mellem disse to elementer. Sammenhængen forudsatte dog, at en række betingelser var opfyldte.

Myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund

Den fjerde artikel rummer en analyse af, hvilke udfordringer socialrådgiveres myndighedsudøvelse står overfor i mødet med børnefamilier i det senmoderne samfund. Artiklen peger på, at den samfundsmæssige udvikling betyder, at det krydspres, det sociale arbejde udspiller sig i, til stadighed bliver mere komplekst.

Hvorfor sker der ingenting? – "Er socialrådgiveren en stumtjener"

Den femte artikel har gennem 5 kvalitative interviews fået indsigt i forskellige fagpersoners erfaringer med underretninger og det tværfaglige samarbejde. Analysen viser blandt andet, at mere dialog om og i forbindelse med det tværfaglige samarbejde – kan virke fremmende for det tværfaglige samarbejde omkring underretninger.

En ny vej, hvordan spiritualitet øger kvaliteten i det sociale arbejde

Den sjette artikel sætter fokus på, at socialt arbejde i forvaltningsregi i stigende grad bliver underlagt administrative og økonomiske hensyn, hvilket påvirker relationen mellem socialrådgiver og borger i retning af instrumentalisering og objektivisering. Forfatterne efterlyser et større fokus på helheden i borgerens oplevelser og subjektive mening og formål med livet, således at det sociale arbejde antager et mere holistisk og humanistisk udgangspunkt. En mulighed herfor rummer en spirituelt orienteret tilgang. Artiklen peger på, hvordan spiritualitet kan styrke socialrådgiverens kompetencer, således at relationen til borgeren baseres på et mere holistisk og humanistisk grundlag.

Socialrådgiveren på en privat virksomhed omhandler det sociale arbejde på en privat virksomhed.

I den syvende artikel præsenteres et projekt, som på én privat virksomhed har undersøgt, hvilke kompetencer en socialrådgiver vil kunne bidrage med på baggrund af sin faglighed. Undersøgelsen er opdelt i to dele, hvoraf den ene omhandler socialrådgiverens kompetencer, mens den anden omhandler en privat virksomheds sociale behov. Gruppen kan på baggrund af sin undersøgelse konkludere, at der er en overensstemmelse mellem socialrådgiverens kompetencer og en virksomheds sociale behov i praksis, og at de dermed, med et vist forbehold, matcher.

Kunsten at møde praksis

Den ottende artikel omhandler nyuddannede socialrådgiveres faglige udvikling i mødet med praksis. De nyuddannede har en faglig ballast med fra studiet, som bliver påvirket af den organisation de nyuddannede kommer ind i som en del af et praksisfællesskab og en organisationskultur. Samtidig forsøger 2 af de 3 nyuddannede, som gruppen har talt med, også selv at påvirke den organisation, de møder. Udfordringen er, om deres viden med tiden bliver tavs, eller de fortsætter med at sætte ord på begreber og teorier og med at vægte faglig refleksion. Konteksten ser ud til, at have stor betydning for udviklingen af den enkeltes faglighed.

Vignetmetoden – som fundament til et bachelorprojekt omkring offentlige og privates vurderinger af arbejdsmarkedsparathed

Den niende artikel omhandler offentlige og privates vurderinger af arbejdsmarkedsparathed. Gruppen har via et vignetstudie undersøgt, om der er forskel på, hvordan socialrådgivere i et jobcenter og konsulenter hos andre aktører vurderer, om en borger er arbejdsmarkedsparat/ikke-arbejdsmarkedsparat. Redaktionen har bedt forfatterne om i artiklen at lægge særligt fokus på vignetmetoden, da der ikke er særligt meget litteratur tilgængelig om denne metodiske tilgang til at undersøge praksis.

I dette tredje nummer af skriftserien er det lykkedes at få nyuddannede bachelorer fra 9 projektgrupper til at omarbejde deres projekter til artikelform, selvom de er kommet ud i en travl hverdag som udøvende praktikere. Som redaktion takker vi dem hermed for indsatsen.

Vi ser gerne en tradition for formidling af bachelorprojekternes faglige indsigter og udviklinger her på skolen og håber, at denne skriftserie kan bidrage til at fremme faglig nysgerrighed og debat.

Samtidig håber vi, at skriftserien kan være med til at vække en yderligere interesse hos praktikere til at indgå i praksisforskningssamarbejder med DSH-AA og her medtænke de studerendes bachelorprojekter som et meget relevant aktiv.

Redaktionen

Kirsten Henriksen og Per Westersø

Den Sociale Højskole i Århus

December 2007

Han hed Tom, og pludselig en dag opdagede han, at det var lige præcis, hvad han var

af Louise Hald og Mette H. Kudsk – Januar 2007

Tom kan illustrere følelsen af ikke at blive anerkendt.

Følelsen af at være tom for selvtillid, selvrespekt og selvværd.

Følelsen af ikke at have en værdifuld identitet.

Resumé

Vores interesse for anerkendelse opstod i vores praktik, hvor vi begge anvendte anerkendelse i praksis. Vi blev nysgerrige på hvad, der har betydning for at anerkendelse lykkes.

Ved at benytte os af praksisforskning, har vi undersøgt anerkendelsens vilkår.

Vi har afholdt en workshop og fokusgruppeinterviews og har her fået et billede af anerkendelsens betydning. Igennem en teoretisk analyse er vi kommet frem til at anerkendelse skal være gensidig for at kunne lykkes, men at den ikke nødvendigvis behøver at være ligeværdig i relationen. Til grund for dette resultat ligger bl.a. betydning af anerkendelse i barndommen, hvor barnet lærer at indgå i et gensidigt anerkendelsesforhold. Individet lærer at indgå i fællesskaber og få følelsen af, at bidrage positivt til fællesskabet. Dette skal bidrage til individets selvrealisering.

Dette kan få betydning for socialt arbejde gennem videndeling, hvor socialrådgiveren bevidstgøres om at skabe et gensidigt anerkendelsesforhold, og forsøge at implementere brug af anerkendelse i det daglige arbejde.

Problemformulering

Denne artikel er baseret på udvalgte resultater af vores opgave, hvor vi har taget udgangspunkt i følgende problemformulering:

- Skal anerkendelse være gensidig for at kunne lykkes? Hvilken ændrende effekt kan det have på socialt arbejde?

Som arbejdsredskab og afgrænsning, har vi valgt følgende hypoteser til belysningen:

- Man skal kunne anerkende for at kunne modtage anerkendelse
- Man skal kunne rumme anerkendelse for at kunne give anerkendelse
- Man skal have oplevet at bliver anerkendt, for at kunne anerkende

Teori

Vi har valgt ikke at inddrage alle opgavens teorier i denne artikel men vil kort nævne dem, i og med de har haft en væsentlig betydning for vores analyse og dermed vores resultater.

Teoretisk bygger analysen primært på Axel Honneths teori om anerkendelse, hvor der tages udgangspunkt i den kærlighedsmæssige samt den sociale sfære. Analysen har en meningskondenserende og fænomenologisk metodisk vinkel.

Det empiriske materiale er indsamlet gennem en workshop baseret på deltagernes refleksioner over temaet anerkendelse. Derudover et fokusgruppeinterview med to socialrådgivere, der arbejder med anerkendelse i praksis.

Appreciative Inquiry er inddraget for at give et ekstra krydderi i analysen, da vi oplever at denne er mere praktisk betonet end Axel Honneths teori.

Vi har brugt Juul og Høilunds bog "Anerkendelse og Dømmekraft" til sammenligning af vores analyseresultater, da vi synes de har spændende og anderledes vinkel på deres analyse.

Vi har desuden i opgaven brugt marginaliseringsteori i forhold til beskrivelse og analyse af målgruppen. Vi har været inde omkring integrationsformer i forbindelse med kvindernes deltagelse i familiebehandling.

Afslutningsvist har vi perspektiveret vores resultater til community psychology, for at se hvad denne kunne tilføre vores resultater.

Målgruppen

Målgruppen i undersøgelsen, er mødre med særlig behov for støtte, der er tilknyttet familiebehandling. Målgruppen er valgt som et illustrerende eksempel på en generel problematik. En hypotese hvor der på den ene side er nogle generelle mellemmenneskelige dynamikker, og på den anden side en skitse til en generel kvalificering af arbejdet og interventionen i forhold til disse problematikker og dynamikker.

Derudover har vi fået to socialrådgivere til at reflektere over temaet anerkendelse, samt hvordan de oplever det i deres arbejde.

Skal anerkendelse være gensidig for at kunne lykkes?

Undersøgelsen giver et billede af, at anerkendelse på en eller anden måde skal være gensidig for at lykkes. Da anerkendelse ikke er målbart, kan der stilles spørgsmålstejn ved, om anerkendelsesgraden skal være ligeværdig personerne imellem?

Med gensidig anerkendelse mener vi to eller flere mennesker, der giver og modtager anerkendelse fra hinanden. Vi ser ordene selvtillid og tillid som essentielle begreber i analysen, når vi taler om anerkendelsen og gensidigheden.

Undersøgelsen har vist at der skal en vis form for tillid til, for at der kan modtages eller gives anerkendelse. Det er muligt at møde mennesker, der måske ikke har tillid til os som person, men som kan anerkende situationen, f.eks. at møde op på socialforvaltningen. Om dette skaber gensidig anerkendelse afhænger af hvordan relationen udvikler sig – om der udvikles tillid mellem personerne. Tillid er nødvendig for at gensidigheden skabes, samt anvendelsen af empati fra interaktionspartneren.

Axel Honneth påpeger, at manglende tillid kan komme af krænkelsererfaringer. En krænkelser kan opstå ved at individet oplever mangel på anerkendelse og derved trues på dets identitetsopfattelse.

Det kan fx være i form af nedværdigelse eller ydmygelse i forhold til måden individet lever sit liv på og kan sammenlignes med fysiske sygdomme, der kan true individets eksistens. Mennesket oplever en skamfølelse i forhold til sine egne værdier og oplever sig selv som mindreværdig i forhold til andre individer.

Den lave selvværdsfølelse kan udvikles ved at individet opnår anerkendelse af krænkelserområderne (Honneth: 175-183)

Vores målgruppe påpeger, at tilliden til det andet menneske er essentielt for at kunne modtage anerkendelse. De oplever, at tilliden kommer ved, at de bliver synliggjort og at den anden også giver noget af sig selv. Selvtilliden er som tidligere nævnt vigtig for hvilke områder, det er nemmest at modtage anerkendelse på. Når denne tillid er etableret, kan den anden også hjælpe dem med at lære at anerkende f.eks. problemer eller egenskaber.

I analysen af hypoteserne viste der sig en tendens til en anerkendende cirkularitet, hvor anerkendelsen af sig selv og den anden skulle finde sted, for at kunne modtage og give anerken-

delse. Tilliden til sig selv og den anden er væsentlig i forhold til anerkendelsen og at det, der skal lykkes varierer alt efter hvilken målgruppe, der er i fokus og hvilke faktorer, der kan skabe svære vilkår for anerkendelsen. Skal anerkendelsen så være ligeværdig?

De interviewede socialrådgivere mener at anerkendelsesmængden ikke nødvendigvis behøver at være den samme, for at anerkendelsen er gensidig. Anerkendelsesmængden kan defineres som at begge parter ikke behøver at modtage lige meget anerkendelse fra hinanden. Grunden til at begge parter ikke altid kan give hinanden lige meget anerkendelse, kan udspringe af hvordan individet har udviklet selvtillid, selvværd og selvrespekt samt deres krænkelserfaringer.

Undersøgelsen kan argumentere for, at mængden af det du får igen, ikke kan måles, men kan være at den anden person lytter til det du siger eller møder op. Ved at anerkende den anden uden at opleve gensidigheden, kan det være med til at skabe tilliden og fundamentet for gensidigheden. Undersøgelsen har vist, at der kan være forskel på det, der skal lykkes med anerkendelsen. Det kan være at sætte en udvikling i gang eller at skabe et godt og værdigt møde, som til dels også kan have med udvikling af tillid at gøre i relationen.

Den ændrende effekt i socialt arbejde

Hvilken ændrende effekt ovenstående resultater kan have på socialt arbejde, vil vi se ud fra hvad der ville ske hvis socialrådgiveren kendte til denne viden. Vi vil tage udgangspunkt i, at socialrådgiveren forsøger at anerkende borgeren og dermed udvikle kvaliteten af denne anerkendelse med de kriterier, der er medvirkende til at anerkendelsen bliver gensidig.

Bevidstgørelse som ændrende effekt

Undersøgelsen har vist hvad anerkendelse kan gøre ved mennesket - i dette tilfælde klienten og overvejet hvad det er, der skal lykkes ved anerkendelsen. Den ændrende effekt i det sociale arbejde kan komme af, at socialrådgiveren bliver mere bevidst om, hvad anerkendelse gør ved mennesket og hvad der skal til i relationen for at gensidighed opnås. Det er vigtigt at der skabes bevidsthed om, at klienten kan have ting med i bagagen, der gør at opnåelsen af gensidigheden i anerkendelsen kræver mere tid, en større indsats og at den til tider ikke opnås.

Når vi taler om gensidighed frem for envejs anerkendelse, går vores refleksion på, at det hermed stiller krav til begge parter og specielt socialrådgiveren, som anses som den stærke part og dermed forpligter sig til, at skabe forudsætninger for anerkendelsen. Tillid er som tidligere nævnt en af de vigtige forudsætninger for at skabe anerkendelse samt empatien til at sætte sig ind i interaktionspartnerens habitus. Selvom socialrådgiveren har gode forudsætninger for at anerkende, skal de være bevidste om, at klienten måske ikke er så god til at modtage anerkendelsen og omsætte den til noget konstruktivt, som er eksemplificeret gennem flere eksempler fra socialrådgiverne.

Dette skal ikke være en undskyldning for ikke at bruge anerkendelsen i det sociale arbejde, men derimod give tanker til refleksion over hvad, der kan gøres anderledes overfor det unikke menneske. Det kan være værd at reflektere over hvad målet med den anerkendelse, der gives er og hvad det er, der skal lykkes, specielt ved marginaliserede grupper, hvor det er vigtigt at skabe viden omkring faktorer, der kan skabe svære vilkår for gensidigheden.

At anerkendelse opleves som anerkendelse

Vi overvejer desuden, hvordan socialrådgiveren sikrer, at det hun opfatter som anerkendelse, også ses som anerkendelse for modtageren?

Undersøgelsen gav os et billede på generelle træk ved anerkendelsesrelationen, der kort fortalt handler om at synliggøre ved at se, lytte og forstå. Ved at tage udgangspunkt i disse, burde der skabes minimumsvilkår for anerkendelsen. En anden spændende vinkel er tolkningen af

den andens verbale sprog og kropssprog, som både appreciative inquiry og Axel Honneth pointerede som vigtige i relationen i deres teorier.

Workshoppen med målgruppen viste, at ved at italesætte anerkendelse i en gruppe, kunne det være med til at starte en proces, hvor der kom mere fokus på oplevelsen af anerkendelsen i hverdagen. Overført til det sociale arbejde, kunne denne udvikling også finde sted i en personalegruppe, hvor videndeling omkring det, der virker og det, der er vigtigt for anerkendelsen og gensidighed, bliver italesat.

Ifølge Juul og Højlund handler dette ikke nødvendigvis om at være enig med den andens livsform og måde at være på, men skabe rummeligheden til at se den anden som det unikke menneske det er.

Kort fortalt, kan den ændrende effekt i det sociale arbejde være en opkvalificering af viden om elementer, der gør anerkendelsen bedre og viden om hvad klienternes forudsætning for anerkendelsen kan være, hvis de har samme kriterier som vores målgruppe. Den ændrende effekt skabes ved videndeling om dette emne og refleksioner over måden at anerkende på og betydningen af denne.

Konklusion

Igennem vores undersøgelse, har der været mange overvejende argumenter for, at anerkendelse skal være gensidig for at kunne lykkes. Dette bygger på, at anerkendelsens virkning er, at mennesket udvikler selvtillid, selvværd og selvrespekt, når deres livsform og unikke personlighed bliver anerkendt som værdifuld af samfundet eller grupper. Undersøgelsen har vist, at det er vigtigt at være opmærksom på, hvad det er der skal lykkes samt hvilken målgruppe der er tale om. Det generelle der er på spil når mennesket føler sig anerkendt er, at det oplever sig som synliggjort i interaktionen. Der er målgrupper, der har problemstillinger, der giver anerkendelsen svære vilkår.

Anerkendelsen har gennem analysen af hypoteserne vist sig at være en cirkularitet, hvor tilliden er et essentielt begreb for at opnå denne. Gennem analysen af hypoteserne blev kriterierne for gensidigheden opridset og kunne derved argumentere for gensidighedens vigtighed. Kriterierne for gensidigheden er, at tilliden til sig selv og den anden skal være til stede i relationen. Derudover kræver gensidigheden empati fra mindst én af interaktionsparterne, set i forhold til at kunne rumme den andens personlighed. Det har vist sig, at når disse vilkår ikke er til stede bliver den gensidige anerkendelse sværere at opnå. På den anden side, kan disse vilkår opnås ved at anerkende den anden og derigennem f.eks. skabe tillid.

Vigtige pointer fra undersøgelsen er, at anerkendelse er individuelt betonet, samtidig med at der er noget generelt i spil. Derudover er det vigtigt at pointere, at anerkendelse kan læres gennem hele livet, hvis fundamentet er grundlagt i den tidlige barndom og ovenstående kriterier for opnåelsen af anerkendelsen er til stede.

Undersøgelsen har vist at der skal en vis form for tillid til, for at der kan modtages eller gives anerkendelse. Det er muligt at møde mennesker, der måske ikke har tillid til os som person, men som kan anerkende situationen, f.eks. at møde op på socialforvaltningen. Om dette skaber gensidig anerkendelse afhænger af hvordan relationen udvikler sig. Axel Honneth påpeger, at manglende tillid kan komme af krænkelsererfaringer og at disse krænkelsererfaringer kan forbedres ved oplevelsen af anerkendelsen. Tillid er nødvendig for at gensidigheden skabes, samt anvendelsen af empati.

Undersøgelsen kan argumentere for, at mængden af det du får igen, ikke kan måles, men kan være at den anden person lytter til det du siger eller møder op. Ved at anerkende den anden uden at opleve gensidigheden, kan det være med til at skabe tilliden og fundamentet for gensidigheden. Undersøgelsen har vist, at der kan være forskel på det, der skal lykkes med anerkendelsen. Det kan være at sætte en udvikling i gang eller at skabe et godt og værdigt møde, som til dels også kan have med udvikling af tillid at gøre i relationen.

Den ændrende effekt i forhold til den gensidige anerkendelse i det sociale arbejde er, at socialrådgiveren kan øge bevidstheden om kriterierne for den gensidige anerkendelse gennem denne viden. Når der er tale om gensidighed, hviler ansvaret på begge parter. Ved belysning af socialrådgiverens kompetencer og magtrelation, kan det konkluderes, at denne må tage ansvaret for, at grundlaget for anerkendelse er til stede i mødet. Undersøgelsen viser, at klienten ikke altid har forudsætning for at indgå i en anerkendelsesrelation, på baggrund af eventuelle krænkelsererfaringer, komplekse sociale problemer eller f.eks. en sindslidelse. Disse faktorer kan være med til at skabe svære vilkår for den gensidige anerkendelse og socialrådgiveren må derfor medbringe denne viden i overvejelserne om anerkendelsen. Anerkendelsesmængden kan ikke måles, men undersøgelsen viser, at der ikke behøver at være en ligeværdighed for at gensidigheden opstår.

Socialrådgiveren bør derfor tage ansvar for sin faglighed og etik og forbedre betingelserne for at et minimum af fællesskab kan opstå i mødet og derved sikre gensidig anerkendelse.

Litteraturliste

- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (red.) (2004): Klassisk og moderne samfundsteori. 2. reviderede udgave. 5. oplag. København. Hans Reitzels Forlag. Kap. 10 + 12
- Berliner, Peter og Refby, Mirjam Høffding og Hakesberg, Stephen (2005): At fare vild sammen – introduktion til community psykologi. 1. udgave. 1. oplag. Frydenlund. Kap. 1+2
- Brørup, Mogens og Hauge, Lene og Thomsen, Ulrik Lyager (1993): Psykologibogen – om børn, unge og voksne. 1. udgave. 11. oplag. København. Nordisk Forlag A/S. Kap. 2,2 + 24
- "The Importance of Caregiver-child interactions for the survival and healthy development of young children" – A review. Udarbejdet af CAH (Child and adolescent health and development)
- Dall, Mads Ole m.fl. (2001): Slip anerkendelsen løs!: appreciative inquiry i organisationsudvikling. 1. udgave. 1. oplag. Frydenlund
- Dalsgaard, Charlotte og Meisner, Tine og Voetmann, Kaj (2002): Forvandling – Værdsættende samtale i teori og praksis. 1. udgave. 5. oplag (2006). Dansk Psykologisk Forlag. Kap. 3 + 6
- Dalsgaard, Charlotte og Meisner, Tine og Voetmann, Kaj (2002): Værdsat – værdsættende samtale i praksis. 1. udgave. 1. oplag. Dansk Psykologisk Forlag. Kap. 1
- Glavind, Niels (Juni 2006): Undersøgelse af "Udsatte grupper blandt børnefamilierne – enlige og unge mødre". Arbejdsbevægelsens Erhvervsråd
- Havneskold, Leif og Mothander, Pia Risholm (1995): Udviklingspsykologi – psykodynamisk teori i nyt perspektiv. København. Hans Reitzels Forlag. Kap. 5
- Honneth, Axel (1992): Kamp om anerkendelse. 1. udgave, 1. oplag. Frankfurt am Main. Hans Reitzels Forlag. S. 7-17 og 102-246
- Hornstrup, Carsten & Petersen, Jesper Loehr (2003): Appreciative Inquiry – en konstruktiv metode til positive forandringer. 2. udgave. 2. oplag. Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2005): Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. 1. udgave. 1. oplag. Hans Reitzels Forlag. S. 11-15, kap. 1 + 8
- Järvinen, Margaretha og Larsen, Jørgen Elm og Mortensen, Nils (2002): Det magtfulde møde mellem system og klient. Aarhus Universitetsforlag. Kap. 1
- Kokkinn, Judy (1998): Profesjonelt sosialt arbeid. 2. oplag (1999). Tano Aschehoug
- Kristensen, Catharina Juul (2000): Marginalisering – en begrebsudredning" i Larsen, Jørgen Elm, Jens Lind og Iver Hornemann Møller (red.) Kontinuitet & Forandring. Frederiksberg. S. 141-152
- Kvale, Steinar (1997): Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview. 1. udgave. 12. oplag. København. Hans Reitzels Forlag.
- Lov om social service: Lov nr. 573 af 24/6 2005
- Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område: Lov nr. 453 af 10/6 1997, Jf. lovbekendtgørelse nr. 702 af 23/6 2006
- Lykkeberg, Rune (2006): "Respekt handler om arbejde" i Information, 030306
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2002): Perspektiver på sociale problemer. 1. oplag. Stockholm. Socialpædagogisk Bibliotek. Hans Reitzels Forlag. Kap. 1 + 3
- Mørck, Line Lerche (2006): Grænsedefællesskaber – læring og overskridelse af marginalisering. 1. udgave. Roskilde Universitetsforlag. s. 217-219
- Bertelsen, Aksel & Jørgensen, Ole Sylvester (2000): Psykiatrisk Ordbog. København. Hans Reitzels Forlag
- Schousboe, Ivy
- Sørensen, Tove (2004): At anerkende den anden – om anerkendelsesteoriens relevans i socialt arbejde med særligt udsatte unge. I Uden for nummer 9. 5. årg. 2004
- Thagaard, Tove (2003): Systematik og Indlevelse. s. 87-88. Akademisk Forlag

Internetadresser

www.nb.no/baser/norart/ (301106)

www.scie-socialcareonline.org.uk/ (301106)

www.kl.dk (301106)

www.sfi.dk (301106)

www.afk.dk (301106)

www.bibliotek.dk (301106)

web.media.mit.edu/~alockerd/papers/Lockerd_etal_RoMan05.pdf (061106)

www.hansreitzel.dk/Datterforlag/HansReitzel/hrf.nsf/LM/9013D29B02586C4FC1256EBD0011AA07

socialrdg.dk/index.dsp?page=848 - Etikvejledning. Dansk Socialrådgiverforening (161206)

Socialt udsatte grønlændere og deres sociale problemer – en diskursanalyse

Af Nina Særkjær Olsen - Juni 2007

Resumé

Med udgangspunkt i en hypotese om, at socialt udsatte grønlændere ofte omtales som en homogen gruppe med de samme sociale problematikker, og at det er en gruppe der møder en vis form for stigmatiserende behandling i det danske samfund, hvilket fx opleves i vendinger som "at være grønlænder-stiv", der referer til en forståelse af hele den grønlandsk befolkning som værende alkoholiseret, var det mit projekts hensigt at sætte kritisk fokus på sprogbrugen omkring socialt udsatte grønlændere.

Problemformulering hed:

- Hvilke diskurser udtrykkes fra Socialministeriets side via hvidbogen omkring socialt udsatte grønlændere?
- Hvordan forholder en socialrådgiver sig til diskurserne i forhold til vedkommendes sociale arbejde med grønlændere?
- Hvordan kan diskurserne og det sociale arbejde med grønlændere anskues i forhold til overordnet samfundsteori?

Dette projekt har haft et stort teoretisk udgangspunkt – og derved også inddraget praksis på en lidt anden måde end det er mit indtryk mange andre projekter gør. Jeg har ikke lavet analyse omkring en konkret praksis eller på baggrund af interviews eller observationer, men derimod inddraget praktikeres erfaringer omkring målgruppen som en ekstra ressource til at supplere det mere teoretiske fundament.

Jeg mener det er vigtigt at anerkende de ressourcer praktikere har og inddrage dem konstruktivt i BA projekterne sideløbende med det teoretiske fundament studiet kvalificerer én til bruge, så foreningen af disse to områder forhåbentlig kan bidrage med nytænkning inden for socialt arbejde.

Hvem er de socialt udsatte grønlændere - og hvilke sociale problemer kæmper de med?

Socialministeriet skønner at der ca. er 10-12.000 grønlændere i Danmark, hvoraf de 700-800 menes at være socialt udsatte. I gruppen af udsatte er der en blanding af både mænd og kvinder, og aldersfordelingen er primært mellem 35 og 55 år.

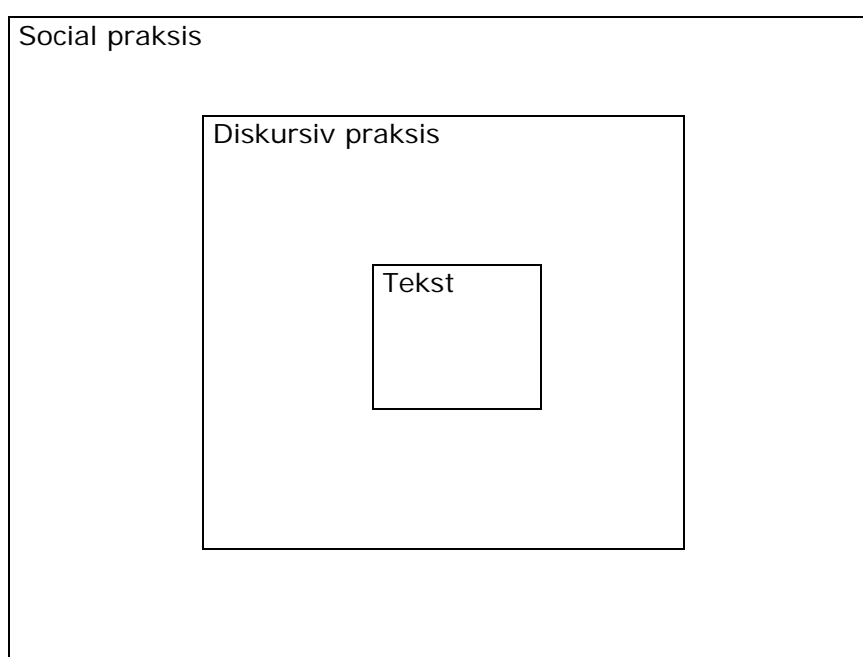
De socialt udsatte grønlændere er i hvidbogen karakteriseret som mennesker, der har forskellige karakteristika og forskellige sociale problemstillinger, men menes altså alle at kunne karakteriseres som socialt udsatte. Nogle i gruppen er ramt af svære problematikker som hjemløshed, svært alkohol- og hashmisbrug og i nogle miljøer er der også hårdere stoffer involveret. Nogle taler alene det danske sprog, andre er tosproget og andre igen taler alene grønlandsk, hvilket betyder, at der også er sprogmæssige barrierer at tage højde for. Nogle modtager offentlig ydelse, men nogle har så svære problematikker, at de ikke er i kontakt med systemet, og derfor ikke får nogen form for hjælp.

Fælles er, at gruppen kun er delvist eller slet ikke integreret i det danske samfund.

Diskursanalyse som metode

Diskurs er: "... en bestemt måde at tale om eller forstå verden på."1 og: "En måde at tale på, der giver betydning til oplevelser ud fra et bestemt perspektiv."2. Diskurs dækker således over en idé om, at vores sprog kan opfattes i forskellige mønstre. Ved at afdække disse mønstre i en diskursanalyse vil én eller flere bagvedliggende diskurser træde frem. Gennem analysen bevidstgøres man om de (for)forståelser, der implicit ligger i en given sprogbrug, og diskursanalyse kan således bidrage til større refleksivitet i den talte/skrevne kommunikation.

Der findes jo ikke bare én, men flere forskellige diskursteorier inden for forskellige perspektiver. I mit BA projekt valgte jeg at tage udgangspunkt i englænderen Norman Faircloughs kritiske diskursteorier. Hans diskursteorier syntes interessant i forhold til besvarelsen af problemstillingen, og samtidig var teorien konkret anvendelig som metode, da han har opstillet en konkret model for, hvordan en diskursanalyse kan udføres:

Tekst er i denne sammenhæng Socialministeriets Hvidbog, som danner rammen om denne diskursanalyse. Grundet projektets omfang var det desværre ikke muligt at inddrage hele hvidbogen i analysen – risikoen herved var, at analysen kunne bære præg af overfladisk databehandling.

En helt anden tekst kunne også være blevet brugt som referenceramme til at sætte kritisk fokus på sprogbrugen omkring målgruppen. Det er min opfattelse af BA projekter med udgangspunkt i diskursanalyse ofte tager udgangspunkt i interviews med socialrådgivere eller andre praktikere, for herigennem at se kritisk på en given sprogbrug. Mit projekt kunne således også have taget udgangspunkt i diskursanalyse af praktikere, der laver socialt arbejde med målgruppen, men dette er bevidst fravalgt, da et sådant projekt nemt ville få karakter af en kritik af socialrådgiverne og deres indsats. Mit udgangspunkt var ikke at fremkomme med kritik af socialrådgivere, men derimod at undersøge den socialministerielle diskurs omkring socialt udsatte grønlændere, da jeg ser en risiko/mulighed for, at denne kan blive implemente-

---

¹ Jørgensen & Phillips, 1999, s. 9.

² Ibid. s.

ret videre ned i systemet via den indsats der besluttes at iværksætte fra Socialministeriets side - og til dette formål syntes hvidbogen som et naturligt valg til tekstanalyse i den samlede diskursanalyse, da hvidbogen er en kortlægning af den sociale indsats der foregår i forhold til socialt udsatte grønlændere, samt tanker om hvad der er behov for i fremtiden i forhold til målgruppens problematikker og behov.

Diskursiv praksis er analysedelen hvor det undersøges hvordan tekstforfatteren (her Socialministeriet) bruger eksisterende diskurser i teksten samt hvordan der produceres nye diskurser, der skaber forandring og i dette tilfælde (nye) opfattelser af målgruppen. I denne analysedel er der fokus på, hvilke teorier om sociale problemer hvidbogen interdiskursivt trækker på. Hvad der kom ud af denne analysedel uddybes senere i artiklen.

Social praksis er analysedelen der sætter den diskursive praksis ind i et større samfundsteoretisk perspektiv – dvs. hvordan man i et bredere perspektiv kan forstå de diskurser der hersker omkring målgruppen. Til dette benyttede jeg forskellige sociologiske teorier. Her blev bl.a. inddraget Høilund og Juuls "Kritisk normative teori" - helt i tråd med det overordnede kritiske perspektiv projektet tog udgangspunkt i – hvor der særligt blev lagt vægt på inddragelse af dømmekraftbegrebet, hvilket også uddybes senere.

Mit BA-projekt skulle således kvalificere det sociale arbejde med målgruppen ved at sætte kritisk fokus på sprogbrugen omkring målgruppen; via diskursanalysen forstå hvilke forståelser der overordnet eksisterer om gruppen og af deres sociale problemer (tekst analyse og diskursiv praksis). Kvalificeringen består desuden af projektets overordnede hensigt; at sætte fokus på socialt udsatte grønlændere, da gruppen har vidst sig, bl.a. i Lise Tøgebys undersøgelse, ofte at være en overset minoritet i Danmark.

Kritisk perspektiv

Da jeg havde valgt at bruge diskursanalyse som metode som projektet til at analysere sprogbrugen omkring målgruppen var det nærliggende at vælge en diskursteori, som ligger inden for kritisk teori.

Inden for kritisk diskursteori er der fokus på forandring og magtrelationer og diskurser ses som praksisser, der både kan skabe og reproducere ulige magtforhold. Dvs. at socialt udsatte grønlændere via socialfaglige diskurser kan være underlagt en magt, der er strukturelt forankret i det socialfaglige sprog, der hersker omkring målgruppen.

Formålet med den kritiske diskursanalyse er, at:

*"... bidrage til social forandring i retning af mere lige magtforhold i kommunikationsprocesserne og i samfundet som helhed."*¹

Ovenstående gennemgang af metode og teori kan synes meget teoretisk og en smule "tungt", men analysen bliver mere enkel og brugbar så snart der kobles socialfaglige teorier, begreber og praksisser på, hvilket vil fremgå af det følgende.

Analysens fokuspunkter

Kulturalisering af sociale problemer

Via tekstanalysen fandtes der forskellige fokuspunkter som dannede udgangspunkt for projektets videre analyse. Det drejer sig om formuleringer, udtryk mv., der alle henviser til målgruppens særlige kulturelle og sociale baggrund, som værende problematisk i forhold til deres nuværende sociale problematikker. Analysedelen omkring diskursiv praksis lagde vægt på at udforske hvilke diskurser disse formuleringer trak på – hvilken diskursiv forståelse der i virkeligheden var tale om af målgruppen og deres sociale problemer.

---

¹ Jørgensen & Phillips, 1999, s. 76.

Sammenfattende er det vidst meget rammende at sige, at jeg i min analyse fandt frem til, at der diskursivt i hvidbogen hersker en grad af kulturalisering af grønlændernes sociale problemer. Dvs. at mange af hvidbogens formuleringer om målgruppens sociale problemer interdiskursivt henviser til en årsagsforståelse der baggrundes i deres sociale og kulturelle baggrund. At kulturalisere sociale problemer betyder i virkeligheden, at der kan være fare for at sløre reelle sociale problemer i en kulturel forklædning. Derved er der risiko for at overse segregering, diskriminering og andre årsagsforklaringer på sociale problemer, som kan fjerne ansvaret for den fastlåste sociale situation fra individet.

Den store fokusering på kulturens betydning for målgruppens nuværende sociale problemer, har selvfølgelig givet anledning til, at jeg i projektet behandlede kulturbegrebet. Der er forskellige teorier om kultur, som jeg mener, kan være mere eller mindre givtige ifht. at sætte det i relation til sociale problemer. Meget af analysen viste en meget essentialistisk kulturopfattelse, som opretholder eksisterende strukturer og magtforhold i samfundet, hvilket kan betyde, at socialt udsatte grønlændere fastholdes i en underlegen position i samfundet, hvor deres medborgerskab ikke anerkendes fuldt ud.

Jeg vil gerne nævne, at analyserne og konklusionerne omkring det negative i kulturalisering af sociale problemer alene handler om, at det flytter fokus fra de egentlige sociale problemer, som der kan handles på, over på kulturelle problemer, som der umiddelbart ikke er de store handlemuligheder overfor for den enkelte socialrådgiver.

Jeg anerkender, at der kan være væsentlige grunde til at drage menneskers kulturelle baggrund ind i det sociale arbejde – fx som en del af socialrådgiverens forståelse af personens situation, men jeg mener ikke det kan være givtigt og handlingsorienteret at bruge det som årsagsforklaring.

Dømmekraft og anerkendelse:

Forandringspotentialer der ligger i at opdage bagvedliggende forståelser via diskursanalyse består bl.a. i at se på målgruppen og forståelsen af denne fra nye vinkler. Til dette gjorde jeg som sagt brug af Højlund og Juuls anerkendelsesteori. Ved at bruge deres dømmekraftbegreb i den videre analyse blev det muligt, at se anderledes måder at opfatte gruppens sociale problemer på, således at andre forståelsesmåder ikke længere blev begrænset af de eksisterende magtrelationer.

Den institutionelle dømmekraft kan således være barriere for et mere bredt og anerkende syn på målgruppen og deres problematikker. Dette kan dog imødekommes ved i stedet at gøre brug af den sociale dømmekraft, der som bekendt både indeholder den personlige og institutionelle dømmekraft, hvor faglige refleksioner får en væsentlig større rolle i problemforståelsen.

Øvrig empiri

De diskurser der viste sig i analysen af den diskursive praksis diskuterede jeg med en socialrådgiver ansat i en familieafdeling, hvor hun møder grønlandske klienter. Dette for at få et bredere praksisperspektiv på diskurserne – om det er nogle opfattelser, hun oplever, er til stede i sit arbejde, hvad opfattelserne kan betyde for indsatsen mv. Dette skulle være med til at validere projektets videre analyse. Dette blev en positiv udvikling i projektet i det det gav nogle alternative syn på diskurserne og dermed også nogle nye vinkler på analysen.

Generelt vil jeg anbefale at inddrage socialrådgivere fra praksis på denne måde, hvor deres erfaringer og overvejelser drages ind som ressource, der kan kvalificere BA projekterne. Det er min opfattelse, at nogle socialrådgivere – særligt nogle der arbejder inden for forvaltningsregi – kan være usikre på at lade sig interviewe til bl.a. BA projekter, fordi de er af den opfattelse, at en del studerende laver projekter, hvor de ser meget kritisk på socialrådgiverens arbejde og daglige praksis. Dette er jo selvsagt ikke givtigt for udvikling af socialt arbejde alene at se med kritiske øjne på socialrådgiveres arbejde, men derimod at inddrage socialrådgiveres praksiser-

faringer blandet med egen teoretisk forståelse, hvilket efter min opfattelse vil give større grobund for udvikling og kvalificering af det sociale arbejde.

Desuden talte jeg en del med lederen af Det Grønlandske Hus i Århus. De informationer jeg fik herfra blev ikke direkte anvendt i projektet, men nogle af tingene blev præsenteret i perspektivering, hvorved jeg lagde op til en bredere snak om de socialt udsatte grønlandere i Danmark til eksamen. En af de bedste oplevelser jeg havde under BA projektet var netop denne kontakt til lederen af Det Grønlandske Hus. Det gav mig en helt ny viden om en gruppe jeg ikke tidligere havde kendskab til samt til forhold på Grønland, som gav mig et mere solidt grundlag for at arbejde med målgruppen i projektet. Selvom al den viden jeg fik herigennem ikke kunne anvendes direkte i projektet, så mener jeg det er en stor sidegevinst ved BA projekterne at komme i kontakt med mennesker, der har en stor viden indenfor socialt arbejde, og lære af dette.

En del af den nye viden jeg fik herfra handler om nogle af de nedværdigende oplevelser nogle grønlandske borgere i Danmark oplever fra andre mennesker i Danmark. Eksempelvis kunne han fortælle om grønlandske prostitueret der af danske "kunder" ikke bliver betalt med penge, som jo ellers formodes at være den gældende valuta for denne ydelse, men i stedet bliver sat af på havnen men en kasse øl som betaling! Historier som denne understreger det faktum, at nogle socialt udsatte grønlandere er udsat for meget nedværdigende og stigmatiserende behandling og samtidig er ramt af svære sociale problematikker.

Afrunding

En diskursanalyse er hverken induktiv eller deduktiv. En induktiv tilgang inden for diskursteorien er ikke mulig, da diskurser jf. teoriens videnskabsteoretiske udgangspunkt (social konstruktivisme) altid viser sig at være indlejret i et paradigme. Samtidig afviser diskursteorien også den deduktive slutningsform, da teorien fx stiller sig kritisk overfor at lave en entydig sammenhæng mellem en videnskabelig teoris overordnede påstand og empirisk indsamlede informationer. Diskursanalysen slutningsform handler derimod om hvordan vi kan forstå noget. Mit projekt har altså sat fokus på hvordan italesættelsen af de socialt udsatte grønlandere og deres sociale problemer og handlingsmulighederne heroverfor kan forstås. Altså, hvordan diskurserne interdiskursivt er indlejret i forskellige meninger og forståelser af socialt udsatte grønlandere, og hvordan diskurserne kan forstås i forhold til en bredere social praksis. Det er ud fra denne metodik at dette projekt kunne komme med konklusioner omkring italesættelsen af de socialt udsatte grønlandere.

Litteraturliste

Askheim, Ole Petter: "Fra normalisering til empowerment: Ideologier og praksis i arbeid med funksjonshemmede", 2003, Gyldendal Akademisk.

Ejrnæs, Morten: "Social opdrift – social arv", 2004, Akademisk Forlag.

Fairclough, Norman: "Discourse and Social Change", 1992, Polity Press.

Guldager, Jens: "Nogle tanker om forskning i eller evaluering af socialt arbejdes metoder" i "Social vetenskabelig Tidsskrift, Nummer 4, 2000, Forsa, Lund.

Hansen, Allan Dreyer: "Diskursteori i et videnskabsteoretisk perspektiv", kap 11 i: Fuglesang, Lars og Olsen, Poul Bitsch (red): "Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer", 2004, 2. udgave, Roskilde Universitetsforlag.

Hastrup, Kirsten: "Kultur. Det fleksible Fællesskab", 2004, Aarhus Universitetsforlag.

Hutchinson, Gunn Strand & Oltedal, Siv: "Modeller i socialt arbejde", 2002, Nordisk Forlag A/S.

Høilund, Peter & Juul, Søren: "Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde", 2005, Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise: "Diskursanalyse som teori og metode", 1999, Roskilde Universitetsforlag.

Kamali, Masoud: "Kulturkompetens i socialt arbejde. Om socialarbejdernes og klientens kulturelle baggrund", 2002, Carlssons.

Krogstrup, Hanne Kathrine: "Evalueringermodeller", 2006, 2. udgave, Academica.

Kvale, Steinar: "Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview", 1997, Hans Reitzels Forlag.

Lingås, Lars Gunnar: "Etik for social- og sundhedsarbejdere. En grundbog", 3. udgave, 1999, Hans Reitzels Forlag.

"Politikens Nudansk Ordbog", 2001, Politikens Forlag A/S, 18. udgave, 2. oplæg.

Thagaard, Tove: "Systematik og indlevelse. En indføring i kvalitativ metode", 2004, Akademisk Forlag.

Togeby, Lise: "Grønlændere i Danmark. En overset minoritet", 2002, Aarhus Universitetsforlag, Magtudredningen.

Ullf-Møller, Boel: "Sociale problemer set fra en sociologisk synsvinkel" i Martine, Sten et al.: "Socialpolitik-social politik?", 1972, Hans Reitzels Forlag.

Videns og formidlingscenter for socialt udsatte: "Udsat", nummer 7, 3. årgang, marts 2006.

Ålund, Aleksandra: "Sociale problemer i kulturel forklædning", kap. 14 i: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.): "Perspektiver på sociale problemer", 2004, Hans Reitzels Forlag.

Internetsider

www.social.dk/ministeriets_omraader/udsatte_grupper/udsatte_groenlaendere.html

www.sfi.dk/sw22411.asp

www.social.dk/netpublikationer/2006/p3as113008/

www.udsattegroenlaendere.dk

www.socialrdg.dk/index.dsp?area=433

Socialministeriet: "Hvidbogen om socialt udsatte grønlandere i Danmark", 2003:

www.social.dk/netpublikationer/2003/p3hvid0201/hvidbog.pdf

www.sfi.dk/sw42475.asp

Lovgivning

"Bekendtgørelse af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område", LBK nr. 56 af 18/01/2007, § 4.

Evaluering af ledige tilkendt fleksjob

Af Pia Poltorak Nielsen, Stine Vendelbo Pedersen og Berit Marie Thinggaard

Resume

Vores bacheloropgave har været centreret om at udarbejde en programteori for et projekt på arbejdsmarkedsområdet. En programteori forklarer, hvordan en indsats omsættes til resultater. Arbejdsmarkedsprojektets formål var, at bringe ledige borgere visiteret til fleksjob i delvis selvforsørgelse. Det vi undersøgte var, hvordan der blev arbejdet med borgerne i denne særlige indsats med fokus på, hvilken sammenhæng der kunne forventes mellem indsats og effekt af indsatsen..

Vi brugte virkningsevaluering som vores undersøgelsesmetode. I virkningsevaluering er der fokus på, hvad der virker, hvorfor, hvordan og under hvilke omstændigheder. Vi lavede interviews med flere fagpersoner og involverede borgere, samt foretog observationer af samtaler afholdt med borgere i projektet. Vi valgte kritisk realisme som vores videnskabsteoretiske tilgang.

Indsatsen i det undersøgte projekt kan deles op i kontakten med borgerne og kontakten til arbejdsgiveren. Under de to dele identificerede vi fem forskellige delindsatser:

- Mennesker har basale behov
- Borgeren gives medansvar
- At anerkende borgeren
- Helhedsorientering
- Kontakt til arbejdsgivere

Analysen viste, at der kunne forventes en sammenhæng mellem indsats og den ønskede effekt via processen mellem indsatsen og den ønskede effekt. Sammenhængen forudsatte dog, at en række betingelser var opfyldte.

Denne artikel er et uddrag af centrale budskaber og konklusioner og den tjener derfor ikke samme formål som bacheloropgaven. Vi har ønsket at gøre denne artikel tilgængelig for så mange som mulig, hvilket betyder, at vi har udeladt bacheloropgavens lange begrebsafklaringer og i stedet benyttede mere velkendte begreber. Derfor vil læsere med kendskab til virkningsevaluering eller kritisk realisme kunne opleve, at relevante teoretiske vinkler og begreber er udeladt i denne artikel.

Viden i socialt arbejde

Vi valgte at udarbejde en programteori med henblik på senere evaluering af et projekt inden for arbejdsmarkedsområdet. Fokus i programteorien var på metoder og teori anvendt i projektet. Vi traf dette valg, fordi vores fælles interesse er vidensproduktion. Vi er således interesseret i den viden der opnås via forskning og fandt evaluering interessant som et perspektiv på vidensproduktion i en tid, hvor evidensbaseret viden får meget opmærksomhed. Vores interesse tager sit udspring i den aktuelle debat om evidensbaseret viden inden for socialt arbejde (fx Olesen, 2003; Angel 2003; Hansson, 2003; Marthinsen, 2003; Hede og Andersen 2005 og Møller og Nissen 2005). Debatten er en diskussion af, hvad der opfattes som legitim viden, og hvem der har retten til at definere, hvilken viden der er sand viden.

Hvorfor kritisk realisme som videnskabsteoretisk udgangspunkt?

Kritisk realisme støtter os netop i vores ønske om, at nuancere debatten om hvad der er legitim og kvalitetsfuld viden i socialt arbejde. Kritiske realister argumenterer bl.a. for, at forskning ikke bedrives bedst ved at distancere sig fra praksis, men i stedet ved at inddrage prak-

sis. I kritisk realisme lægges vægt på, at det er virkeligheden, der skal forstås og forklares (Jespersen 2004: 145). Dette er vejen til at kunne nærme sig en forståelse af processen i et givet stykke socialt arbejde, samt sammenhængen mellem socialrådgiverens handling og effekten af denne (Dahler-Larsen 2003: 101). Kritisk realisme støtter vores søgen efter mulige forklaringer på, hvorfor et givet stykke socialt arbejde virker, som det gør. Kritisk realisme gav os en erkendelse af, at mulige sammenhænge i sociale indsatser kan være forårsaget af processer på virkelighedens dybere niveauer, som er svære at beskrive. Ydermere opnåede vi en erkendelse af, at virkeligheden kan være foranderlig og social skabt.

Kritiske realister betragter ikke videnskab som værdifri. Videnskab er, ligesom viden, blevet til ud af en bestemt sammenhæng, hvilket betyder, at videnskaben skal ses og forstås i sammenhæng med den øvrige virkelighed og med historien. Hvorfor den viden, der produceres gennem forskning, er fejlbarlig og skabt ud af en historisk sammenhæng (Buch-Hansen og Nielsen 2005: 59).

Ledige tilkendt fleksjob

Projektet (herefter LTF), vi udarbejdede en programteori for, havde som formål at yde en særlig indsats for langtidsledige. Målet var at afklare forudsætningerne for, om borgeren kunne tage et fleksjob og derpå, hvis muligt, at finde det rette job så vedkommende kunne komme i delvis selvforsørgelse. LTF's praktiske udmøntning blev varetaget af én projektansvarlig (herefter PA). Antallet af borgere tilknyttet projektet var svingende omkring 22 (Statusrapport 2006).

Virkningsevaluering

Vi valgte den evalueringsmodel, der hedder virkningsevaluering, da virkningsevaluering er optaget af, hvad der virker for hvem, hvordan, hvorfor og under hvilke omstændigheder (Dahler-Larsen 2003b 2003: 96). Omdrejningspunktet i virkningsevaluering er programteorien, der viser socialrådgiverens eksplicite forestillinger om, hvorfor og hvordan en specifik indsats virker. Programteorien er efterfølgende skabelonen for evalueringen. Det er formålet, at den skal belyse, hvorledes indsatsen omsættes til resultater. Dette betyder, at virkningsevaluering er en evalueringsmodel, der både har fokus på proces og effekt (Dahler-Larsen 2003a: 51).

Vi valgte denne evalueringsmodel, da vi var optagede af metoder og teori i socialt arbejde (arbejdsprocesserne), samt hvorledes, og om det sociale arbejde i LTF virkede (effekten). Vores formål med tilgangen var at komme med bud på, hvorvidt LTF havde den tilsigtede effekt og hvorvidt effekten kunne tilskrives de anvendte arbejdsmetoder. I undersøgelse af dette fokuserede vi på forholdet mellem proces og effekten, med henblik på at afdække mulige årsags-virkningsforhold.

En virkningsevaluering rummer en række trin som gensidigt påvirker hinanden. Disse kan beskrives som følgende (Dahler-Larsen 2003a: 52-53):

Trin 1. Udarbejdelse af evalueringsspørgsmålet

Socialrådgiverens konkrete indsats og dennes sammenhæng med effekten, skal identificeres ud fra spørgsmål om, hvorvidt specifikke indsatser virker, hvorledes de virker, og hvilke betingelser der skal være til stede for, at de virker (Dahler-Larsen 2003a: 53).

Trin 2. Kortlægge kilder til programteorien

En række kilder kan anvendes til at beskrive et stykke konkret socialt arbejde, fx: Officielle politiske dokumenter, faglig teori/teori om praksis, evalueringer/undersøgelser/rapporter, fagfolks erfaringer fra praksis, observationer af indsatsen samt interviews af borgerne (Dahler-Larsen 2003a: 54-55).

Trin 3. Metodevalg for indsamling af empiri til udarbejdelse af programteori

I virkningsevaluering foreskrives der ikke metoder til indhentning af empiri (Dahler-Larsen 2003a: 73). Det vil således være op til evaluatorene at vurdere, hvilke metoder der er mest egnede til at indhente de relevante oplysninger til udarbejdelse af programteorien.

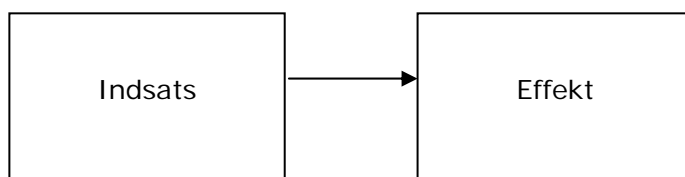
Trin 4. Opstille programteorien

Programteorien rummer en beskrivelse af (Dahler-Larsen 2003a: 60 - 67):

- Indsatsen, hvor hver enkelt indsats er beskrevet for sig
- Den konkrete og realistiske forestillede effekt af den enkelte indsats, dvs. målsætninger, der i tid, rum og abstraktionsniveau med al sandsynlighed, kan forbindes med selve indsatsen
- Mulige ikke tilsigtede virkninger/bivirkninger af indsatsen

Betingelser som variabler, der har afgørende betydning for, hvordan indsatsen virker (Dahler-Larsen 2003b: 102-104). Variabler er forestillinger om, hvordan virkeligheden hænger sammen som bagvedliggende faktorer o.l. I den forbindelse er særligt en variabel central for en virkningsevaluering, nemlig de såkaldte moderatorer. Moderatorer kan defineres som forhold/mekanismer, der regulerer et andet fænomens styrke eller retning. De udtrykker oftest karakteristiske forskelle mellem medlemmer af en valgt målgruppe.

Programteorien kan med fordel opstilles i et såkaldt flowchart. Her stærkt forsimplet:

Figur: 1 Eksempel på flowchart

Der er yderligere 4 trin i en virkningsevaluering, disse er dog ikke relevante for denne fremstilling, da vi valgte alene at opstille programteorien uden at evaluere den. Derfor nævnes de kun kort her: Trin 5 – tilpasse programteorien til selve evalueringen, trin 6 – metodevalg til selve evalueringen, trin 7 – dataindsamling, trin 8 – analyse og konklusion.

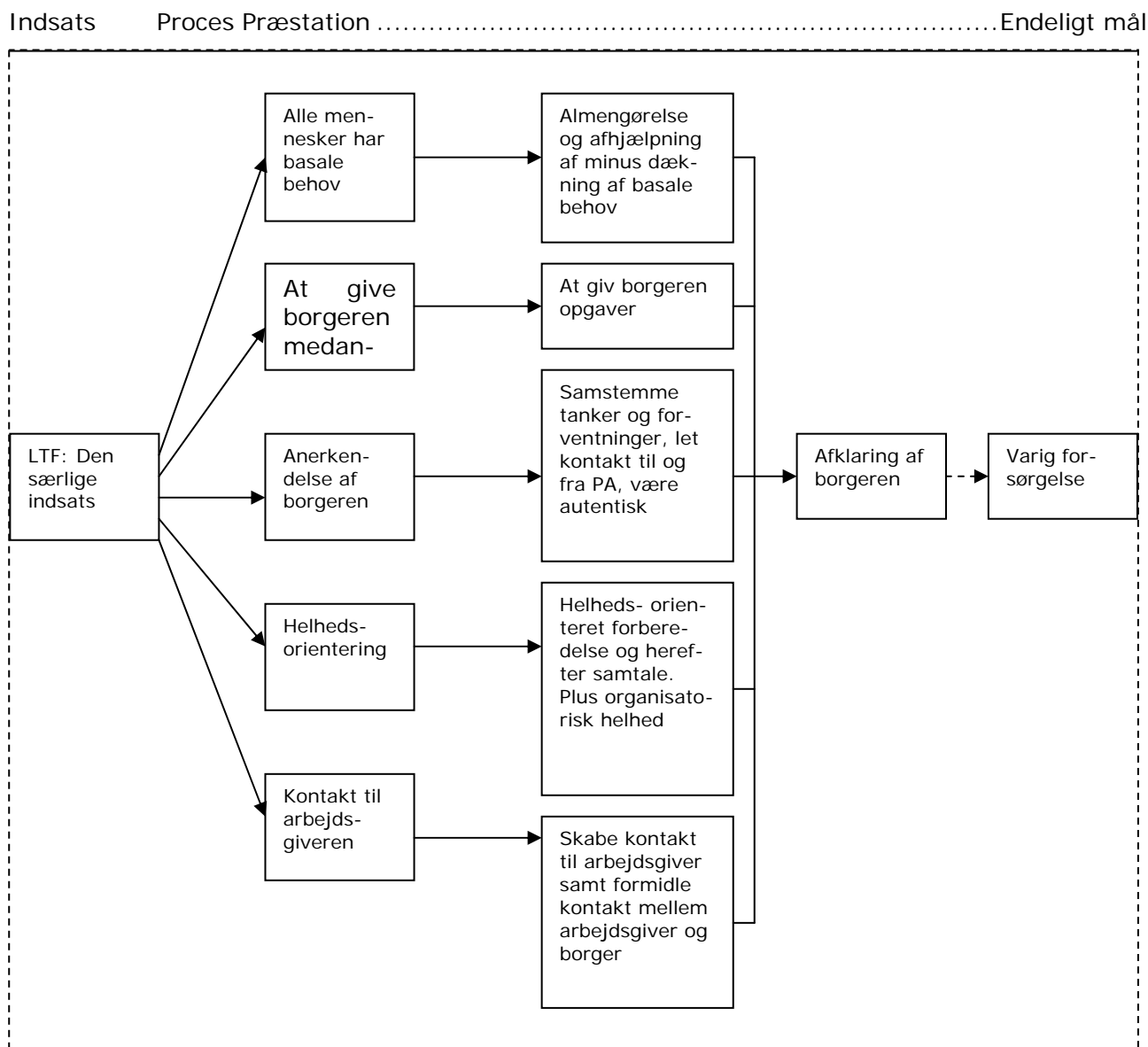
Sammenhæng mellem indsats og effekten af indsatsen

Vores analyse viste, at der var en mulig sammenhæng mellem det der blev gjort i indsatsen og det der blev formodet, at komme ud af det. Således indikerede den beskrevne indsats og de underlæggende processer en sammenhæng mellem den særlige indsats i LTF og de forventede effekter i de fem delindsatser.

Gennem analysen kunne vi se, at præstationernes gensidige sammenspil kunne føre til, at LTF's målsætning om afklaring af borgeren og heraf delvis selvforsørgelse, kunne opnås. Målopfyldelsen forudsætter, at nogle bestemte betingelser var til stede, hvilket vi vil komme ind på når vi senere i artiklen redegør for variabler og forbehold.

Hvori består den særlige indsats og hvordan beskrives den?

Vi identificerede følgende socialfaglige tilgange, der udgjorde den særlige indsats i LTF. PA beskrev indsatserne som opstillet i følgende programteori: 1

Egen produktion efter: Dahler-Larsen 2003a: 64

Mennesker har basale behov

I delindsats 1 beskrev PA, at den særlige indsats rummede en erkendelse af Søren Juuls hypotese om basale behov. Menneskesynet bag Juuls tilgang bygger på en erkendelse af, at mennesket har basale behov, som skal dækkes, for at dette kan gennemgå menneskelig udvikling. Behovene spænder helt fra basale fysiologiske behov og til behov for autonomi. I tilknytning til denne problemforståelse gav PA også udtryk for en forståelse af, at der i vort samfund findes sårbarhedsskabende træk. Indsatsen trak endvidere på en anerkendelse af, at psykosociale

¹ Præstation er forsimplet at forstå som effekten af LTF.

faktorer har afgørende betydning for menneskers livssituation. Disse beskrevne problemforståelser blev omsat til, at PA spurgte ind til borgerens livssituation og almengjorde borgerens behov, samt om muligt søgte at afhjælpe manglende behovstilfredsstillelse.

Borgeren gives medansvar

I delindsats 2 rummede indsatsen, at PA, ud fra erkendelsen hypotesen om basale behov, fandt det nødvendigt at give borgeren medansvar. Det gjorde hun ved at give borgeren opgaver i deres samarbejde.

At anerkende borgeren

I delindsats 3 var indsatsen at anerkende. PA's problemforståelse refererer her til Honneths anerkendelsesteori. I praksis blev dette udmøntet dette ved, at PA samstemte tanker og forventninger, holdt kontakt med borgerne, udviste respekt og var autentisk i sin tilgang til borgerne.

Helhedsorientering

PA havde i delindsats 4 en helhedsorienteret tilgang til borgerne og så den, som en nødvendig del af indsatsen. Denne kan teoretisk referere til både den udviklingsøkologiske teori og helhedssyn. Det PA konkret gjorde, var at læse journaler ud fra helhedssynet og derudfra samtale med borgeren. Ofte valgte hun at dykke ned i de familiære og netværksmæssige forhold i et menneskes liv. Organisatorisk var LTF baseret på, at PA både agerede som jobkonsulent og sagsbehandler for den enkelte borger.

Kontakt til arbejdsgiveren

I delindsats 5 var indsatsen, at PA skabte kontakten til arbejdsgiveren. Det gjorde hun ved at finde relevante job eller jobområder og dernæst selv tage kontakt til arbejdsgiveren. Ud fra kontakten til arbejdsgiveren og hendes personkendskab afklarede PA, om job eller jobområde var interessant for borgeren. PA informerede både borger og arbejdsgiver om hinanden, og det aftales, hvorvidt der skulle holdes et uforpligtende møde om et evt. kommende samarbejde.

Hvad var den ønskede effekt?

I ovenstående blev beskrevet hvordan det konkrete arbejde blev udført i de fem dele af indsatsen. PA havde en forventning om at dette ville føre til følgende:

Mennesker har basale behov

PA forventede, at processen i delindsats 1 førte til minimering af følelsen af skyld, skam og manglende selvtillid og ringe selvværdsfølelse. Formålet var, at borgeren fik ressourcer til accept og forståelse af egen situation og dermed handlingspotentiale.

Borgeren gives medansvar

PA forventede, at processen i delindsats 2 førte til, at borgerens autonomi blev styrket. Formålet var, at borgerens evne og lyst til at handle styrkes, således at borgerne blev bedre til at tage vare om egen situation.

At anerkende borgeren

PA forventede, at processen i delindsats 3 medførte, at borgernes selvværd og selvrespekt blev øget, og at der opstod tillid mellem PA og borgeren. Formålet var, at borgerens evne og lyst til at handle blev styrket, sådan at borgeren blev bedre til at tage vare om egen situation.

Helhedsorientering

PA forventede, at processen i delindsats 4 betød, at borgerens situation blev oplyst grundigt, hvorved skånebehov og ønsker ifht. job blev synliggjort. Formålet hermed var, at PA opnåede et stort personkendskab og heraf viden om skånebehov.

Kontakt til arbejdsgiveren

PA forventede, at processen i delindsats 5 førte til, at PA fik tilstrækkelige oplysninger til at kunne vurdere om et match var en mulighed. Borger og arbejdsgiver blev informeret om henholdsvis jobkrav og skånebehov, hvilket PA forventede førte til, at en samtale mellem borger, arbejdsgiver og PA på skete på et oplyst grundlag. Formålet med disse var, at borgeren skulle begynde i praktik eller fleksjob på arbejdspladsen med henblik på fastansættelse i fleksjob.

Hvad kan have skabt effekten?

Vi var ydermere interesserede i, at undersøge hvad det PA gjorde igangsatte hos borgeren, således at ønsket resultat blev indfriet. Derfor søgte vi at finde en teoretisk argumentation af sammenhængen mellem det PA gjorde og effekten af det.

Da denne sammenhæng ikke var direkte observerbar, var det ikke muligt at udtale sig om denne med stor sikkerhed. Men vi fandt indikatorer på følgende sammenhænge:

Mennesker har basale behov

Sammenhængen i delindsats 1, kan identificeres ved det øgede overskud og den øgede trykthed, der er blevet genereret via almengørelse af forskellige behov og følelser. Overskud og trykthed betød, at borgeren kunne arbejde med forskellige problematikker. Overskuddet og tryktheden vidnede om, at skyld og skam blev minimeret via almengørelse. Damgaard og Nørrelykke beskriver værdien af almengørelse i deres bog "Den personlige samtale".

Borgeren gives medansvar

Sammenhængen i delindsats 2, blev identificeret ved det, at borgeren var aktiv, og for så vidt det var muligt, forfulgte sin egen version om det gode liv. Dette blev genereret fordi borgeren fik ansvar. Indikationen på sammenhængen vedrørte også, at arbejde har en positiv effekt på det enkelte menneske, da det øger vedkommendes mentale sundhed.

At anerkende borgeren

Sammenhængen i delindsats 3, blev identificeres som det at borgerens bevidsthedsudvikling blev styrket – bl.a. gennem spejling. Dette kunne ske ved at borgernes bevidsthed om sig selv som en moralsk person, med mulighed for at realisere autonomi, og som et subjekt, der indgår i et fællesskab blev øget. I fællesskabet kan individet dels genkende sig selv og dels blive anerkendt som værende unikt. Herved fik borgeren mulighed for at formulere sine forudsætninger og skabe forandring. Dette betyder, at sammenhængen kunne findes i psykologiske mekanismer i mennesker. Det er også det, der viste sig som en sammenhæng. PA's autenticitet. Sammenhængen viste sig som udløsningen af tillid ved den følelse, der opstod i borgeren, når denne følte, at PA viste at hun troede denne, og når hun var autentisk.

Helhedsorientering

Sammenhængen i delindsats 4 blev belyst via den udviklingsøkologiske teori. Heri skal et menneskes udvikling ses i sammenhæng med omgivelserne, og de interaktioner et menneske indgår i, med fokus på hvordan det opleves af mennesket. Det er gennem disse interaktioner et menneske udvikler sig. Derfor kunne borgerens oplevelse af de omgivelser og interaktioner, der påvirkede vedkommende, og vice versa, ikke overses da helheden rummer væsentlig viden.

Kontakt til arbejdsgiveren

Vi fik ikke nogen tydelige indikatorer på sammenhængen i delindsats 5. Vi kunne alene se, at der måtte være en sammenhæng, der gjorde, at det at PA selv tog kontakten til arbejdsgiveren og formidlede kontakt mellem borger og arbejdsgiver, frem for at hun gav sagen videre til en jobkonsulent, opleves som effektivt. Dette kunne derfor ikke underbygges yderligere end, at det måtte handle om, at PA evnede at koble de to funktioner grundet hendes uddannelse som socialrådgiver og hendes seks år lange erfaring som jobkonsulent.

For at kunne påvise og underbygge ovenstående sammenhænge teoretisk, vil det være relevant at samarbejde med psykologer og evt. psykiatere, der kan belyse om fx skyld og skam er minimeret eller om borgerens autonomi er styrket. Vi mener ikke socialrådgivere har den fornødne ekspertise til at kortlægge disse psykologiske mekanismer. Således skal psykologer og evt. psykiatere inddrages når programteorien evalueres.

Variabler og forbehold

Når et stykke socialt arbejde iværksættes er det relevant at have for øje, hvilke variabler eller forbehold der knytter til indsatsen. Det er netop sådanne ting, der har betydning for om en indsats virker.

I LTF identificerede vi en række forskellige variabler og nødvendige forbehold. Her nævnes blot nogle få.

Indsatsen forudsætter, at borgeren kunne identificere sig med hypotesen om basale behov. Hvorvidt borgeren ønskede den udvikling, der blev lagt op til i LTF, var afgørende for, om der var en sammenhæng mellem indsats og effekt. Så borgeren ikke udviklingen som et behov eller ønske, ville dette vanskeliggøre vejen til den ønskede effekt.

Samtidigt var det nødvendigt, at borgeren var parat til at tage det ansvar, denne blev givet under fx en jobsamtale. Ansvar et skulle være afstemt og tilpasset borgerens forudsætninger.

I mødet med borgeren viste det sig svært at leve op til den retslige anerkendelse. Dette kunne både have sin årsag i PA's evne til at formidle, og borgerens mulighed for at forstå og modtage den retslige anerkendelse.

Samtidig er emotionel anerkendelse en forudsætning for at træde ind i et intersubjektivt forhold. Denne form for anerkendelse kunne ikke ske i den professionelle relation, hvilket kunne spænde ben for de øvrige anerkendelsesformer samt tilstrækkelig behovstilfredsstillelse.

Derudover fandt vi ikke meget viden om, hvordan jobkonsulenter arbejder, og hvordan det kan forventes at opnå de bedste resultater. Dette betød, at det var svært at argumentere for, hvorledes netop PA's erfaringer som jobkonsulent var med til at skabe den ønskede effekt.

Vi fandt det også relevant at medtænke, at målgruppens personlige og psykiske problemer samt karakteristika ved deres netværk, kunne have betydning for effekten af indsatsen.

Ydermere kan det have haft en betydning, at, at der på daværende tidspunkt var højkonjunktur, hvilket bevirkede en større efterspørgsel på arbejdskraft.

Delindsatsernes sammenspil og modspil

Vi fandt det ikke muligt, at forstå LTF ved at betragte delindsatserne isoleret, da effekten af en indsats afhang af en anden indsats. Der var en række eksempler på, hvordan indsatsene i praksis flød sammen og understøttede hinanden. Her nævnes blot nogle få.

PA's anerkendende tilgang havde betydning for, hvorledes hun valgte at tilrettelægge og ikke mindst udføre arbejdet med en helhedsorienteret tilgang og med fokus på hypotesen om basale behov. PA tilrettelagde bl.a. sin kontakt til arbejdsgiver på baggrund af den viden, hun havde tilegnet sig gennem en anerkendende dialog om borgerens basale behov. En del af PA's

anerkendelse skete ud fra hypotesen om, at mennesker har behov for autonomi og dermed behov for medansvar.

Modsætningsvis kunne det vise sig, at hypotesen om menneskets basale behov ikke var alment gældende for borgerne i LTF. Dette ville så have modificeret virkningen af anerkendelsen. Borgeren ville så ikke føle anerkendelse af de behov, denne selv oplevede og opnåede derfor ikke fuldt udbytte af medinddragelsen.

Det kunne også føre til, at borgeren ikke i samme grad samarbejdede, og dermed kunne PA få svært ved at få tilstrækkelige informationer til at benytte helhedssynet. Hvis PA havde svært ved at opnå et helhedssyn på borgeren, ville det også blive svært at foretage det rette match mellem borgeren og en specifik arbejdsplads.

Identificerede bieffekter

Begrebet bieffekt favner det, at en effekt ikke er tilsigtet. Den kan enten være positiv eller negativ, og den kan være forudsagt eller uforudsagt. Bieffekter kan bidrage til læring og udvikling (Dahler-Larsen 2003a: 78-79).

Vi fandt ikke eksplicite forudsagte bieffekter i LTF. Men vi har fundet et par indikatorer på, at indsatsen har haft nogle positive bieffekter. En borger gav bl.a. udtryk at det, at hun har fået et fleksjob, har givet hende flere relationer. Hun beskrev, at hun ikke havde været meget ude, siden hun blev skilt og ikke har ikke mange venner. Nu kommer hun ud hver dag og taler med mange mennesker. En anden identificeret bieffekt var på det organisatoriske plan. PA og hendes leder fandt det fordelagtigt, at PA fungerede som sagsbehandler samtidig med hun varetog jobformidlingen. Dette er ikke normal praksis på området. Det at PA varetog begge funktioner, viste sig at være en af styrkerne ved LTF, der var med til at skabe en virksom indsats. Bieffekten af projektet blev således, at der opstod organisatoriske overvejelser, der videreførtes til diskussion på direktionsniveau (interview, m PA1: 5, leder: 2 samarbejdspartner: 12).

Værktøj til kvalificering af egen praksis

Socialt arbejde er et komplekst og foranderligt felt. De mennesker socialrådgiveren, møder er unikke. Derudover er sociale problemer oftest vilde problemer, der er svært definerbare grundet kompleksitet. Denne kompleksitet gør, at der aldrig vil kunne laves en formel, der bør anvendes i alle tilfælde, og som i de tilfælde den anvendes, altid har den forventede effekt (Krogstrup 1999: 107). Ofte vil en indsats tegnes af den enkelte socialrådgiver. Virkningsevaluering, og i særdeleshed programteorien, kan bruges som et værktøj i socialrådgiverens hverdag. Programteorien kan støtte italesættelsen af og argumentationen for en valgt indsats. Det er ikke nødvendigt at udarbejde en fuld evaluering for at producere legitim, kvalitetsfyldt og effektivt socialt arbejde. Programteorien skaber i sig selv en brugbar faglig refleksion, der vil højne kvaliteten af det udførte sociale arbejde.

Litteraturliste

- Abrahamowitz, Finn (1999). Psykologileksikon, København: Høst & Søn's Forlag
- Agervold, Mogens og Kristensen, Ole Steen (1966). Det udviklende arbejde, Århus: Aarhus Universitetsforlag
- Andersen, Gunvor (2004). "Udviklingsøkologi og sociale problemer", i: red. Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans. Perspektiver på sociale problemer, København: Hans Reitzels Forlag, s. 175-188
- Andersen, Johannes m.fl. (2000). "Kritisk realisme", i: GRUS, 21. årgang, nr. 60, s. 3 – 4
- Angel, Bjørn Øystein (2003). Evidensbaserede programmer – kunnskapsformer og menneskesyn i socialt arbejde, i: Nordisk Socialt Arbeid. Nr. 8, årg. 23, s. 66-72
- Arbejdsmarkedsstyrelsen (2001). Arbejdsevneometoden, København: Beskæftigelsesministeriet
- Becker-Christensen, Christian (red.) (2005). Politikens nudansk ordbog med etymologi, København: Politikens Forlag
- Bergmark, Åke (1998). Nyckelbegrepp i socialt arbete, Lund: Studentlitteratur, s. 25-38
- Beskæftigelsesministeriet (2001). Arbejdsevneometode – Metode til beskrivelse, udvikling og vurdering af arbejdsevne, København K: Beskæftigelsesministeriet
- Bourdieu, Pierre (1997). Af praktiske grunde, København: Hans Reitzels Forlag, s. 219-237
- Bronfenbrenner, Urie (1979). The ecology of human development, Cambridge: Harvard University Press, s.16-42
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005). Kritisk realisme, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag
- Buddig, Merete og Marit Kristinne Dalgaard (2003). Ind til kernen, København: Akademisk forlag
- Bundesen, Peter (2003). Sociale problemer og socialpolitik, Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Cullberg, Johan (2002). Dynamisk psykiatri i teori og praksis, København: Hans Reitzels Forlag.
- Dahler-Larsen, Peter (2002). At fremstille kvalitative data, Odense: Odense Universitetsforlag
- Dahler-Larsen, Peter (2003a). "Opskrift på virkningsevaluering", i: Dahler-Larsen, Peter og Hanne Kathrine Krogstrup. Nye Veje i Evaluering, København: Systime Academic, s. 51 – 79
- Dahler-Larsen, Peter (2003b). "Idegrundlaget bag virkningsevaluering", i: Dahler-Larsen, Peter og Hanne Kathrine Krogstrup. Nye Veje i Evaluering, København: Systime Academics, s. 96-112
- Dahler-Larsen, Peter (2003c). "Om at overvinde forhindringer i virkningsevaluering", i: Dahler-Larsen, Peter og Hanne Kathrine Krogstrup. Nye Veje i Evaluering, København: Systime Academics. 137-144
- Dahler-Larsen, Peter (2003d). Selvevalueringens hvide sejl, Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Dahler-Larsen, Peter (2005). "Ti ofte stillede spørgsmål om virkningsevaluering", i: Evalueringsnyt nr. 7, juni, Vibj: Dansk evalueringsselskab, s. 21-26
- Damgaard, Irena og Helle Nørrelykke (2000). Den personlige samtale, København: Hans Reitzels Forlag
- Den Sociale Højskole i Esbjerg (2001). Det rummelige arbejdsmarked i teori og praksis, Esbjerg: Den Sociale Højskole i Esbjerg
- DISCUS (2005). Undersøgelse: Personer der afventer fleksjob – på ledighedsydelse eller kontakthjælp, Vibj: DISCUS.
- Egelund, Tine og Halskov, Therese (1984). Praksis i socialt arbejde – vilkår og udviklingsmuligheder i social- og sundhedsforvaltningerne, København: Munksgaard
- Egelund, Tine og Hillgaard, Lis (1993). Social rådgivning og social behandling, København: Munksgaard
- Ejrnæs, Morten og Søren Kristiansen (2004). "Perspektiver på sociale problemer i Skandinavien og USA", i: red. Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans. Perspektiver på sociale problemer, København: Hans Reitzels Forlag
- Eskelinen, Leena (2005). Faglighed i socialt arbejde som forskningsgenstand – et kritisk-konstruktivt perspektiv, København: AKF Forlaget.
- Finkelstein, Jens (2003). Skræddersyet samspil med virksomhederne i arbejdsmarkedsindsatsen. Fundet d. 30.12.2006 på www.fokus-net.dk/composite-13.htm?pageIndex=2
- Fog, Jette (2001). Med samtalen som udgangspunkt, Viborg: Akademisk Forlag
- Gamst, Birte (2004) "Et udvidet kundskabssyn", s. 7-11 i: Gamst, Brithe m.fl. (2004). På sporet af kundskabens veje i socialt arbejde", København: Socialpolitisk forlag
- Graversen, Gert og Holt Larsen, Henrik (2004). Arbejdslivets psykologi, København: Hans Reitzels forlag, s. 156-174

- Guldager, Jens (2000). "Nogle tanker om forskning i eller evaluering af socialt arbejde", i: Social Vetenskapelig Tidsskrift. Nr. 4, s. 327-344
- Hammen, Ida Cecilie Norn (2006). Sagsbehandlingskompetencer – en antropologisk undersøgelse af danske sagsbehandlernes arbejde med arbejdsevne-metoden, København K: Videnskabsbutikken for samfundsvidenskab, Københavns Universitet
- Hansson, Jan-Åkan (2003). Om kunnskapsbaseret socialtjenst, i Nordisk Socialt Arbeid. Nr. 4, årg. 23, s. 194-200
- Heap, Ken (2003). Gruppemetode inden for social- og sundhedsområdet, København: Hans Reitzels Forlag
- Hede, Anders og Andersen, Ditte (2005): Virker velfærden? – et debatoplæg om evidens og velfærd, København: Mandag Morgen
- Holm, Lotte (2003). Med jobkonsulenten på arbejde, Århus: Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats Vejledningstjenesten
- Honneth, Axel (2003). Behovet for anerkendelse, København: Hans Reitzels Forlag
- Honneth, Axel (2006). Kamp om anerkendelse, København: Hans Reitzels Forlag
- Hulgård, Lars (1995). "Den lokale ildsjæl og det polycentrerede samfund" s. , side 38-53 i Politica, 27.årg, nr. 1, 1995
- Hutchinson, Gunn Strand og Olteidal, Siv (2002). Modeller i socialt arbejde, København: Nordisk Forlag
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2002). Udkast til en kritisk normativ teori for socialt arbejde, Roskilde: Roskilde University.
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2005). Anerkendelse og dømmekraft, København: Hans Reitzels Forlag
- Järvinen, Margaretha m.fl. (2002). Det magtfulde møde mellem system og klient, Århus: Aarhus Universitetsforlag
- Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (2003). At skabe en klient, København: Hans Reitzels Forlag
- Jespersen, Jesper (2004). "Kritisk realisme – teori og praksis", i: Fuglsang, Lars og Olsen, Poul Bitsch. Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag s.145-178
- Juul, Søren (1996). Sårbarhedsskabende faktorer i det moderne samfund, København: SFI
- Krogstrup, Hanne Kathrine (1999). Det handicappede samfund - om vedrørende inddragelse og medborgerskab, Århus: Forlaget Systime A/S
- Krogstrup, Hanne Kathrine (2006). Evalueringsmodeller. 2. udgave, Århus: Academica
- Krog, Jeannette Lundbak (2001). Empatisk kommunikation i oplevelsesorienteret terapi, Psykologis Studiefkriftserie vol. 4, No. 1, Århus: Aarhus Universitet
- Kvale, Steinar (1997). Interview, København: Hans Reitzels Forlag
- Langager, Klaus (1993). Rekruttering, afskedigelse og marginalisering, København: SFI, s. 9-23
- Marthinsen, Edgar (2003). "Evidensbasert" – praksis og ideologi, i: Nordisk Socialt Arbeid. Nr. 4, årg. 24, s. 290-302
- Mik-Meyer, Nanna (2004). Dømt til personlig udvikling, København: Hans Reitzels Forlag
- Møller, Simon Skovgaard og Nissen, Maria Appel (2006). Når virkeligheden ikke altid er evident, i: Tidsskrift for Social forskning: Uden for nummer 12, 7. årg., s. 4-22
- Olesen, Søren Peter (2002). For meget færdighedstræning – for lidt tænkning, i: Socialrådgiveren 13, s. 30-33
- Pawson, Ray og Nick Tilley (2002). Realistic evaluation, London: Sage
- Payne, Malcolm (2006). Teorier i socialt arbejde, København: Hans Reitzels Forlag
- Prætorius, Nadja U (2004). Livet som undtagelsestilstand, i: Psyke og Logos – tema Dømt til autonomi, København: Dansk Psykologisk Forlag
- Rambøll Management (2004). Undersøgelse om retssikkerhedslovens § 4. København: Socialministeriet
- Scheff, Thomas J og Bent Starrin (2004), "Skamfølelse og sociale bånd – om social underordning og langvarige konflikter", i: red. Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans. Perspektiver på sociale problemer, København: Hans Reitzels Forlag
- Scheel, Merry Elisabeth (2004). Viden, tavs viden & sandhed – set i en sygeplejefaglig kontekst, Århus: Forlaget Philo-sophia, s. 9-24
- Schibbye, Anne-Lise Løvlie (2005). Relationer, København K: Akademisk Forlag, s. 265-300
- Simonsen, Erik (2003). Det sårbare sind. Om psykisk sundhed, sygdom og behandling, København: Nordisk Forlag A/S, s. 61-66

- Sommerchild, Hilchen (2000). "Mestring som styrende begreb", i: Gjørum, Bente m.fl., Mestring som mulighed, København: Nordisk Forlag, s. 23-72
- Sunesson, Sune (1981). När man inte lyckas, Stockholm: Almqvist & Wiksel Förlag AB
- Thagard, Tove (2004). Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode, København: Akademisk Forlag
- Thorsager, Linda (2006). Metodebegrebet i socialt arbejde, København: SFI. Fundet d. 08.11.2006 på www.sfi.dk/sw41608.asp
- Ugebrevet A4 (2006). Jobkonsulenterne mangler faglige kvalifikationer. Fundet d. 29.11.2006 på www.ugebreveta4.dk/smcms/Ugebrevet/10046/12002/12004/12027/Index.htm?ID=12027
- Uggerhøj, Lars (2003). Hjælp eller afhængighed, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Villadsen, Kaspar (2003). "Det sociale arbejde som befrielse", s. 192 – 243 i Järvinen, Margaretha og Nanna Mik-Meyer (red.) (2003). At skabe en klient, København: Hans Reitzels Forlag
- Villadsen, Kaspar (2004). Det sociale arbejdes genealogi, København: Hans Reitzels Forlag
- Wad, Peter (2000). Kritisk realisme, i: GRUS, 21. årgang, nr. 60, s. 53 – 68
- Wadel, Cato (2001). Feltarbeid i egen kultur, Flekkefjord: Seek

Myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund

Af Sarah Skov, Lene Poulsen og Hanne Frøsig - Juni 2007

Resumé

Med projektet "Myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund", har vi undersøgt hvilke udfordringer socialrådgiveres myndighedsudøvelse står overfor i mødet med børnefamilier i det senmoderne samfund.

Myndighedsudøveren er en socialrådgiver ansat i en kommunal familieafdeling. Projektet sætter fokus på myndighedsudøvelsens felt. Udgangspunktet for vores analyser er sociologiske teorier om det senmoderne samfund med fokus på individualiserings- og refleksivitetstendenser.

For at undersøge hvilke udfordringer, der er i myndighedsudøvelsen i forhold til børnefamilier i det senmoderne samfund, har vi analyseret interesser, der har indflydelse på det myndighedsudøvende arbejde. Interesserne er afgrænset til: Politik og lovgivning, familiers ønsker og forventninger, og socialrådgiverens faglighed. Disse interesser har vi analyseret i forhold til, hvordan de har indflydelse på det myndighedsudøvende arbejde, set i lyset af individualiserings- og refleksivitetstendenser.

Projektet belyser, at der er modsætningsfyldte elementer i de interesser, der påvirker myndighedsudøvelsen i det senmoderne samfund. Den samfundsmæssige udvikling betyder, at det krydspres, det sociale arbejde udspiller sig i, til stadighed bliver mere komplekst.

Udfordringerne i det myndighedsudøvende sociale arbejde, kan med andre ord betragtes som radikaliserede i det senmoderne samfund.

Baggrunden for projektet

Hvad er godt socialt arbejde? Et spørgsmål, der til stadighed bliver diskuteret på Den Sociale Højskole i Aarhus, men også i det danske samfund generelt. Diskussionen kommer ofte til udtryk gennem medierne, der frembringer enkeltsager, der især omhandler omsorgssvigt af børn og unge.

Når det til stadighed bliver diskuteret, hvad godt socialt arbejde er, kan det skyldes, at socialt arbejde finder sted i et krydspres, i et komplekst felt. Dette krydspres består af mange "interesser" eller "hensyn", der eksisterer side om side - og hver kræver sin plads - i det sociale arbejde. Politiske og økonomiske hensyn, hensynet til den sociale lovgivning, hensyn til borgernes ønsker og forventninger samt socialrådgiverens faglighed. – Alle er interesser, der eksisterer i det felt, det sociale arbejde udspiller sig i. Disse interesser er ikke nødvendigvis modstridende. Men det interessante er netop, at svaret på hvad godt socialt arbejde er, kan være forskelligt alt efter, fra hvilken interesse, vi anskuer det sociale arbejde.

Vi er gennem vores uddannelse blevet bevidste om, at myndighedsudøvelsen i forhold til børnefamilier finder sted i et komplekst felt, hvor der er mange forskellige hensyn og interesser. Det er denne kompleksitet vi i vores projekt "Myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund", interesserer os for. Vi fokuserer i projektet på, hvordan udfordringerne i socialrådgiverens myndighedsudøvelse, kan betragtes som radikaliserede i det senmoderne samfund.

Det senmoderne samfund

Karakteren af vores samfund, bliver af flere sociologer benævnt som det senmoderne samfund og fremsættes som karakteriseret ved en radikaliseret værdipluralisme. Samfundet mister med andre ord i højere grad sit enhedspræg.

Der er i det senmoderne samfund flere fremherskende tendenser. Vi har i vores projekt valgt at koncentrere os om senmoderne individualiserings- og refleksivitetstendenser. Disse tenden-

ser er udtryk for, at individer i samfundet i højere grad er refleksive i forhold til egen tilværelse. Vi har fået øget adgang til viden, hvilket betyder, at vi må forholde os refleksivt til denne, ligesom én viden eller vidensform ikke ureflekteret kan karakteriseres som mere gyldig end en anden. Individualiserings- og refleksivitetstendenser fører derved til, at eksperterroller kan problematiseres. I det senmoderne samfund løsriver individer fra traditionelle fællesskaber, hvilket betyder at vi i højere grad selv definerer, hvilke værdier der er centrale og meningsfyldte i netop vores tilværelse.

Som følge af aftraditionaliseringen i samfundet, er der således intet, der kan tages for givet. Socialrådgiverens viden accepteres derfor heller ikke nødvendigvis ureflekteret som "ekspertviden".

Hvorfor er karakteren af det senmoderne samfund interessant for det sociale arbejde?

Karakteren af det senmoderne samfund er interessant i vores projekt, hvor vi ønsker at belyse hvilke udfordringer, socialrådgiveres myndighedsudøvelse står overfor i dag. Det sociale arbejde foregår i et samspil med den samfundsmæssige udvikling, og denne udvikling vil bestandigt give nye udfordringer for socialrådgiveren, og stille krav til nye kompetencer.

Når individer bliver frigjorte fra de traditionelle bindinger og der kan stilles spørgsmålstejn ved autoritativ viden, er det interessant, om myndighedsudøvelsens funktion bliver omdefinert, og derved står overfor nye udfordringer¹. Når samfundsudviklingen bevirker, at det er den enkeltes opgave at træffe valg i forhold til egen tilværelse, kan det opleves som modsætningsfyldt, at den offentlige myndighed netop har autoritet til at træffe beslutninger, som har indgribende betydning for andre menneskers tilværelse, hvilket ofte er tilfældet i myndighedsudøvende arbejde med børnefamilier.

Myndighedsudøvende arbejde i forhold til børnefamilier må nødvendigvis bygge på nogle bestemte værdier for, hvad der anses for væsentligt i forhold til at sikre børns tarv. Den radikaliserede værdipluralisme i det senmoderne samfund betyder, at der side om side kan eksistere mange forskellige meninger om, hvordan et barns tarv sikres, og dermed også om, hvordan denne myndighed skal udøves.

Det senmoderne samfunds udvikling er således medvirkende til, at det krydspres, det sociale arbejde i forhold til børnefamilier foregår i, til stadighed bliver mere komplekst.

Når socialrådgivere er myndighedsudøvende i forhold til børnefamilier, findes der forskellige interesser, der indvirker på handlingerne i forhold til familien. Interesserne giver udtryk for forskellige værdier og hensyn i det sociale arbejde. Dette krydspres kan være – og er ofte – udfordrende for socialrådgivere at agere i.

Socialrådgiveres myndighedsrolle kan defineres som:

"Det, at kunne træffe afgørelser, der tilgodeser lovgivningens krav, brugernes situation og forvaltningens praksis samt at kunne handle ud fra trufne afgørelser".²

Myndighedsudøvelsen i den offentlige forvaltning er underlagt nogle organisatoriske vilkår, som socialrådgivere ikke selv kan ændre. Ordet vilkår betyder, at der er nogle kår, som ens vilje må finde sig i; noget man ikke kan ændre på men tværtimod må acceptere som et ubetinget udgangspunkt for sine handlinger. Disse vilkår forandres dog til stadighed.

---

¹ Kaspersen, 2001 og Giddens, 2004

² Forslag til socialrådgiverens fremtidige kompetenceprofil (www.socialrdg.dk)

Socialrådgiveres udfordringer radikaliseres i det senmoderne samfund

I vores projekt har vi argumenteret for at socialpolitik og lovgivning, familiers forventninger og ønsker samt socialrådgiveres faglighed, alle er centrale interesser i socialrådgivernes myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund. Dette giver udfordringer for socialrådgivere, idet de skal forholde sig til mange forskellige interesser, der kan fremstå modsætningsfyldte.

Tendenser mod en højere grad af individualisering og refleksivitet betyder, at socialrådgivere skal være dygtige til at anskue et socialt problem fra mange forskellige perspektiver, og dygtige til at reflektere over motiver bag handlingsvalg, for herigennem at bevidstgøre, hvilke interesser i feltet, der påvirker i en given situation. Denne bevidstgørelse er essentiel, idet man først kan forholde sig til et handlingsvalg, når man er bevidst om, hvad der ligger bag.

I det senmoderne samfund er dette centralt, idet begrundelse og legitimering bliver væsentligt, når samfundet mister sit enhedspræg og værdier i højere grad er til diskussion. Socialrådgiverens udfordringer kan derfor betragtes som radikaliserede i det senmoderne samfund.

Socialrådgivere må således i højere grad legitimere sine handlinger i det senmoderne samfund, hvor der findes flere gyldige definitioner af, hvad et normalt og ønskværdigt liv er for et barn. I denne sammenhæng er udfordringen for socialrådgivere, at vurdere i hvor høj grad det kan accepteres, at en familie har sin individuelle ret til at tilrettelægge livet som familien ønsker, og hvornår det kan legitimeres at gribe ind for at "normalisere" familiens levevis. Vi ser her en udfordring for socialrådgivere, når vi skal inddrage familiens perspektiv, og tillade det at skabe alternativer til vores personlige og faglige forståelse¹.

Styringsredskaber i det sociale arbejde i det senmoderne samfund

Det er udfordringsfyldt for socialrådgiveres arbejde, at der politisk fremsættes nogle styringsredskaber, som har til hensigt at måle og styre det sociale arbejde. Effektmål og succesparametre fastsætter nogle rammer for arbejdet, som ikke nødvendigvis har sammenhæng med kvaliteten i det sociale arbejde. Hvis opfyldelse af måltal for socialt arbejde ikke giver plads og tid til socialfaglige vurderinger og inddragelse af familierne, kan målingerne være meningsløse i socialfaglig forstand². Derfor kan det anskues som udfordringsfyldt at indføre målbare resultater i det sociale arbejde.

Politikere og myndigheder udtrykker hensigter til både at styre mere og mindre over den enkelte borgers liv. Samtidig med at den individuelle frihed og retten til selv at definere det gode liv ønskes øget, udstedes der flere regler med henblik på at regulere borgeres adfærd³. Vi finder det udfordringsfyldt for socialrådgivere i myndighedsudøvelsen i forhold til børnefamilier i det senmoderne samfund, at vi på den ene side skal opfordre til selvstændighed og ansvarlighed hos familierne, søge at inddrage forældrene, samtidig med at opfordre dem til at agere på en måde, som i samfundet anses som ansvarligt. Dermed bliver forholdet omkring autonomi kontra styring radikaliseret.

Et eksempel på ovenstående er servicelovens regler om forældreplæg. Når forældre pålægges konkrete handlinger, appellerer dette til forældrenes lydighed og autoritetstro, det vil sige til helt andre egenskaber end dem, det refleksive og individualiserede individ skal være i besiddelse af i det senmoderne samfund⁴. At lovgivningen giver mulighed for at træffe beslutning om forældreplæg, er centralt i diskussionen om, hvordan normaliserende praktikker aktuelt udformes overfor forældre, man ikke mener er forældre på en alment anerkendt måde.

---

¹ Mallander m.fl.: 1999

² Madsen og Øster: 2005

³ Villadsen: 2006

⁴ Tøgeby m.fl.: 2003

Familiekontrakter afspejler lignende tankegang. Kontrakter i socialt arbejde kan i dag ses som et redskab til at skabe en frihed og individualitet hos forældrene. Når forældre indgår en kontrakt med forvaltningen forpligter de sig helt grundlæggende til at betragte sig selv som frie, selvstændige og refleksive¹. Vi anser det for udfordrende for socialrådgivere at anvende kontrakter i forhold til at møde forældrene som refleksive individer, da socialrådgivere netop forpligter forældrene til at være refleksive på myndighedens vilkår.

Kontrakttænkningen er hentet fra den private sektor. Det er en udfordring for socialrådgiveres myndighedsudøvelse at skulle sammenholde et ønske fra det offentliges side om at indføre den private sektors styringsformer med ønsker og forventninger fra forældrene til sagsbehandlingen samt socialrådgiverens egen faglighed.

Det er blandt andet de ovennævnte udfordringer, der gør myndighedsudøvelsen kompleks. Der har altid været udfordringer i socialrådgiveres myndighedsudøvelse i forhold til børnefamilier. I vores projekt har vi fokuseret på de udfordringer, vi oplever socialrådgivere møder i det senmoderne samfund set i lyset af individualiserings- og refleksivitetstendenser. På baggrund af vores analyser ser vi socialrådgiveres udfordringer som radikaliserede i det senmoderne samfund.

Refleksioner over projektet

Vores hensigt med projektet har ikke været, at komme med endegyldige løsningsstrategier på socialrådgiveres udfordringer i myndighedsudøvelsen. Vores hensigt har netop været at skabe større bevidsthed omkring, hvori udfordringerne ligger i myndighedsudøvelsen i forhold til børnefamilier. Når vi er opmærksomme på, hvad der kendetegner samfundet i dag, opnår vi en større forståelse for de vilkår, socialrådgivere skal agere indenfor. Det er netop gennem øget bevidsthed, at socialrådgivere kan forholde sig til udfordringerne og herigennem handle refleksivt. Denne bevidsthed kan kvalificere refleksionerne i forhold til at håndtere udfordringerne. Kun ved at have kendskab til alle facetter af myndighedsudøvelsens vilkår, kan socialrådgivere forholde sig konstruktivt til kompleksiteten. Dette er også centralt, når socialrådgivere skal legitimere deres beslutninger i det senmoderne samfund.

Det kan diskuteres, om myndighedsudøvelse i det senmoderne samfund kan organiseres mere hensigtsmæssigt, og om lovgivningen på det sociale område vedrørende børn og unge bør gøres mere overordnet, for bedre at kunne rumme samfundets kompleksitet. Sociale problemer indenfor familieområdet er flertydige, og derfor svære at definere, hvorfor specifikke og detaljerede regler bliver problematiske. Med dette mener vi, at det ikke er muligt at lovgive sig ud af kompleksiteten.

Familiers møde med myndigheden er centralt, da det er her forholdet mellem familier og myndighed konkretiseres. Vi mener ikke, det er tilstrækkeligt i det senmoderne samfund, at myndigheden enerådigt sætter dagsordenen for mødet. Derimod må der skabes rum for refleksivitet, for både myndighed og familie. En konstant refleksion kan føre til forandringer, og forandringer kan føre til forbedringer.

I lyset af projektets analyser kan det diskuteres, om individualiserings- og refleksivitetstendenserne ikke til fulde kan respekteres i myndighedsudøvelsen i forhold til børnefamilier. Netop inden for dette område er det ubetinget barnets tarv, der er det primære hensyn, og det kan derfor virke som en falsk forestilling, at det altid er muligt at møde forældrene som refleksive individer.

Myndighedsudøvelsen er kompleks, hvilket giver anledning til at sætte spørgsmålstegn ved, om denne kompleksitet er en af årsagerne til den hårde kritik, socialrådgivere får. Kritikken kan udspringe fra én bestemt interesse. Når en beslutning legitimeres ud fra én interesse, vil

---

¹ Andersen: 2003

der givetvis altid være andre interesser, der repræsenterer et andet syn på, hvad godt socialt arbejde er.

Der kan her stilles spørgsmålstejn ved, om socialrådgivere altid vil opleve kritik af deres arbejde, idet det må anses for umuligt at alle interesser får lige stor indflydelse i ethvert tilfælde. Der findes derfor ikke noget entydigt svar på, hvad godt socialt arbejde er, hvorfor dette altid vil kunne diskuteres.

På baggrund af analyserne i vores projekt er det vores opfattelse, at dialog og bevidstgørelse gennem refleksion er de bedste redskaber, socialrådgivere har til at håndtere kompleksiteten i det senmoderne samfund.

Litteraturliste

Andersen, Niels Åkerstrøm (2003), Borgerens kontraktliggørelse, Hans Reitzels Forlag

Giddens, Anthony (2004): Modernitet og selvidentitet. 8. oplag. Hans Reitzels Forlag

Kaspersen (2001) – står ikke på litt. listen

Madsen, Tommy Dalgaard og Øster, Bodil (2005): Professionsforandring i praksis – Et feltanalytisk blik på betingelserne for det sociale arbejde. I Eriksen, Trine Rask og Jørgensen, Anne Mette (red.): Professionsidentitet i forandring. Gylling. Akademisk Forlag.

Mallander, Ove m.fl. (1999): Normalisering, i Denvall, Verner og Jacobson, Tord (red.): Hverdagsbegreber i socialt arbejde. København. Hans Reitzels Forlag a/s

Togeby, Lise m.fl. (2003): Magt og demokrati i Danmark – Hovedresultater fra magtudredningen. Gylling, Aarhus universitetsforlag.

Villadsen, Kaspar (2006) i Egelund, Tine (red), Behandling i socialt arbejde, 1. udgave, 1. oplag, Hans Reitzels Forlag

Hjemmeside

Forslag til socialrådgivernes fremtidige kompetenceprofil (www.socialrdg.dk)

Hvorfor sker der ingenting? – "Er socialrådgiveren en stumtjener"

Af Linda Søgaard Sørensen og Sussie Rasmussen – Juni 2007

Resume

Vi har valgt at fortage en undersøgelse af 5 forskellige fagpersoners forståelser af underretninger. Dette med henblik på at få en forståelse af, hvilke forståelser der fungerer som barriere i det tværfaglige samarbejde, omkring underretninger og hvilke forståelser, der fungerer som fremmede for det tværfaglige samarbejde, omkring underretninger.

Vi har ved hjælp af interviews fået 5 fagpersoners forskellige forståelser, af fænomenet underretninger og det tværfaglige samarbejde, omkring underretninger. Dette empiriske materiale analyserer vi, i forhold til hinanden og ved hjælp af H. G. Gadamer's filosofiske hermeneutik. For at få en forståelse af fagpersonernes ligheder og forskelligheder, vil vi, ved hjælp af sammenlignende analyse og vores valgte teori, identificere forståelser der er fremmede og forståelser der skaber barriere, i det tværfaglige samarbejde.

Analysen viser, at fagpersonernes mangel på dialog, om det tværfaglige samarbejde og de forskellige begreber de arbejder med, skaber barriere i det tværfaglige samarbejde. Kendskab til hinanden og de arbejds gange man har virker fremmede, for det tværfaglige samarbejde, omkring underretninger.

Baggrund og relevans

En tidlig indsats på børn og unge området er et af målene i den nye anbringelsesreform¹. Et af redskaberne til at sikre en tidlig indsats er underretninger. Fænomenet underretninger kan som et socialt fagligt redskab medvirke til en forebyggende indsats på børn – og ungeområdet. Dette forudsætter dog at socialforvaltningen får kendskab til børn og unge med vanskeligheder og der foregår et godt tværfagligt samarbejde. Morten Ejrnæs har i hans undersøgelse "Faglighed og tværfaglighed" konkluderet at der iblandt fagpersonerne er forskellige forståelser i samarbejdet omkring børn og unge². Denne forskelligheds betydning er interessant at sætte fokus på, da vi forestiller os at det må have en konsekvens på kvaliteten af indsatsen. Som næsten nyuddannede socialrådgivere har vi undret os over, hvad der gør det tværfaglige samarbejde så svært³. Ikke mindst fordi vi dårligt kan forestille os, at der er megen uenighed om, at førsteprioriteten er at hjælpe familier og børn med deres problemstillinger⁴. Vores undren er også vakt efter en tværfaglig uge med pædagogerne på Peter Sabroe seminariet, hvor vi oplevede, at vi og de pædagogstuderende ikke havde den samme forståelse af, hvad underretninger er, og hvilke konsekvenser og formål de har. Uenigheden skabte så megen debat, at det egentlige problem i vores case hurtigt blev sekundært i vores samarbejde. Denne oplevelse skabte grobund for vores interesse i at undersøge, hvordan det står til ude i det tværfaglige samarbejde på en forvaltning. Det vi finder interessant ved en underretning og det tværfaglige samarbejde omkring underretninger, er de forskellige fagpersoners forståelse af, hvad en underretnings formål er, samt hvilke konsekvenser en underretning har. Vi har også valgt at have fokus på om den kontekst, fagpersonerne befinder sig i, kan have en betydning for deres forståelse af underretninger. Vi ønsker også at undersøge fagpersonernes forståelse af deres samarbejdspartneres opgaver og kompetencer, da et tværfagligt samarbejdes styrke er, når

---

¹ Vejledning nr. til serviceloven pkt. 6

² Ejrnæs, Morten, Faglighed og tværfaglighed s. 193

³ Lauvås, Kirsti og Lauvås, Per, Tværfagligt samarbejde s. 18

⁴ Lauvås, Kirsti og Lauvås, Per, Tværfagligt samarbejde s. 21

man kender hinandens arbejdsområder og samtidig har respekt for forskelligheden, man byder ind med.¹ Denne opfattelse stemmer godt overens med vores egen forforståelse af hvad et godt samarbejde må forudsætte. Vi ser også denne forståelse som et billede på, hvordan vi som fagpersoner mener, vi skal møde andre fagpersoner, og vi ser det som en anerkendelse af hinandens styrker og svagheder, samt en anerkendelse af hinanden som mennesker.²

Tine Egelund udtaler: "der ligger relativt få undersøgelser, der har tværfagligt samarbejde i børnearbejdet som fokus"³ Med disse oplysninger i mente, tænker vi, at det kan være interessant at se på, hvordan det ser ud i et specifikt samarbejde i en kommune.

Formål

Undersøgelsen har det formål at undersøge de forskellige fagpersoners forståelser af en underretning og underretningens anvendelse. Undersøgelsen vil have udgangspunkt i informanternes perspektiv, vi vil søge viden ud fra det subjektive materiale vi indsamler fra vores informanter. Denne måde at forske på betegnes den forstående forskningstype, "da man søger at afdække menneskers meninger, vurderinger, motiver og intentioner i deres specifikke kontekst"⁴. Denne undersøgelsestype indebærer at vi inddrager teori til at fortolke vores empiri og på denne måde få en ny forståelsesramme⁵. Vi har valgt et design hvor vi har to komparative analyser, den først er en analyse hvor vi ved hjælp af teori sammenligner og fortolker socialrådgiveren og hver enkelt fagperson forståelse af begrebet underretninger. Derefter sætter vi alle fagpersonerne i spil i en komparativ diskussion af deres forståelser af begrebet. Vi vil ved hjælp af dette design skabe en ny/bedre forståelse af fænomenet og ved hjælp af vores resultat lægge op til diskussion om det tværfaglige arbejde omkring underretninger⁶.

Vi anser det for vigtigt, at der bliver sat fokus på de subjektive forståelser, som de forskellige fagpersoner indgår i samarbejdet med. Dette også begrundet i, at den forståelse fagpersonerne har, er den forståelse de arbejder med, samt videregiver i deres interaktion med dels forældre, børn og andre involverede⁷. Vi mener at kunne argumentere for kvalificeringen til det sociale arbejde, idet vi afdækker fagpersoners subjektive forståelser og via en teoretisk analyse vil opnå en bedre forståelse af deres tilgang til arbejdet med underretninger. Desuden vil vi sætte fokus på denne forståelses konsekvens, og dermed få en forståelse af det tværfaglige samarbejde og sidst men ikke mindst, konsekvensen for den tidlige indsats.

Ydermere har vi et personligt formål med opgaven, idet vi vil kvalificere vores faglige kompetencer i forhold til det tværfaglige sociale arbejde. Dels med børn og unge, men også det tværfaglige sociale arbejde generelt, da vi forventer at kunne sige noget generelt om tværfagligt arbejde i vores perspektivering.

Metode

Vores tilgang i indsamling af data, vil være fænomenologisk inspireret. Det har vi valgt, idet vores undersøgelsesfokus er de subjektive forståelser, de forskellige fagpersoner har, til deres fælles redskab, underretninger. Vores valg af tilgang hænger også sammen med, at den i kraft

---

¹ Hansen, Nu trækker vi på samme hammel side 87.

² Vores forståelse af anerkendelse kommer fra Højlund og Juul, Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde

³ Egelund, Metodeanvendelse i kommunernes forebyggende arbejde med børn og unge side 79

⁴ Launsø og Rieper, Forskning om og med mennesker s. 22

⁵ Launsø og Rieper, Forskning om og med mennesker s 25

⁶ Launsø og Rieper, Forskning om og med mennesker s. 31

⁷ Dette er sammenligneligt med Thomas-teoremet, der siger; at det vi definerer som virkeligt, bliver virkeligt i sine konsekvenser. (Perspektiver på sociale problemer s 110)

af parentesreglen¹ vil medvirke til, at vi bestræber os på at tilsidesætte, de forhåndsopfattelser og fordomme vi har. Vi anerkender vores informanternes subjektive forestillinger ved at bestræbe os på at sætte vores forventninger til deres forestillinger i parentes.² I bearbejdningen af de indsamlede data vil vi have en hermeneutisk tilgang. Valget af den hermeneutiske tilgang hænger sammen med at vores undersøgelsesområde er forståelser og deres betydning for menneskets ageren i verden, til dette formål er Gadammers begreber brugbare³.

Vi har valgt at beskæftige os med 5 forskellige fagpersoner: en skoleinspektør, en dagplejekonsulent, en sundhedsplejerske, en børnehavepædagog, en socialrådgiver i familieafdelingen. Vi har valgt at fokusere på ovenstående fagpersoner, da det er en del af de fagpersoner, der har deres daglige arbejde med børn og unge, som et led i de generelle tilbud, som tilbydes fra det offentlige.⁴ Vi har forsøgt at få et møde i stand med en leder i børne- og familieafdelingen, men på trods af flere forsøg har det været uden resultat. Det har den konsekvens, at vi ikke får klarlagt, hvilken forståelse der er på lederplan mht. underretninger. For at få et indblik i den forståelse, der kan forventes at være på lederplan, bruger vi kommunens skrevne retningslinier, samt andet offentlig materiale omkring tværfagligt samarbejde og underretninger. Vi har valgt at fokusere på afsender og modtager af underretninger, fordi det socialpædagogiske og socialfaglige redskab, underretninger og det efterfølgende tværfaglige samarbejde, er fokus i vores undersøgelse. Med dette valg har vi også fortaget nogle fravalg, idet vi har valgt ikke at beskæftige os med underretninger fra fx private, da vi anser det for yderst vanskeligt at få kontakt til disse personer, grundet tavshedspligten. Det vigtigste, set fra vores perspektiv, er det tværfaglige samarbejde, og dets udvikling. Forstået på den måde, at der både er en fælles fortid, dvs. erfaringer med underretninger, samt erfaringer med det tværfaglige arbejde og der forudsættes at være en fremtidig samarbejdsrelation. Vi har henvendt os til forskellige informanter i det samme geografiske område. Vores førstegangshenvendelse forgik pr. mail, hvor vi kort redegjorde for vores emne og spurgte om de var interesseret i at deltage. Informanterne vendte derefter selv tilbage med et forslag til et mødetidspunkt, her skal der tilføjes at skolen ikke reagerede på vores henvendelse, derfor måtte vi henvende os pr. telefon og ad denne vej, få et møde i stand. I forbindelse med interviewet aftalte vi med informanterne at de fik et udskrift af vores meningskondensering, hvilket gav dem en mulighed for at verificere vores forståelse. Denne mulighed benyttede alle på nær sundhedsplejersken. Det skal bemærkes, at der ikke var nævneværdige ændringer, fra vores oprindelige materiale. Det at det er informanterne selv, der har valgt at deltage, kan være medvirkende til, at vi får fagpersoner, der er fagligt godt funderet, da det at deltage i et interview, der omhandler ens faglighed forudsætter, at man har noget at byde på. Denne problematik er tosidet, idet vi kan risikere at få et udpluk af informanter, der viser et højere fagligt niveau end virkeligheden, men på den anden side er det også vigtigt, specielt for vores undersøgelse, at vi møder fagpersoner, der er reflekterende og sikre i deres faglighed⁵.

Vores metodiske tilgang er abduktiv. Den abduktiv tilgang er en blanding af induktiv og deduktiv. Med den induktive tilgang har man fokus på aktørens handlingers betydning og mening. Der ligger vægt på forståelse og beskrivelse af den empiriske verden, sådan som de implicerede aktører oplever den. Der antages, at der kan udvikles teoretiske perspektiver på grundlag af akkumulerede empiriske undersøgelser med henblik på at forstærke mønstre og sammenhænge. Den deduktive tilgang tager udgangspunkt i en teori, hvor forskeren vil bevise teorien. Man arbejder ud fra en antagelse eller hypotese. Abduktion ligger som nævnt i en position mellem induktion og deduktion. Denne tilgang har et dialektisk forhold mellem teori og empiri.

---

¹ Begrebet forklares i vores afsnit "Fænomenologisk metode"

² Videnskabsteori, Bo Jacobsen, red. s. 162.

³ Fuglsang og Olsen, Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne side 309 – 312

⁴ Hansen, Nu trækker vi på samme hammel, side 88

⁵ Egelund, Metodeanvendelse i kommunernes forebyggende arbejde med børn og unge side 11

Det er forskerens teoretiske forankring, der bidrager med perspektiver til forståelse og analyse af empiri. Forståelsen, som forskeren når frem til, kan både tage udgangspunkt i etableret teori og fra det meningsindhold, forskeren danner sig i indhentning af empiri.

Idet vi går ud med et teoretisk perspektiv, når vi indsamler vores empiri, og samtidig er tro mod den indsamlede empiri, hvorefter vi efterfølgende inddrager en relevant teori til analyse af den indhentede empiri, bliver vores metodiske tilgang abduktiv.¹

Teori

Vi har i vores analyse valgt at gøre brug af Gadamer's filosofiske hermeneutik. Da vi er optaget af fagpersonernes forståelse af, hvad en underretning er og hvad den bruges til, vil vi med afsæt i Hans Georg Gadamer's "Filosofiske Hermeneutik" analysere vores indsamlede empiri. Gadamer's begreber om forståelseshorisonter og fordomme vil være vores primære analyse-redskaber, da disse begreber vil medvirke til en forståelse af fagpersonernes oplevelse og funktion i det tværfaglige samarbejde. Som indledning til hans teoribeskrivelse har vi kort beskrevet hermeneutikken og efterfølgende uddybet Gadamer's "filosofiske hermeneutik". I uddybelsen af Gadamer's teori, har vi fokuseret på de begreber i hans teori, som har relevans for vores analyse.

Beskrivelse af Gadamer's filosofiske hermeneutik

Som nævnt ovenfor er vores teoretiske ramme for projektet Gadamer's filosofiske hermeneutik. Gadamer's teori er en filosofisk begrundelse og argumentation for, hvorfor mennesket er et fortolkende væsen, og at fortolkning og forståelse er et grundvilkår i menneskets eksistens. I det efterfølgende vil vi beskrive de begreber, der vil være ramme for vores analyse af problemstillingen.

Forståelse er forforståelse og fordomme.

Gadamer mener ikke, at forståelsesstrukturen er historieløs eller kontekstafhængig. Hans forståelsesbegreb består af dele, der tilsammen skaber måden, hvorpå vi som mennesker er til og erkender verden. I begrebet forståelse ligger der forforståelse og fordomme. Forforståelse betyder i denne sammenhæng, at der forud for vores nuværende forståelse er en tidligere forståelse. Et forudgående kendskab og en forventning til et givent fænomen er en forståelsesbetingelse.

Fordomme er det, der ligger til grund for vores forståelse og udlægning af fx en samtale, siger Gadamer. Der er ikke tale om fordomme i almen forstand, som refererer til noget fordømmende eller fordomsfuldt. Fordommene skal forstås på den måde, at det er det der binder os til verden. Fordomme er domme vi har på forhånd, dog er de ikke endegyldige. Ifølge Gadamer hænger det sådan sammen, fordi vi ikke kan forstå, tolke eller udlægge verdenen, hvis vi ikke har vores fordomme. Han mener, at fordommene stammer fra vores kulturelle arv, tradition og historie. Fordommene har den funktion, at vi forstår hinanden, uanset om det forekommer uproblematisk eller problematisk. Det hænger sådan sammen, fordi der i fordommene ligger en forventning om, hvad sagsforløbet handler om.² Gadamer siger: "forståelsen af et givent fænomen er ikke begrænset til fænomenet i sig selv, da forståelsen altid allerede er indlejret i en på forhånd givet forståelsesramme – også kaldet for forståelseshorizont." Forforståelse og fordomme er uundgåelige, siger Gadamer, men han mener ikke, at fordomme altid er frugtbare og positive, idet der eksisterer uforståelighed og uvidenhed. Hans pointe er, at det er en

---

¹ Thagaard, Systematik og indlevelse side 180 - 181

² Fuglsang og Olsen, Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne side 321 - 322

vigtig del af vores forståelse, og det er i mødet med et fænomen vores fordomme udfordres og sættes i spil. Det betyder, vi skal være åbne, når vi vil forstå.¹

Konklusion

Den organisatoriske opbygning af kommunen gør, at nogle af fagpersonerne er fysisk langt fra hinanden og ikke har daglig kontakt til hinanden. Vores undersøgelse peger på, at det kan have en positiv betydning, at fagpersonerne har daglig/jævnlig kontakt med socialrådgiveren. Betydningen giver sig til udslag ved, at de fagpersoner, der er tættest på socialrådgiveren, har en større forståelse for hendes arbejde og de fagpersoner, der er længst væk fra socialrådgiveren, får mindst anerkendelse for sit arbejde af socialrådgiveren. Organisationens fysiske opbygning skaber dette problem, men et fælles forum, hvor fagpersonerne og socialrådgiverne kunne mødes og gennem dialog få en forståelse for hinanden, ville afhjælpe situationen. Det er bemærkelsesværdigt, at der i kommunen har været undervisning på området, men at socialrådgiverne ikke var en del af denne undervisning. Det vil sige, at forummet er der, men bliver ikke brugt.

Hvilke forståelser af underretninger er der i det tværfaglige samarbejde, og hvilke forståelser fremmer det tværfaglige samarbejde og hvilke forståelser skaber barriere for det tværfaglige samarbejde.

Det skaber barriere for det tværfaglige samarbejde omkring underretninger, når fagpersonerne ikke har en fælles forståelse af hinandens definitioner af begreber, som bruges til at identificere og forklare, hvad bekymringen går på. Her tænker vi på fx begreber som normaludvikling, alvorlig mm. Det er vigtigt, at fagpersonerne har fået en fælles forståelse af, hvad disse begreber betyder, når det står beskrevet i en underretning.

Det er en barriere, når fagpersonerne ikke kender hinandens arbejdsområder, da det manglende kendskab til hinandens faglighed forhindrer samarbejdet i at få fordel af fagpersonernes forskelligheder.

Det skaber barrierer, at fagpersonerne ikke sætter deres fordomme på spil, da det kunne medvirke til, at de identificerer forskelligheder, de ikke var klar over og disse forskelligheder kan have en betydning for indsatsen.

Det er en barriere med stor personaleudskiftning, da det forhindrer fagpersonerne i at få udviklet et godt samarbejde og det faktum, at der er stor udskiftning i en afdeling gør, at der skabes tvivl om afdelingens faglige dygtighed og denne tvivl får en betydning for deres villighed til at sætte deres fordomme på spil.

Organisationens opbygning gør, at en del af fagpersonerne ikke har en daglig kontakt med hinanden og derfor ikke får mulighed for at få kendskab til hinanden. Det skaber barrierer når man vælger at undervise en del af personalet i en politik, men udelader at lade alle involverede i arbejdet deltage på samme tid. Det skaber en barriere ved at signalere, at vi ikke er interesseret i jer.

Det er fremmede, at fagpersonerne har en dialog omkring de fælles begreber, de arbejder med. Det fremmer et tværfagligt samarbejde, når man anerkender hinandens faglighed og træder ind i samarbejdet med åbenhed og villighed til at sætte sine fordomme på spil. Det vil fremme det tværfaglige samarbejde, hvis alle fagpersonerne får en fælles forståelse af, hvad tavshedspligten siger og hvilken betydning den har i det daglige samarbejde. Det vil også være fremmede, hvis fagpersonerne indgår i samarbejder på tværs af faggrupperne og derigennem opnår en forståelse for hinandens måde at arbejde og forstå arbejdet på.

---

¹ Fuglsang og Olsen, Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne side 322 - 323

Perspektivering

Vi ønsker med følgende perspektivering at diskutere og reflektere over vores vidensproduktion og perspektiverer den til det generelle sociale arbejde.

Vores undersøgelse illustrerer, at det centrale begreb er dialog omkring begrebet underretninger.

Vi forestiller os, at vores viden på området kan bruges i ethvert tværfagligt samarbejde og samarbejde generelt. At vi har valgt at have et fokus på underretninger gør ikke at forståelsesproblemerne i det tværfaglige samarbejde er unikke, idet vi forestiller os, at de problematikker, vi har afdækket, er problematikker, der findes i andre sammenhænge, hvor der foregår samarbejde og hvor man gør brug af begreber, der kan have forskellige betydninger for fagpersoner alt efter den kontekst og rammer, de befinder sig i.

En måde, vi kunne have styrket vores undersøgelse på, var ved at inddrage flere i vores empiriske undersøgelse. Vi kunne have interviewet flere repræsentanter for faggrupperne eller flere forskellige kommuner. Denne inddragelse ville have givet et større grundlag for at sige noget generelt. Det ville have flyttet vores undersøgelse fra mikro- til et makro-niveau. Denne styrkelse af opgaven, var desværre ikke mulig grundet de tidsmæssige rammer og kravet til omfanget af opgaven, som vi er underlagt.

Vores opgaves konklusion ligger vægt på fagpersonernes kendskab til hinanden gennem dialog. Denne kommunikation viser sig vigtig for forståelsen af det tværfaglige samarbejde, hvilket får os til at reflektere over den undervisning, som vi modtager i kommunikation og tværfagligt samarbejde. Vores oplevelse er, at omfanget af undervisning på disse områder ikke stemmer overens med, hvor stor en betydning, det har i arbejdet. Vi har oplevet, at vi i gennemarbejdningen af denne opgave har fået en viden omkring kommunikation, som vi mener, har kvalificeret os på området og som vi ikke ville være foruden, som kommende socialrådgivere.

Vi har reflekteret over vores viden om forståelser og misforståelser, og i den forbindelse ser vi en mulighed for at bruge vores viden i forhold til dels vores kommende samarbejder med kolleger, andre fagpersoner og til dels i forhold til klienterne. Med det mener vi, at vi i mødet med en klient vil være bevidste om, at denne klient møder os med sin forståelseshorisont og vi, for at forstå klienten, vil være nødsaget til at sætte vores egne fordomme på spil. Denne forståelse er en forståelse, vi ønsker at bevare i forhold til vores fremtidige karriere. Vi er dog opmærksomme på, at det kan være vanskeligt at få denne tilgang til at passe ind med det faktum, at der i det sociale arbejde i dag er stor fokus på tid. Vi erkender, at det at forstå andre kan optage meget tid, men på den anden side viser vores undersøgelse også, at der bliver brugt meget tid på resultatløse møder, fordi man ikke har brugt tid på at forstå hinanden. Vi forestiller os dermed, at den tid, man vil bruge på denne forståelse og dialog, vil være givet godt ud i det fremtidige arbejde, både set i forhold til samarbejdspartnere og klienter.

Tavshedspligten kommer til at have en meget stor betydning i det tværfaglige samarbejde. Vi overvejer, om det kan have noget at gøre med usikkerhed på, hvad den præcis indeholder og socialrådgiveren derfor holder al kommunikation tilbage. Det, at de andre fagpersoner i deres uddannelse ikke har den samme juridiske indsigt, gør, at det er socialrådgiveren, der i samarbejdet kommer til at definere, hvilken betydning tavshedspligten får for dialogen mellem fagpersonerne. Set i lyset af dette stiller det store krav til socialrådgiverens kendskab, forståelse og evne til at formidle hendes forståelse.

Naturligt for os har vi reflekteret over, hvordan vores identificerede problemstilling kunne løses og gennem det meste af opgaven har vi løbende forestillet os løsningsmodeller, der kunne fungere i praksis. Dette har faldet os naturligt, da vi er overbevist om, at vi i vores kommende arbejde vil komme i lignende situationer. Fagpersonerne har brug for at få et kendskab til hinanden, hvilket ikke kan gøres i forbindelse med sagerne, da en sag er underlagt tavshedspligten. Løsningen på dette kan være fora, hvor fagpersonerne møder hinanden til temadage, hvor de fx arbejder med begrebsdefinition på tværs af faggrupperne. Gennem et sådant samarbejde

vil de få et kendskab til hinanden og derigennem styrke deres samarbejde. Denne tanke er ikke revolutionerende, da det er en tankegang, som er velkendt i fx det private arbejdsmarked. Der er gennem de senere år kommet et fokus på styrkelsen af samarbejdspartners kendskab til hinanden gennem kurser, hvor man i erkendelse af vigtigheden af et personligt kendskab – eller øje til øje tid – forsøger at styrke en fællesskabsfølelse og derigennem et bedre samarbejde. Til denne refleksion skal der tilføjes, at der ved denne løsningsmodel kan være den risiko, at fagpersonerne i deres samarbejde bliver til en enhed, der kommer til at stå som modpol til familien og derfor bliver en styrkelse af "systemets" magt.

Efterskrift

I forbindelse med udarbejdelse af vores bachelorprojekt havde vi en intention om at kunne udarbejde noget skreven materiale som kunne sendes til de af vores informanter der måtte være interesseret i det. På baggrund af bl.a. dette er denne artikel udarbejdet. At vi efterfølgende er blevet spurgt om vi vil bidrage til Den Social Højskoles publikation af artikler omhandlede Bachelorprojekter, har gjort at vi valgte at slå disse to skrivelser sammen. Dette har vi valgt af flere grunde, dels fordi det kan lette arbejdsgangen for os selv, som travle soci-alrådgiver i aktion og dels for at der ikke vil være andet end denne artikel/dette uddrag af vores bachelorprojekt, der vil være offentliggjort.

Som en naturlighed har vi gjort os nogle refleksioner i forbindelse med udarbejdelsen af dette uddrag, dels fordi vi igen har, måtte arbejde med vores projekt og dels fordi vi har benyttet os af muligheden for at se om der stadig et halvt år efter, er noget af vores projekt vi bærer videre. Vores projekt omhandlede det at kunne samarbejde på tværs af faglighed og forskellighed, vi brugte 4 måneder på at stille skarpt på netop dette. Nu er vi begge færdiguddannede og skal forsøge at bevæge os i det felt hvor tværfagligt samarbejde er en daglig udfordring. Her et halvt år efter vores eksamen sidder Gadamer stadig fast i os begge. Hans begrebsunivers omkring forståelse er medvirkende til at vi ofte reflektere over, hvad vi kan ændre i vores tilgang til og forståelse af vores samarbejdspartnere samt et værktøj til at kunne forstå hvad der går galt, når vores samarbejde ikke fungerer.

At skrive dette bachelorprojekt har for os bevirket, at vi har fået en større forståelse for hvad et samarbejde rummer og har fået et værktøj til at kunne forsøge at udvikle samarbejder i en positiv retning. Det er også klart for os at vi som professionelle, er blevet bevidste om vores egen betydning i samarbejdet og ikke mindst hvad vi kan påvirke i positiv retning.

Litteraturliste

- Andersen, Ib (2006). Den skinbarlige virkelighed, Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur
- Den valgte kommunes sammenhængende børne- og ungepolitik bilag nr. 4
- Egelund Tine (2002). Metodeanvendelse i kommunernes forbyggende arbejde med børn og unge delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge, SFI
- Ejrnæs, Morten (2006). Faglighed og tværfaglighed, København K: Akademisk Forlag
- Fog, Jette (2001). Med samtalen som udgangspunkt, Viborg: Akademisk Forlag A/S
- Fuglsang, Lars og Olsen, Poul Bitsch (2004). Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne, Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag
- Hansen, Carsten Yndigegn, Socialministeriet (1999). Nu trækker vi på sammen hammel!, København K: Statsinformation
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2005). Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde, København K: Hans Reitzels Forlag
- Jacobsen, Bo; Schnack, Karsten; Wahlgren, Bjarne og Madsen, Mikkel Bo (1999). Videnskabsteori, København: Nordisk forlag
- Jensen, Torben K og Johnsen, Tommy J (2000). Sundhedsfremme i teori og praksis, Århus C: Forlaget Philosophia
- Kvale, Steiner (2004). Interview, København K: Hans Reitzels Forlag
- Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2005). Forskning om og med mennesker, København K: Nyt Nordisk forlag
- Lauvås, Kirsti og Lauvås, Per (1998). Tværfagligt Samarbejde, Forlaget Klim
- Meeuwisse, Anne og Svärd, Hans (2004). Perspektiver på sociale problemer, København K: Hans Reitzels Forlag
- Pjece, Truede børn: Hvad gør vi? Se bilag 5
- Rockwool fonden, PISA etnisk 2005, Kompetence hos danske og etniske elever i 9. klasse i Danmark 2005, Redigeret af, Niels Egelund og Torben Tranæs med bidrag af Peter Jensen, Torben Pilegaard Jensen, Niels- Kenneth Nielsen, Helle Kløft Schademann og Nina Smith, Syddansk Universitetsforlag
- Socialministeriet (2004). Håndbog om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde med forældrene, Viborg: Nørhaven Book
- Thagaard, Tove (2004). Systematik og indlevelse, København K: Akademisk Forlag
- Uggerhøj, Lars (2003). Hjælp eller afhængighed, Aalborg Universitetsforlag

Juridisk materiale

- Serviceoven, lovbekendtgørelse nr. 1240 af d. 05.12.2006
- Serviceoven, Lov nr. 573 af d. 24.06.2005
- Persondataloven, Lov nr. 429 af d. 31.05.2000
- Forvaltningsloven, Lov nr. 429 af d. 31.05.2000

En ny vej - hvordan spiritualitet øger kvaliteten i det sociale arbejde

Af Irina Knudsgaard Bunk, Sandra Shamista Hansen og Celinah Malue Jakobsen - Januar 2007

Resumé

Socialrådgiverne i forvaltningsregi bliver i stigende grad underlagt administration og økonomiske hensyn. En konsekvens heraf kan være, at relationen mellem socialrådgiver og borger bliver præget af instrumentalisering og objektivisering. Gennem en ændring af rammerne og tilgangen til det sociale arbejde, vil socialrådgiverne i højere grad være i stand til at fokusere på helheden i borgerens oplevelser og dets subjektive mening og formål med livet. Dermed opnås et mere holistisk og humanistisk udgangspunkt, som for os hænger sammen med kvalitet. En sådan ændring af rammerne og tilgangen kunne være spirituelt orienteret. Derfor har vi valgt at se på, hvordan spiritualitet kan styrke socialrådgiverens kompetencer, så relationen til borgeren kommer til at bygge på et mere holistisk og humanistisk grundlag.

Indledning

Spiritualitet er et ukendt begreb i socialt arbejde i en dansk kontekst. Hvorfor er det nu relevant at beskæftige sig med? Det er det af flere årsager. For det første er der flere tendenser, der tyder på, at vi bevæger os i retning af et samfund, der er præget af relativisme og pluralisme og herigennem anerkendelsen af, at der er flere sandheder. Måden man erkender på har ændret sig i det postmoderne samfund og er afgørende for, at man ikke på samme måde pure afviser noget, der ikke umiddelbart er målbart, sådan som det er tilfældet med spiritualitet.

Desuden er globaliseringen medvirkende til, at vi ifølge "Internationalt socialt arbejde – globale og transnationale sociale problemer"¹ er nødt til at se sociale problemer i en større sammenhæng og inddrage ikke vestlige forståelser i synet på disse. Heri ligger blandt andet østligt inspirerede forståelser, som har mange lighedspunkter med spiritualitet.

Endvidere har to amerikanske professorer i socialt arbejde Edward Canda og Leola Furman, som vores artikel i høj grad er inspireret af, udtalt, at spiritualitet i socialt arbejde allerede er en aktualitet i USA. Derfor har de udgivet bogen "Spiritual Diversity in Social Work Practice". I denne bog definerer de spiritualitet i forhold til socialt arbejde og giver retningslinier for praksis.

Indenfor det psykologiske fagområde beskæftiger man sig også videnskabeligt med spiritualitet, eksempelvis i den transpersonelle psykologi. Indenfor denne psykologiske retning undersøges transpersonelle oplevelser og bevidsthedstilstande og de anses for værende centrale, når man skal forstå mennesket.

Hvad er spiritualitet

"Spirituality relates to a universal and fundamental aspect of what it is to be human – to search for a sense of meaning, purpose and moral frameworks for relating with self, others and the ultimate reality. In this sense spirituality may express through religious forms, or it may be independent of them"²

Denne definition stammer fra Canda og Furman, som er de to, der har beskæftiget sig mest med spiritualitet i socialt arbejde. Malcolm Payne er dog også i sin bog "Modern Social work Theory" kommet med en definition. Den vender vi tilbage til senere.

---

¹ Borrits og Rasmussen, (2006) s. 127

² Canda og Furman (1999) s. 37

Canda og Furmans definition bygger på antagelsen om, at der eksisterer en objektiv virkelighed, nemlig den ultimative virkelighed. Denne rummer noget, der er over os mennesker, noget højere. Samtidig rummer den opfattelsen af, at alt levende er forbundet. Dette transcenderer ud over den fysiske verden og kan derfor hverken måles og vejes. Erkendelsen af denne ultimative virkelighed rummes i menneskets bevidsthed, og det kræver, at man er på et højere bevidsthedsniveau for at forstå den.

Der skelnes overordnet mellem tre bevidsthedsniveauer inden for denne tankegang. Den amerikanske filosof Ken Wilber kalder disse niveauer egocentrisk, etnocentrisk og verdenscentrisk. Niveauer beskriver, det niveau en person er på rent udviklingsmæssigt i forhold til dennes bevidsthed. For hvert niveau bliver bevidstheden yderligere kompleks, idet hvert niveau bygger ovenpå det eller de foregående og indoptager den eller disse i sig. Det er dog forskelligt fra person til person, hvor højt et niveau, man udvikler sig op på, og niveauerne skal ikke ses som tre fastlagte niveauer, da disse på ingen måde er udtømmende. Der kan være langt flere niveauer end de tre nævnte, dette er blot en overordnet måde at anskue dem på. Niveauerne er blivende, således at de tidligere niveauer iboende, når man har udviklet sig op på et højere bevidsthedsniveau. Man vil derfor altid forblive på det højeste niveau.

Man er på det egocentriske niveau, når man som lille barn udelukkende er fokuseret på sig selv og søger behovstilfredsstillelse af de helt basale og grundlæggende behov. Bevidsthedsniveauet på det egocentriske niveau er således styret af emotioner og drifter, der primært knytter sig til det kropslige. Derefter kommer der et etnocentrisk fokus, hvor man fokuserer på den gruppe, man opholder sig i, f.eks. familien eller et lands befolkning. Bevidstheden er her overvejende styret af rationel tænkning. På det verdenscentriske niveau retter fokus sig mod hele verden. Canda og Furman fastslår, at menneskets verdensbillede på dette niveau implicerer udvikling i vores søgen på at hjælpe os selv og andre.

På grund af nødvendigheden af at være på et højere bevidsthedsniveau for at forstå sammenhængen, er spiritualitet meget vanskeligt at definere. Dertil kommer at det, som tidligere nævnt ikke er målbart og derfor ikke ud fra de naturvidenskabelige idealer kan bevises.

Men da definitionen netop danner rammen om en spirituel praksis i socialt arbejde og derved angiver nogle retningslinier for den enkelte socialrådgiver, er det af væsentlig betydning så vidt muligt at få defineret det, der kan defineres

Spiritualitet er også et livssyn. Man kan ikke derfor ikke vælge blot at være spirituel som socialrådgiver. Man er spirituel med hele sin person hele tiden. Spiritualitet er en kilde til empati, omsorg og medfølelse og konkret kommer det til udtryk i måden, man ser og behandler andre mennesker og alt levende på. Hermed tænker vi, at udgangspunktet for det sociale arbejde kan blive mere humanistisk og holistisk ved at bygge på en spirituel tilgang.

I modsætning til Canda og Furman er Malcolm Payne mere relativistisk i sin definition af spiritualitet. For ham hænger spiritualitet sammen med humanisme og eksistentialisme, og han har mere fokus på menneskets behov for at skabe helhed/mening og sammenhæng i forhold til sig selv og omgivelserne og beskæftiger sig derfor med menneskets indre verden. Malcolm Payne definerer spiritualitet således: "Spirituality is a related aspect of humanity concerned with the common some would say universal, human need to find in our lives meaning and importance that transcends, that is, rises above mere survival".¹

Malcolm Payne mener, at spiritualitet sammen med humanisme og eksistentialisme både er grundlæggende og perifert i forhold til socialt arbejde. Grundlæggende fordi mange tager det for givet at socialrådgiverens tilgang netop bygger på spirituelle, humanistiske og eksistentialistiske principper, såsom eksempelvis grundlæggende menneskeværd, menneskets egen kapacitet til at træffe valg og muligheder for at udvikle sig. Perifert fordi det derfor i højere grad

---

¹ Payne (2005) s. 181

bliver en filosofisk tilgang, der former praksis snarere end en specifik tilgang, såsom eksempelvis en systemteoretisk tilgang.¹

Forskellen på spiritualitet og religion

Spiritualitet og religion forveksles ofte med hinanden. Dette er ifølge Ken Wilber en fejlantagelse, for religion er som udgangspunkt prærationel, hvilket vil sige, at den alene bygger på tro, mens spiritualitet er transrationel, fordi den integrerer tro og viden.² Der ligger dog altid et spirituelt element i religion i den indre oplevelse, også kaldet den esoteriske del af religionen³. Dette betyder, at man altid er spirituel, hvis man er religiøs, men at man ikke nødvendigvis er religiøs, hvis man er spirituel.

Menneskesyn

Spiritualitet indebærer et bestemt menneskesyn. Udviklingen i dette menneskesyn kan bedst beskrives ud fra Ken Wilbers bevidsthedsniveauer. En spirituelt orienteret socialrådgiver bevæger sig som tidligere nævnt fra et egocentrisk eller etocentrisk niveau til et verdenscentrisk niveau. Parallelt med denne udvikling udvikler hun sin moralske, emotionelle og kognitive intelligens, hvilket Wilber beskriver som linier af forskellige intelligenser.

På det verdenscentriske niveau vil socialrådgiveren have videreudviklet sin moralske intelligens i forhold til eksempelvis de humanistiske principper om respekt og værdighed, som nu rettes mod alt levende og ikke kun den nærmeste familie eller samfundet, som det er tilfældet på det etnocentriske niveau. Ifølge Canda og Furman skabes der desuden på dette niveau en ægte menneskelig medfølelse i og mellem mennesker. Denne skabes gennem den grundlæggende samhørighed og ansvarsfølelse, der opstår, når man bliver bevidst om sammenhængen mellem alt levende. Når et menneske møder ægte menneskelig medfølelse, vil der blive skabt en resonans af forståelse og påskønnelse af medmennesker og omverden, som efterlader følelsen af at være forbundet med alt levende. Herigennem vil der opstå en søgen efter veje til, hvordan vi kan hjælpe og "heale" os selv og verden. En sådan samhørighed, mener vi, kan være med til at gøre relationen mellem socialrådgiver og borger mere ægte og mere humanistisk.

Spiritualitetens indflydelse på rammerne for det sociale arbejde og socialrådgiverens tilgang til borgeren

Essensen i spirituelt orienteret socialt arbejde ligger i socialrådgiverens udforskning af sig selv, i relationen til borgeren, samt i den organisation, der danner rammen om hendes arbejde, mener Canda og Furman.⁴ Som udgangspunkt kan alle former for socialt arbejde være i overensstemmelse med spirituel praksis, men konteksten har alligevel stor indflydelse på i hvor høj grad, man kan være spirituelt orienteret. Derfor er det i første omgang vigtigt at skabe en kontekst, der giver plads til en spirituel praksis.

Hvis tilgangen til det sociale arbejde skulle være spirituelt orienteret, ville rammerne for arbejdet se meget anderledes ud. De ændrede rammer ville betyde, at socialrådgiveren ville få større mulighed for at udnytte sine personlige kompetencer, såsom empati, nærvær og oprigtighed i arbejdet. Dette vender vi tilbage til senere.

---

¹ Payne (2005) s. 185

² Wilber (2006)

³ Der skelnes mellem esoterisk og eksoterisk, som er betegnelsen at to sider af enhver religion. Eksoterisk er den ydre observerbare del af religionen, såsom ritualer m.v., mens esoterisk handler om individets personlige oplevelse og søgen.

⁴ Canda og Furman (1999) s.183

Rammerne på en dansk forvaltning er i dag præget af administration og økonomiske hensyn, hvilket gør mange socialrådgivere stressede. Det betyder, at der ofte hverken er tid eller plads til at udnytte de personlige kompetencer. Socialrådgiveren har ikke overskud til at være nærværende og engageret eller vise empati eller respekt. Arbejdet bliver overfladisk, og der arbejdes ud fra rutinen. De personlige kompetencer negligeres til fordel for administrative opgaver.

Canda og Furman mener om forvaltningsarbejde, at dette er skabt for at opfylde statens og kommunens rationelle målsætninger, hvor socialrådgiverne kontrolleres, så de handler på en konform måde, der stemmer overens med forvaltningens målsætninger. Med en mere spirituelt orienteret forvaltning er der plads til kreativitet og fleksibilitet. Her vil man have en mere flad ledelsesstruktur og personer på alle niveauer i forvaltningen vil blive inddraget i beslutningsprocesser. Socialrådgiverens ideer og forslag til ændringer i eksempelvis arbejds gange bliver derfor set på som reelle muligheder i modsætning til i dag, hvor der arbejdes ud fra i forvejen fastlagte metoder og skabeloner. Regler, procedure og administration tilpasses altså socialrådgiveren og borgeren og ikke omvendt. Dog skal etikvejledningen danne den overordnede ramme for arbejdet.

Nøgleordene i en spirituelt orienteret organisation er altså kreativitet, fleksibilitet og personlig udvikling, og herigennem er der både plads og tid til at styrke de personlige kompetencer. Eksempelvis gøres dette ved blandt andet at opstille målsætninger for socialrådgiverens personlige udvikling sammen med forvaltningens øvrige målsætninger.

Dette betyder for borgeren, at de i højere grad vil blive mødt med empati, nærvær og engagement, og dermed vil muligheden for at opbygge en god relation som grundlag for forandringsarbejdet være væsentligt større.

Undersøgelser viser også, at borgerne netop lægger vægt på menneskelighed, ærlighed og engagement, hvilket Lars Uggerhøj beskriver som "de basale dyder" og dem, som er "grundlæggende for det sociale arbejde".¹ Uggerhøj fremhæver endvidere betydningen af den menneskelige socialrådgiver. Han skriver: "Kommunikationsteorier kan give et spektrum af viden og muligheder, men ikke kommunikere. Helhedssyn og systematiske arbejdsmodeller kan være huskesedler, men ikke tænke og handle. Kun socialarbejderens personlige engagement og væremåde kan gøre elementerne brugbare overfor borgerne"²

Rammerne har altså stor betydning for måden, der udøves socialt arbejde på, men det afgørende i spirituelt orienteret socialt arbejde er socialrådgiverens bevidsthed.

Det er det blandt andet fordi, at det er herigennem de personlige kompetencer opstår og udvikles. De personlige kompetencer som blandt andet oprigtighed, empati og nærvær kan styrkes gennem spirituel praksis. De styrkes ved, at socialrådgiveren ved hjælp af eksempelvis meditation øger bevidstheden om og indsigten i disse. Det er videnskabeligt bevist, at meditation blandt andet øger evnen til at være medfølelsende og evnen til at være nærværende i samarbejde med blandt andre H.H. Dalai Lama, professor og neurolog Richard Davidson, redegør forfatteren Daniel Goleman for hvordan meditation over eksempelvis medfølelse kan ændre hjernens strukturer. Richard Davidson har fastslået, at der er en sammenhæng mellem evnen til at sanseopfatte og forestillingsevnen og de mentale funktioner.³ Han har dokumenteret, hvordan individet gennem meditation påvirker centrene i pandelapperne⁴ og dermed evnen til at regulere egne følelser.

---

¹ Uggerhøj (1995) her citeret fra Sandbæk og Tveiten s. 252

² Uggerhøj (1995) her citeret fra Sandbæk og Tveiten (1996) s. 262

³ Richard Davidson her citeret af Goleman (2003) s. 247

⁴ Sidder lige bag panden, hvor zonen til regulering af følelser er, jf. Goleman (2003) s. 247

Ifølge Richard Davidson betyder meditation neurologisk set, at hvis man gentager en vane tilstrækkeligt mange gange ændres nervebanerne i hjernen og eksempelvis øget medfølelse implementeres i hjernens strukturer.

Meditation kan ikke alene styrke socialrådgiverens personlige kompetencer. Det kan også afhjælpe stress der, som tidligere nævnt er et udbredt fænomen blandt socialrådgivere, da man også ved meditation kan opnå indre ro og balance og dermed ikke i så høj grad lader sig påvirke af ydre stressfaktorer.

Når de personlige kompetencer bliver en integreret del af socialrådgiveren, vil hun være i stand til at møde borgeren med en oprigtig og engageret indstilling. Hun vil kunne rumme borgerens ofte svære problemstillinger samtidig med, at hun bevarer sin egen indre ro og balance. Socialrådgiverens vil på et verdenscentrisk bevidsthedsniveau have et menneskesyn, der lægger vægt på alle menneskers grundlæggende værd, og som lægger vægt på menneskets muligheder for udvikling med fokus på personlig vækst og iboende ressourcer, hvilket også ligner det humanistiske menneskesyn. Udvikling og vækst er dog ikke kun i forhold til borgeren, for igennem relationen udvikler de sig i et gensidigt samspil, som gør relationen mere li-geværdig.

Tilgangen til borgeren vil desuden være præget af, at mening og formål med livet er et lige så relevant aspekt at inddrage i en undersøgelse som det biologiske, psykologiske og sociale, når man skal opnå en forståelse for borgerens situation.

Spirituel orienteret praksis i socialt arbejde

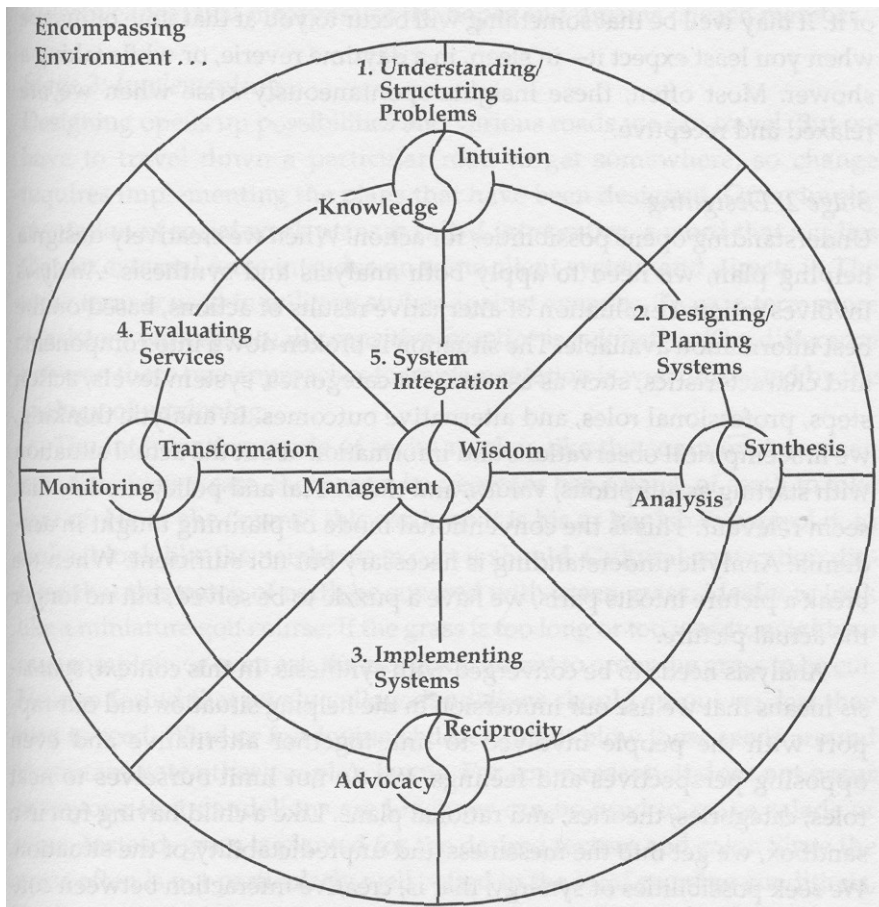
Spirituel orienteret socialt arbejde er ved at vinde indpas i USA. Det afspejles i undervisningen af socialrådgiverstuderende på nogle universiteter samt i de praktiserende socialrådgiveres øgede interesse for området. "It is no longer a matter of whether the social work profession should address the topic. It is already happening".¹

Canda har derfor i samarbejde med Imbrogno udarbejdet en model, der ser spirituel socialt arbejde, som et holistisk system, og som er med til at skabe en spirituel sensitiv kontekst for praksis. Den holistiske model bygger på systemteori og kinesisk filosofi og beskriver fem forbundne stadier i socialt arbejde. Samtidig viser den, hvordan hvert stadium indebærer komplementære aspekter, som det er nødvendigt at få overensstemmelse imellem. Modellen kan også ses som et udtryk for transrationel tænkning.²

---

¹ Canda og Furman (1999) s. 72

² På det transrationelle niveau er man ikke rationel, fordi man har udbygget denne forståelse med en accept af det, der ikke umiddelbart er empirisk videnskabelig som sandhed.

Det første stadie indebærer, at man opnår forståelse for og viden om borgerens situation. Normalt opnår man denne viden og forståelse gennem empirisk observation, logisk ræsonnement eller teoretisk viden. Arbejder man ud fra en spirituel tilgang, skal denne viden og forståelse også opnås gennem intuition, som Canda og Imbrogno kalder holistisk viden. Viden gennem intuition opnås ved, at man gennem en god relation bliver deltager i borgerens verden, lytter til dennes historie og følelser med empati. Socialrådgiveren må ikke lade sig styre af indre analysen eller kategorisering, men må lytte med åbent sind og være til stede. Først må borgeren fortælle sin historie, og derefter kan man bruge specifikke modeller og lignende. I andet stadie udarbejdes en plan for hjælpen. Denne skal bygge på både analyse og syntese. Hvor analysen bygger på rationel evaluering af resultater af eventuelle handlinger, betyder syntesen, at man fordyber sig i processen og forsøger at forbinde forskellige perspektiver og følelser. Hvor man i analysen splitter tingene ad, samler man dem igen i syntesen. I tredje stadie skal hjælpen implementeres. Her drejer det sig om at finde en balancegang mellem at udøve advocacy og tage hensyn til andre implicerede. Da man med en spirituel tilgang tænker verdenscentrisk, vil man i sit arbejde være opmærksom på, at man i kampen for at sikre en borgers rettigheder ikke krænker andres. I denne sammenhæng tænkes der på alt levende. På det fjerde stadie evalueres arbejdet. Formålet med evalueringen er at gøre borgeren bevidst om og motiveret af eventuelle positive forandringer. Samtidig skal evalueringen få socialrådgiveren til at undgå fejlagtige hjælpestrategier og ikke se på, hvorvidt borgerens udvikling stemmer overens med organisationens mål. Evalueringen må desuden indeholde et transformeringsaspekt, som indebærer, at man ikke kun ser på den proces borgeren har været igennem, men også ser på, hvordan relationen har udviklet både borgeren og socialrådgiveren. Man må endvidere evaluere politikker og praksis i organisationen og se på, om de medvirker til en spirituelt orienteret praksis. Femte og sidste stadie drejer sig om integrationen af de øvrige stadier. Dette stadie omhandler de fysiske rammer, administration og ledelse.

En spirituel tilgang indebærer, at man har omtanke for naturen, da man med sin verdenscentriske tankegang som sagt ser sig selv forbundet med alt levende. I organisationen må man derfor tænke økologisk og bæredygtigt i forhold til eksempelvis materialer og mad. Organisationskulturen må være præget af kreativitet, fleksibilitet, ansigt til ansigt relationer, personlig udvikling, vægt på tid til familien, uddannelsesaktiviteter, rekreation, stressforebyggende aktiviteter, som eksempelvis meditation, samt vægt på at fremme socialrådgivernes og borgernes selvaktualisering.

Etikvejledningen skal danne udgangspunkt for økonomiske overvejelser, og politikker og regler må ikke være fremmedgørende. Administrationen skal bygge på et humanistisk grundlag og med en flad ledelsesstruktur, hvor alle involverede er med til at træffe beslutninger.

En spirituel tilgang vil på flere måder kunne øge kvaliteten i det sociale arbejde. Borgeren vil møde en mere reflekterende og bevidst socialrådgiver og dermed være mere sikker på, at afgørelser bliver truffet på det rigtige grundlag og til borgerens bedste. Borgeren vil møde en mere menneskelig socialrådgiver, der er oprigtigt engageret og empatisk og som har en oprigtig interesse i at hjælpe borgeren som menneske. Borgeren vil møde en socialrådgiver, som har en dybere og bredere forståelse for borgeren og, som tager flere aspekter i betragtning i sin forståelse for borgerens situation og dermed kan muligheder for at hjælpe bliver større og sandsynligheden for at undgå lappeløsninger øges. Borgeren vil blive mødt af en socialrådgiver, som også tænker, at borgeren kan give hende noget igen, og at de udvikler sig i et gensidigt sammenspil. Dermed vil relationen i højere grad blive ligeværdig og anerkendende.

Alt dette fremhæver, hvad vi finder væsentlig ved socialt arbejde, nemlig værdien i eller vigtigheden af at hjælpe og skabe forandring ligeså meget som menneske som socialrådgiver. Det er måske deri, den virkelige hjælp består - der, hvor man kan gøre en forskel.

Litteraturliste

Bøger

- Abrahamowitz, Finn (2001): Psykologileksikon – fra angst til ånd, 2. udg., København, Høst og Sønns Forlag
- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (red.) (2000): Klassisk og moderne samfundsvidenskab, 3. udg., København, Hans Reitzels forlag
- Bauman, Zygmunt (2003): Fællesskab – en søgen efter tryghed i en usikker verden, København, Hans Reitzels Forlag
- Bitsch Olsen, Poul og Fuglsang, Lars (red.) (2004): Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne, 2. udg., Roskilde Universitetsforlag
- Borrits, Ruth og Rasmussen, Hans-Erik (2006): Internationalt socialt arbejde – Globale og Transnationale sociale problemer, København, Den sociale Højskole - København
- Bundesen, Peter (2000): Sociale problemer og socialpolitik, Syddansk Universitetsforlag
- Canda, Edward R. og Furman, Leola Dyrup (1999): Spiritual Diversity in Social Work Practice – The Heart of Helping, New York, The Free Press
- Egelund, Tine og Hillgaard, Lis (1993): Social rådgivning og social behandling, Munksgaard
- Egidus, Henry (2005): Psykologisk leksikon, 2. udg., København, Hans Reitzels Forlag
- Henriksen, (2005): Menneskesyn – historisk arv og varig aktualitet, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag A/S
- Kvale, Steinar (1997): Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview, København, Hans Reitzels Forlag A/S
- Launsø og Rieper (2005): Forskning om og med mennesker – forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning, 5. udg., København, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S
- Nash, Mary og Stewart, Bruce (2004): Spirituality and Social Care, London, Jessica Kingsley Publishers
- Nygaard, Thomas (2001): Den lille sociologiboka, Oslo, Universitetsforlaget
- Nørgaard, Britta (1996): Habermas i praksis, Skipper Clement Seminarier
- Payne, Malcolm (2005): Modern Social Work Theory, 3. udg., New York, Palgrave Macmillan
- Politikkens store Nye Nudansk Ordbog (1996), Politikens Forlag A/S
- Politikkens Nudansk Ordbog (2002), 18. udg., Politikens forlag A/S
- Wilber, Ken (2006) Integral Spirituality – A Startling New Role for Religion in the Modern and Postmodern World, Boston, Shambhala Publications, Inc.
- Goleman, Daniel (2003): Destruktive Følelser, Valby, Borgens Forlag
- Walsh, Roger og Vaughan, Frances (red.) (1993): Paths Beyond Ego – the transpersonal Vision, New York, Tar-cher/Putnam - Penguin Putman Inc.

Artikler

- Sandbæk, Mona og Tveiten, Gunnar (1996): Sammen med familien – arbeid i partnerskap med barn familier, Oslo, Kommuneforlaget A/S
- Zahl, Mari-Anne og Furman, Leola Dyrud (2005) "Koblingen sosialt arbeid og religion/livssyn: - et tilbagelagt stadium eller del av et helhetssyn?" Nordisk sosialt arbeid nr. 2, vol. 25, side 98-110
- Zapf, Michael (2005): Exploring the Spiritual Dimensions of Person and Place, vol. 48, del 5, s. 633-642.

Links

- books.google.com/books?hl=da&lr=&id=2Cr5rP8jOnc&oi=fnd&pg=PR11&sig=1JuAJ2rxlh5_2VIPLEEGVv-jY7A8&dq=Meditation+and+Positive+Psychology&prev=scholar.google.com/scholar%3Fq%3DMeditation%2Band%2BPositive%2BPsychology%26hl%3Dda%26lr%3D#PRA1-PA632,M1 (18.12.06)
- csisw.cua.edu/AnIntroductionToIntegralSocialService.pdf, (27.11.06)
- da.wikipedia.org/wiki/Folketingsvalg_2005, (17.11.06)
- da.wikipedia.org/wiki/Postmoderne (17.12.06)
- psykologibasen.dk/T.shtml, (11.12.06)

www.direction.dk/pdf/Et-perspektiv-som-baner-vej-for-udvikling_v1-0-3.pdf (24.11.06)
www.leksikon.org/art.php?n=1197 (17.12.06)
www.leksikon.org/art.php?n=3073 (11.12.06) www.leksikon.org/art.php?n=3281 (03.12.06)
www.psykosyntese.dk/o-69/, (11.12.06)
www.psykosyntese.dk/o-5/ (11.12.06)
www.religion.dk/tema:fid=100007820:aid=38807 (17.12.06)
www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp?print=1 (05.12.06)
www.socialrdg.dk/index.dsp?page=1694, d. (10.12.06)
www.socialrdg.dk/index.dsp?page=1695, (10.12.06)
www.spiraldynamics.org/aboutsd_overview.htm (d. 24.11.06)
www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/Landefakta/LandefaktaNordamerika/LandefaktaUSA.htm (11.12.06)
www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/Landefakta/LandefaktaAfrika/Gambia.htm (11.12.06)
www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/Landefakta/LandefaktaNordamerika/LandefaktaUSA.htm (11.12.06)
www.ugebreveta4.dk/view.asp?ID=9416 (17.12.06)

Socialrådgiveren på en privat virksomhed

Af Louise Hee Jensen og Marianne Lund Nielsen - Juni 2007

Resumé

Projektet omhandler et relativt ukendt område indenfor det sociale arbejde, nemlig arbejdet på en privat virksomhed. I projektforslaget foretages en kvalitativ empirisk undersøgelse på én privat virksomhed omkring, hvilke kompetencer en socialrådgiver vil kunne bidrage med på baggrund af sin faglighed i en sådan kontekst, for derefter at analysere og konkludere om disse kompetencer matcher en privat virksomheds sociale behov.

Undersøgelsen er opdelt i to dele, hvoraf den ene omhandler socialrådgiverens kompetencer, mens den anden omhandler en privat virksomheds sociale behov. I forhold til socialrådgiverens kompetencer har vi taget udgangspunkt i Forslag til socialrådgivernes fremtidige kompetenceprofil og suppleret denne med indsamlet empiri. I forhold til en virksomheds sociale behov har vi taget afsæt i empiri og nuanceret denne med teorien Human Resource Management. Dette fører til slut at konkludere, hvorvidt disse to faktorer matcher i praksis.

Vi kan på baggrund af vores undersøgelse konkludere, at der er en overensstemmelse mellem socialrådgiverens kompetencer og en virksomheds sociale behov i praksis, og at de dermed, med et vist forbehold, matcher.

Indledning

Den teknologiske udbredelse samt globaliseringen, der har fundet sted de seneste årtier i Danmark, har været medvirkende til, at virksomhederne i stigende omfang konkurrerer med virksomheder i såvel indland som udland. Arbejdsgiverens selvopfattelse er dermed gennem tiden blevet rettet yderligere mod, at virksomheden også skal fungere socialt, for at kunne overleve på både kort og lang sigt. Denne tendens i udviklingen mod, at virksomhederne i stigende grad tager del i det sociale ansvar, kan også opfattes som en nødvendighed på grund af den faldende ledighed samt politiske tiltag såsom Virksomhedernes Sociale Engagement og Det Rummelige Arbejdsmarked.

Socialrådgiveruddannelsen og undervisningen på De Sociale Højskoler giver de studerende fundament for at arbejde fagligt i det sociale arbejde. Dog er undervisningen præget af et fokus på en socialrådgivers roller indenfor det offentlige regi. Dette har vi villet udfordre i vores projekt og har derfor sat fokus på en relativt ukendt kontekst for en socialrådgiver; nemlig en privat virksomhed.

Idet vi i vores projekt har valgt en anden vinkel på det sociale arbejde end den traditionelle, har litteraturen på området været begrænset. Vi har derfor hovedsageligt taget vores udgangspunkt i vores indsamlede empiri, som pga. opgavens tidsmæssige begrænsning kun omfatter én virksomhed. En begrænsning i denne forbindelse er dermed, at vi ikke vil kunne bruge vores undersøgelsesresultat til at generalisere i forhold til andre virksomheder.

Vi mener derfor, at vores undersøgelse og undersøgelsesresultat i stedet vil kunne bruges til en diskussion af en socialrådgivers arbejdsfunktion og hermed skabe grobund for debat og nye vinkler på det sociale arbejde og derigennem kvalificere det sociale arbejde.

Problemformulering

Hovedproblemformulering

Vi vil på en privat virksomhed undersøge krydsfeltet mellem socialrådgiverens faglige kompetencer og virksomhedens sociale behov i forhold til en socialrådgiver, med det formål at undersøge om disse to faktorer matcher i praksis. Dette for at skabe ny viden på området og derigennem kvalificere det sociale arbejde.

Underproblemformulering

Vi vil identificere socialrådgiverens faglige kompetencer med udgangspunkt i kompetenceprofilen suppleret med interview med socialrådgiveren på den private virksomhed.

Vi vil undersøge virksomhedens sociale behov i forhold til en socialrådgiver gennem interviews med medarbejdere og ledelse på den private virksomhed samt supplere med teorien Human Resource Management.

Vi vil konkludere, om socialrådgiverens faglige kompetencer matcher virksomhedens sociale behov.

Relevante træk i udviklingen på undersøgelsesfeltet

Vi har set adskillelige udviklingstendenser i de seneste årtier mod, at virksomhederne får en øget opgavevaretagelse i det sociale ansvar. En af disse tendenser ses i nyorienteringen i socialpolitikens idegrundlag, som er sket siden 1980'erne, hvor det private får en øget rolle. Dog er det, at virksomhederne har et socialt ansvar, ikke nyt i socialpolitikken. Det nye er, at staten lægger større vægt på at fremhæve dette ansvar og aktivt samarbejde mere med virksomhederne.

Socialministeriet indledte i januar 1994 kampagnen "Det angår os alle – Virksomhedernes Sociale Engagement", som satte fokus på virksomhedernes frivillige deltagelse i løsningen af sociale problemer. Dette med formålet at styrke de private og offentlige virksomheders rolle i forebyggelse og løsning af sociale problemer relateret til arbejdsmarkedet.

Denne tendens understøttes af aktivlinjen, som i løbet af 1990'erne italesætter, at forudsætninger for en succes med den aktive socialpolitik er udvidelsen af politiske tiltag såsom Det Rummelige Arbejdsmarked og Virksomhedernes Sociale Ansvar.

Disse udviklingstendenser er medvirkende til, at Bistandsloven i 1998 opdeles i følgende love: Lov om en aktiv socialpolitik, Lov om en social service, Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område samt ændringer i Lov om social pension. Af denne opdeling følger en række social- og arbejdsmarkedspolitiske ordninger, som har til formål at sikre, at ledige og udsatte personer får mulighed for at få en plads på arbejdsmarkedet, og samtidig holde virksomhederne omkostningsfrie i denne udvisende af et socialt engagement.

Herudover ses en udvikling i samfundet, der peger mod, at grænsen mellem privat- og arbejdsliv bliver mere flydende, og at virksomhederne i fremtiden bliver nødt til at kunne rumme begge dele, såvel privat- som arbejdslivet med de ressourcer og barrierer, der følger med.

Teori og metode

Metode

Vores tilgang til undersøgelsen var et "mix" af tilgangene induktion og deduktion i den forstand, at vi startede med at lægge vægt på forståelse og beskrivelse af den empiriske verden for derefter at finde teorier, hvormed vi kunne analysere den indsamlede empiri.

I den induktive fase af undersøgelse benyttede vi os af det kvalitative forskningsinterview som metode til at indsamle empiri på virksomheden. Vores empiri indsamlede vi på baggrund af fem interviews med henholdsvis en socialrådgiver, tre medarbejdere og en repræsentant fra ledelsen på virksomheden.

I den deduktive fase arbejdede vi os frem til, at vi kunne anvende kompetenceprofilen, som arbejdsredskab til at analysere en socialrådgivers faglige kompetencer, og Human Resource Management som teori til at analysere hvilke behov en virksomhed kan have i forhold til en socialrådgiver.

Selve bearbejdningen og analysen af den indsamlede empiri var ud fra Tove Thagaards tema-centrede metodiske tilgang. Baggrunden, for vores valg af netop denne metodiske tilgang til vores analyse, var, at den gav et godt overblik over den indsamlede empiri samt systematiserede informationerne fra interviewene. Metoden gav dermed et godt sammenligningsgrundlag for vores videre matchning af de enkelte temaer indenfor henholdsvis kompetencer og behov.

Teori

Vi brugte socialrådgivernes kompetenceprofil (forslag til socialrådgivernes fremtidige kompetenceprofil den 12. januar 2002) til at beskrive og analysere de kompetencer, som en socialrådgiver ansat på en privat virksomhed besidder.

Vi anvendte ledelses- og motivationsteorien, Human Resource Management, til at supplere og nuancere virksomhedens behov og ønsker i forhold til en socialrådgiver. Konkret valgte vi at tage udgangspunkt i David E. Guest's fire centrale dimensioner ved teorien og koble disse med interviewene omkring behov på virksomheden.

Vi anvendte sociologen, Richard Sennett, som et kritisk syn på vores anvendte teori.

Opgavens tre komponenter

Socialrådgiverens kompetencer

Med udgangspunkt i den indsamlede empiri samt kompetenceprofilens fire delkompetencer: Fagkompetencen, Udviklings- og læringskompetencen, Personlig og kommunikativ kompetence og Organisatoriske og administrative kompetence, kunne vi konkludere, at de kompetencer, som en socialrådgiver på en privat virksomhed anvender, stemmer godt overens med de kompetencer, som er beskrevet i kompetenceprofilen. Specielt har vi set, at der på en privat virksomhed er tendens til, at to af delkompetencerne, henholdsvis fagkompetence samt personlig og kommunikativ kompetence, fremstår som mere centrale end de andre.

Indenfor fagkompetencen, som omfatter teoretisk og grundlæggende viden, findes kompetencer såsom at identificere, beskrive, analysere og vurdere. Socialrådgiveren skal dermed være i stand til, såvel i samarbejde med andre som selvstændigt at kunne tænke både ressource- samt barriereorienteret omkring sociale problemer

Indenfor personlig og kommunikativ kompetence er bl.a. viden om kommunikation, samtale-teknikker og samarbejdsformer; alt sammen rettet mod "mødet" i det sociale arbejde. Socialrådgiveren skal derfor kunne arbejde med mennesker på alle niveauer på en virksomhed; både internt og eksternt.

Virksomhedens sociale behov

Med udgangspunkt i vores indsamlede empiri, kom vi i vores undersøgelse af en virksomheds behov i forhold til en socialrådgiver til den delkonklusion, at der er et generelt behov for en sådan funktion på en privat virksomhed. Dog fremstod det ikke entydigt præcis, hvilke behov der var for en socialrådgiver, da vores antal af informanter var begrænset pga. opgavens omfang, og da alle disse informanter hver især havde forskellige opfattelser af, hvilke behov der kunne være for en socialrådgiver.

Men overordnet fremstod nogle behov som mere centrale end andre. Disse var behovet for en person med faglighed/personlige kompetencer samt en person, der kunne varetage de personlige behov en medarbejder kunne have.

I forhold til behovet faglighed/personlige kompetencer så informanterne et behov for en person, som i sit arbejde vil kunne være i stand til at bruge sine faglige og personlige kompetencer; såvel i forhold til at hjælpe en person videre i forbindelse med eventuelle foranstaltninger, som til at kunne se ind i den enkeltes situation og skabe forståelse for denne. I denne forbindelse var et meget vigtigt behov, at der var en person fysisk placeret på virksomheden, som

informanterne kunne henvende sig til. Disse personlige og ofte individuelle behov for en sådan person kunne omhandle faktorer i både arbejdslivet og privatlivet, som også understøttes af den udvikling, der er sket i forhold til, at det i dag er mere "anerkendt" at medarbejderne kan være påvirkede af deres personlige problematikker.

Matchning af socialrådgiverens kompetencer med virksomhedens behov

Efter vores undersøgelse af henholdsvis en socialrådgivers kompetencer og en virksomheds sociale behov bevægede vi os ind i krydsfeltet mellem disse to faktorer for at konkludere om disse matchede. Dette gjorde vi konkret ved at sætte kompetencer overfor behov og derefter analysere om disse matchede hinanden.

På baggrund af vores analyse af dette krydsfelt kom vi frem til den konklusion, at en socialrådgivers kompetencer umiddelbart matcher en virksomheds sociale behov. Dog fremstod behovet for en socialrådgiver som størst i starten af ansættelsen, hvorefter behovet stagnerede eller faldt, og socialrådgiveren skulle have bredere arbejdsopgaver; dog ville der altid være et behov.

Den private virksomhed som arbejdsområde for en socialrådgiver

En socialrådgiverfunktion på en privat virksomhed er anderledes i forhold til den traditionelle socialrådgiverfunktion i den offentlige forvaltning. Den er anderledes i den betydning, at det sociale arbejde foregår i en anden kontekst; socialrådgiveren i en offentlig forvaltning sidder i en myndighedsrolle, hvor socialrådgiveren på en virksomhed ikke besidder denne myndighedsrolle. Herudover er selve den funktion en socialrådgiver besidder i en virksomhed meget bredere end den traditionelle.

Socialrådgiverfunktionen i den offentlige forvaltning er ofte begrænset i forhold til hvilket område i det offentlige system man arbejder indenfor og herunder hvilken del af lovgivningen man beskæftiger sig med. På en virksomhed besidder en socialrådgiver en funktion, som omfatter flere elementer, og skal derfor være kompetent i forhold til at tage såvel en personlig samtale om ting vedrørende personlige forhold, mv. som at kunne hjælpe virksomheden med at fastholde medarbejdere. Hun sidder derfor ikke og arbejder med et afgrænset arbejdsområde, og vil dermed skulle bruge en større vifte af hendes faglige kompetencer fra uddannelsen.

Idet en socialrådgivers funktion på en virksomhed er anderledes end i den offentlige forvaltning, så vi det sociale arbejde i en ny kontekst. Vi måtte derfor undervejs tænke nyt og begrebsdefinere nogle af de traditionelle begreber, idet vi erfarede at disse havde en anden betydning på en privat virksomhed. Konkret vil det sige at vi reflekterede over følgende begreber: socialt arbejde, helhedssyn samt sociale problemer.

Konklusion

På baggrund af vores undersøgelse og analyse kan vi konkludere, at de kompetencer som en socialrådgiver besidder i kraft af sin uddannelse, stemmer godt overens med de kompetencer, som en socialrådgiver på en privat virksomhed benytter i praksis. Dog fremstår nogle kompetencer mere centrale end andre; specielt fagkompetence samt personlig og kommunikativ kompetence.

Vi er forsigtige med at generalisere vort undersøgelsesresultat til andre virksomheder, da vi kun har indhentet empiri fra én virksomhed. Men vi ser helt klart en tendens mod, at der i fremtiden vil være et stigende behov for en socialrådgiver i de danske virksomheder.

Perspektivering

På baggrund af vores konklusion, hvor vi ser et stigende behov for den funktion og de kompetencer, som en socialrådgiver kan besidde i kraft af sin uddannelse, er vi blevet nysgerrige på, om denne funktion på virksomheden også kan varetages af andre faggrupper? Vores nysger-

righed går specielt på, om en HR-funktion vil kunne varetage samme funktion på virksomheden. Denne nysgerrighed opstod i forbindelse med vores brug af teorien Human Resource Management, hvor vi så lighedstræk mellem en socialrådgivers kompetencer og roller og en HR-funktions kompetencer og roller.

Litteraturliste

Bøger

- Agervold, Mogens og Ole Steen Kristensen (1996): "Det udviklende arbejde". Aarhus Universitetsforlag.
- Boolsen, Merete Watt (2004): "Kvalitative analyser i praksis". Forlaget Politiske Studier.
- Beskæftigelsesministeriet (2001): "Arbejdsevne metoden – metode til beskrivelse, udvikling og vurdering af arbejdsevne".
- DSH Esbjerg (2001): "Det rummelige arbejdsmarked – i teori og praksis". DSH i Esbjerg.
- Ejrnæs, Morten, Jens Guldager, Finn Kenneth Hansen, Henning Hansen, Carsten Jørgensen og Filip Kruse (2004): "Sociologi og socialt arbejde". Danmarks Forvaltningshøjskoles Forlag.
- Fuglsang, Lars og Poul Bitsch Olsen (red.)(2004): "Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – på tværs af fagkulturer og paradigmer". Roskilde Universitetsforlag.
- Guldager, Jens (2000): "Nogle tanker og forskning i eller evaluering af socialt arbejdes metoder" i Socialvetenskaplig Tidskrift, nummer 4. FORSA. Lund.
- Hansen, Erik Jørgen (1998): "Sociale klasser og social ulighed" i Andersen, H (red): "Sociologi – en grundbog til et fag".
- Hyldgaard, Kirsten (2006): "Videnskabsteori – en grundbog til de pædagogiske fag". Roskilde Universitetsforlag.
- Kokkinn, Judy(2005): "Profesjonelt sosialt arbeid". Universitetsforlaget.
- Kvale, Steinar (1994): "En introduktion til det kvalitative forskningsinterview". Hans Reitzels Forlag.
- Kylling, Anne-Birte, Hans Bach og Morten Kjær (1996): "Virksomhedernes sociale engagement – initiativer på 70 private virksomheder". Formidlingscenter Aarhus.
- Larsen, Henrik Holt (2006): "Human Ressource Management – Licence to work". Forlaget Valmuen.
- Launsø, Laila og Olaf Rieper (2000): "Forskning om og med mennesker". Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Meeuwisse, Anna, Hans Swärd og Sune Sunesson (2002): "Socialt arbejde – en grundbog" Hans Reitzels Forlag.
- Plovsing, Jan (2002): "Socialpolitik". Handelshøjskolens Forlag.
- Sennett, Richard (1999): "Det fleksible menneske – eller arbejdets forvandling og personlighedens nedsmeltning". Forlaget Hovedland.
- Thagaard, Tove (2004): "Systematik og indlevelse". Akademisk Forlag.

Links

- Forslag til socialrådgivernes fremtidige kompetenceprofil (2002):
www.socialrdg.dk/multimedia/Forslag_til_socialr_dgivernes_fremtidige_kompetenceprofil2.pdf.
- Illeris, Knud (2003): "Det nye kompetencebegreb":
www.cvustork.dk/arg0304a02.asp

Love

- Bekendtgørelse om socialrådgiveruddannelsen nr. 536 af 28/6/2002
- Forvaltningsloven (FVL)
- Lov om behandling af personoplysninger (PDL)

Diverse

- Artikel fra "Socialrådgiveren" nr. 17, 2001
- Guest, David E. (1987): "Human resource management and industrial relations" i Journal of Management Studies 24:5 September 1987. s. 503-521
- SFI: "Virksomhedens sociale engagement" årbog 2005
- SFI: "Virksomhedens sociale engagement" årbog 2006

Kunsten at møde praksis

Af Heidi Kristensen, Majbritt Fomsgaard og Marianne Jørgensen – Juni 2007

I denne artikel vil vi præsentere nogle hovedtræk fra vores bachelorprojekt "Kunsten at møde praksis". Vi vil beskrive hvordan vi har grebet emnet an, hvilke metoder og teorier vi har brugt, og hvad vi har analyseret og konkluderet os frem til.

Resumé

Nyuddannede socialrådgiveres faglighed udvikles, igennem det de møder når de kommer ud på en arbejdsplads. De nyuddannede har en faglighed med fra studiet, som er farvet af den læring, der er sket i den enkelte. I mødet med praksis i X kommune, bliver de nyuddannede påvirket af den organisation de kommer ind i. De bliver en del af et praksisfællesskab, hvor der er en organisationskultur, som påvirker dem, samtidig forsøger 2 af de 3 nyuddannede vi har talt med også selv at påvirke den organisation de møder. Der sker en læring i de nyuddannede, og deres faglighed udvikler sig derigennem. Denne udvikling ser forskellig ud, fordi de nyuddannede har forskellige ting med fra deres liv. De lærer i forhold til det de ved i forvejen, og det de interesserer sig for og kan forholde sig til, derfor bliver læringen og dermed udviklingen forskellig. De nyuddannede kommer ud med en ballast fra studiet, og de kan sætte ord på de begreber og teorier de har med. Erfaringen ser ud til at være med til at udvikle fagligheden, men det er spændende at se, om deres viden bliver tavs, eller de bliver ved med at sætte ord på begreber og teorier og bliver ved med at reflektere. Konteksten ser ud til, at have stor betydning for udviklingen af den enkeltes faglighed.

Indledning

Der kan stilles mange spørgsmål til det at skulle møde praksis for første gang som nyuddannet. Hvad kan jeg bidrage med? Hvordan kan jeg bruge den viden jeg har fået gennem 3½ års bacheloruddannelse? Hvordan bliver jeg mødt? Hvilke muligheder har jeg for fortsat at udvikle mig fagligt?

I vores projekt har vi valgt at undersøge, hvad der sker i mødet mellem den nyuddannede og organisationen. Vi har undersøgt, hvad der sker med den nyuddannede socialrådgivers faglighed, når hun møder den praksis der er i organisationen. Vi har været interesseret i at se på, hvordan organisationskulturen påvirker den nyuddannedes arbejde, herunder den ballast man har med fra uddannelsen, og om den ballast bliver udfordret, kvalificeret eller aflært.

Det har været interessant for os at se på, om man som nyuddannet bliver taget imod, som om man skal i mesterlærer, eller som om man har en teoretisk begrundet faglig viden som kan bruges til at kvalificere praksis?

Projektets målgruppe har således været studerende på den sidste del af uddannelsen og nyuddannede. Vi håber at projektet kan være med til at give en ide om, hvordan det er at møde praksis som nyuddannet socialrådgiver. Vi håber desuden at projektets konklusioner kan være nyttige for alle socialrådgivere i praksis, til at belyse hvilke mekanismer der påvirker fagligheden.

Vi har belyst problemstillingen fra den nyuddannedes synsvinkel.

Problemformulering

Hvordan skabes og udvikles den nyuddannede socialrådgivers faglighed i spændingsfeltet mellem ballasten fra uddannelsen og mødet med praksis i X kommunes familieafdeling?

Underspørgsmål 1: Hvad sker der med den nyuddannedes ballast fra uddannelsen i den læring der sker i hendes møde med praksis?

Underspørgsmål 2: Hvordan påvirker og påvirkes den nyuddannede socialrådgiver af organisationskulturen og de positioner hun har/får i organisationen? Og hvilken betydning får det for udviklingen af hendes faglighed?

Underspørgsmål 3: Hvilken betydning får udviklingen af fagligheden for den nyuddannedes tilgang til det sociale arbejde i praksis, - bliver fagligheden mere eller mindre synlig?

Metodeafsnit

Den abduktive tilgang

Vi har haft en abduktiv tilgang i vores projekt. I den abduktive tilgang fremhæves det dialektiske forhold mellem teori og data. (Thagaard 2004:181). Den induktive og deduktive tilgang rummede ikke helt det vi ønskede. Vi havde en teoretisk viden fra studiet, og havde valgt den litteratur vi ville bruge som udgangspunkt for vores dataindsamling. Derfor kunne vi ikke anvende den induktive tilgang, da den fordrer at man er meget mere åben tilgængelig til dataindsamlingen. Samtidig havde vi ikke opstillet klare hypoteser som skulle be- eller afkræftes gennem vores interviews, og vi ønskede at være åbne overfor nye emner og teorier der kunne vise sig under og efter interviewene. Dermed duede den deduktive tilgang heller ikke. Vores teoretiske viden giver os et udgangspunkt i både interview, fortolkning og analyse (Thagaard 2004:181).

Kvalitative interviews

Tove Thagaard skriver: "Kvalitative undersøgelser kan være baseret på, at få indsigt i sociale fænomener, som de forstås af undersøgelsessubjekterne selv. Samtale er et godt udgangspunkt for viden om, hvordan enkeltpersoner oplever og reflekterer over deres egen situation" (Thagaard 2004:13). Vi har villet undersøge den nyuddannedes oplevelse og refleksion over, hvad det at komme ud i praksis har betydet for deres faglige udvikling, og det kunne det kvalitative interview hjælpe os til. Vi er bevidste om, at det ikke er nogen objektiv sandhed vi har fundet frem til, idet det kun er det, som informanterne er bevidste om og/eller ønsker at fortælle, som vi får med.

Vi har haft tre informanter. De tre var alle nyuddannede og ansat i samme kommunes familieafdeling. Vores projekt har altså afsættet i en bestemt kommune og en bestemt afdeling.

Analysestrategi

Vi har brugt vores socialkonstruktionistiske inspiration til at trække en rød tråd gennem projektet. Berger og Luckmann præsenterer en overordnet teoretisk ramme, og de andre teoretikere vi har inddraget ses i lyset af dette perspektiv. Vi præsenterer vores teoretiske ramme i det følgende.

Teorier og perspektiver

Virkeligheden som socialt konstrueret

I projektet har vi været inspireret af en socialkonstruktionistisk tilgang til vores emne. I den forbindelse har vi trukket på Berger og Luckmanns værk "Den samfundsskabte virkelighed" (Berger og Luckmann 2002).

Det enkelte menneske både internaliserer og eksternaliserer. Dvs. at man både påvirkes og påvirker omverdenen med sit syn på virkeligheden. Man står altså i et gensidigt påvirkningsforhold til sine omgivelser (Berger og Luckmann 2002: 153 ff.).

Det der sker i den primære socialisering (fra barnets nærmeste, sædvanligvis forældrene), er en overlevering af en virkelighedsopfattelse, og det er den første socialisering et menneske møder. Den virkelighed man her bliver socialiseret ind i, kommer på mennesket til at virke som værende en objektiv sandhed (Berger og Luckmann 2002:153ff.). Den sekundære sociali-

sering er den påvirkning, der sker, når den enkelte kommer ind i nye institutioner og internaliserer den opfattelse af virkeligheden, der eksisterer der.

Når den sekundære socialisering bygger oven på den primære socialisering vil der være forskel på socialiseringsprocessen fra person til person, selv om man kommer ind i den samme institution og selv om man forsøges socialiseret til det samme (Berger og Luckmann 2002:162 ff.). Den primære socialisering er altså bestemmende for, hvordan den sekundære socialisering bliver. Den primære socialisering er således en basis-virkelighed og sekundærsocialiseringen kommer til at repræsenterer delvirkeligheder.

Socialkonstruktionistisk perspektiv i relationer og organisationer

Gitte Haslebos værk: "Relationer i organisationer" har givet os perspektiv til, hvordan man kan se relationer og organisationer i et socialkonstruktionistisk perspektiv.

I et socialkonstruktionistisk perspektiv ser man ikke individet som en afgrænset enhed i forhold til omverdenen. "Personlighed ses ikke som noget, der sidder i personen, men som et kendetegn ved den sociale interaktion, personen indgår i" (Citat Haslebo 2005:33). Individet er således afhængig af den kontekst det indgår i, og selvet skabes der i.

Når man skal se på enkeltpersoners handlinger, skal man se dem i en større kontekst, altså i de samfundsmæssige institutioner som personen indgår i. "Medlemskabet af den organisation, en person er ansat i, tildeler personen nogle rettigheder og forpligtelser, der er med til at forme personens virkelighedsopfattelse og handlemuligheder" (Citat Haslebo 2005:39).

"Nyuddannede socialrådgiveres møde med praksis"

Hagen og Johansen fra Den Sociale Højskole i København har i 2006 lavet et udviklingsprojekt der hedder Nyuddannede socialrådgiveres møde med praksis. Dette projekt har vi valgt til at sammenligne vores egne resultater med, for at opnå mulighed for en lidt bredere generalisering end vores egen empiri giver mulighed for, med de tre informanter.

Hagen og Johansen problemformulering til undersøgelsen lyder: Hvordan forener nyuddannede socialrådgivere deres kundskaber og visioner fra grunduddannelsen med den praksis, de møder i deres første job på socialforvaltningen? Og følgende fokus i underspørgsmålene: De nyuddannedes sammenspil med organisationen og de nærmeste kollegaer" og "De nyuddannedes problemforståelse af klienterne og deres valg af indsats" (Hagen og Johansen 2006:21). Denne undersøgelses fokus har således ligget tæt op af fokus for vores projekt.

Del 1

Hvad sker der med den nyuddannedes ballast fra uddannelsen i den læring der sker i hendes møde med praksis?

Vi har set på den læring, der sker i praksis, og hvad der sker med de nyuddannedes ballast fra uddannelsen ud fra Lave og Wengers teori om Situeret læring og uddrag af Luhmanns systemteori om psykiske systemer som autopoietiske systemer jævnfør Maturana.

Situeret læring

Lave og Wenger er interesserede i hvordan læring foregår. Læring bliver ofte set som en individuel proces, der sker inde i den enkelte som følge af en eller anden form for undervisning. Lave og Wenger præsenterer begrebet situeret læring, det vil sige læring der sker i situationer. Læring sker altså i deltagelse i social praksis. Lave og Wenger henviser ikke selv til konstruktionismen, men vi synes, vi kan bruge begreber fra deres teori ud fra dette perspektiv, idet de ser læring som noget, der sker i situationer, igennem en proces hvor den tilkomne lærer sig de praksisser, hun møder. Dette stemmer meget godt overens med den sekundære socialisering Berger og Luckmann taler om. Vi bruger begrebet legitim perifer deltager i forhold til den nyuddannede, der kommer ud på en arbejdsplads, hvad Lave og Wenger kalder praksisfælles-

skaber. Der sker en proces, når en nyankommen bliver en del af fællesskabet. Den lærende skal gå fra at være en legitim perifer deltager og bevæge sig i retning af fuld deltagelse, ved at lære ny viden og færdigheder inden for den sociale praksis. Den nyankomne er i en iagttagersposition og har derved mulighed for at tilegne sig praksiskulturen. Vi bruger også begreberne til at se på, om nogle af vores informanter er kommet i mesterlære, altså "learning by doing", vi har brugt mesterlærebegrebet i forhold til det holdningsmæssige. (Lave og Wenger 2003:1-155)

Enkeltindivider som autopoietiske systemer

Vi har brugt Luhmanns teori til at se på enkeltindividers læring, enkeltindivider kaldes psykiske systemer. Luhmann bruger Maturanas begreb autopoiesis til at sige, at systemet skaber sin egen virkelighed, systemerne er lukkede og der overføres ikke direkte informationer fra omgivelserne og ind i systemet. Systemet ses som selvrefererende, og derfor ses de informationer, der kommer udefra i forhold til det systemet indeholder i forvejen. Det psykiske systems reproducerer efterhånden mere og mere af sin omverden ind i sig og udvider derved sin horisont (Rasmussen 1997:133-138). Læring er ikke noget der modtages, men noget der sker igennem en erkendelse ud fra, hvad personen iagttaget. Der er grænser for læringen idet personen kun kan erkende i forhold til sin egen referenceramme (Rasmussen 1997:139-146).

Delkonklusion 1

Den vidensbase de nyuddannede har med fra studiet ser forskellig ud, og de har forskellige referencerammer med fra studiet og ud i praksis. Deres faglighed har udviklet sig igennem mødet med praksis, og der er sket en læring i dem alle tre, men deres fagligheder har udviklet sig forskelligt. De giver alle tre udtryk for, at det er igennem den faglige sparring, og de erfaringer de har fået, at fagligheden har udviklet sig. Hos en ser det ud til, at fagligheden har udviklet sig mere hen imod det erfaringsbaserede, hun stiller i hvert fald ikke så meget spørgsmål ved de erfarnes faglighed som de to andre. Hun har f.eks. overtaget italesættelsen af samarbejdspartnere som problemfyldte og italesættelsen omkring misbrugsfamilier, som nogle der falder i igen og igen og dette er derved blevet en del af hendes faglighed.

Det ser ud til, at de to andre ikke overtager det de bliver mødt med i praksisfællesskabet i samme grad, men i stedet forsøger at argumentere imod og forsøger at skabe læring den anden vej.

I forhold til mesterlære har vi set på to af de nyuddannede, og deres processer fra legitim perifer deltager hen imod fuld deltagelse. Det ser ud til at den ene, er blevet påvirket mere end hun selv tror, og har overtaget synet på samarbejdspartnere og vigtigheden af den erfaringsbaserede viden, og derved er langt i sin proces mod fuld deltagelse af fællesskabet. Den anden nyuddannede er bevidst om, at hun er blevet påvirket, men det ser ikke ud som om, hun helt har overtaget de påvirkninger, hun er mødt med. Hun er klar over, at hun har måttet tilpasse sig inden for en vis margen, og derved er hun blevet påvirket af praksisfællesskabet, men samtidig ser det ud til, at hun er bevidst om påvirkningerne og ikke vil lade sin vidensbase fra sin ballast fra uddannelsen aflære. Hun holder f.eks. fast i sin etik i forbindelse med samarbejdspartnerne og holder måske så meget på sin egen faglighed, at processen mod fuld deltagelse kunne blive en lang proces.

Del 2

Hvordan påvirker og påvirkes den nyuddannede socialrådgiver af organisationskulturen og de positioner hun har/får i organisationen? Og hvilken betydning får det for udviklingen af hendes faglighed?

For at kunne besvare ovenstående tages der udgangspunkt i Scheins kulturanalyse.(Schein 1994:kap. 1-2). Vi analyserer primært ud fra artefaktniveau og grundlæggende antagelsesniveau. Artefakterne er de meget håndgribelige og tydelige manifestationer, som man kan se og føle. De grundlæggende antagelser er de dybt indlejrede, ubevidste, grundlæggende antagel-

ser, dem definerer Schein som kulturens kerne. Vi bruger Schein til at kigge på hvordan organisationen påvirker den nyansatte socialrådgiver.

Argyris' model for læring i organisationer bruges til at analysere på hvordan den nyuddannede socialrådgiver forsøger at ændre de grundlæggende antagelser i organisationen, ved at påfører organisationen dennes egen måde at se virkeligheden på (Argyris kalder de grundlæggende antagelser for styrende variabler) (Illeris 2000:kap.24). Argyris' model om single-loop og double-loop læring, beskriver hvordan læring kan have forskellig karakter. Single-loop læring er når organisationen lærer noget nyt uden at de grundlæggende antagelser ændres, tingene gøres måske på en ny måde. I andre situationer kan den nyuddannede sætte spørgsmål ved nogle ting som ender ud i en læring, som ændrer ved måden at tænke på, altså de grundlæggende antagelser, dette kaldes et double-loop. Det er altså ikke kun en ændring af måden at gøre tingene på, men også måden at tænke om disse ting på (Illeris (red.) 2000:247-249).

Til sidst i denne del af projektet bruges Gitte Haslebos positioneringsbegreb til at beskrive, hvorvidt de nyuddannede er ligeværdige fagligt, dvs. hvilken position de har forhandlet sig til i organisationen, og hvilken betydning denne position får for den nyuddannede. Positions begrebet knytter sig til processer og er dynamisk i modsætning til rollebegrebet som er mere statisk og hører hjemme i den traditionelle socialpsykologi. Rollebegrebet hører hjemme i organisationsstrukturen og positionsbegrebet hører hjemme i kommunikationen. Positioner er noget man tager, får eller forhandler sig til og som giver den enkelte et udgangspunkt, hvorfra hun ser tingen "Når vi indtager en position, får vi samtidig et bestemt perspektiv på virkeligheden" (Citat Haslebo 2005:148). Det vil sige at positioner får altså betydning for den enkeltes oplevelse, forståelse og handling (Haslebo 2005:141-154).

Delkonklusion 2

Vi har gennem vores analyse set, to ud af tre informanter er blevet påvirket af den organisationskultur, de er blevet mødt af i praksis. En af de nyuddannede socialrådgivere blev på hendes tidligere arbejdsplads (før kommunesammenlægningen) påvirket af en kultur, hvor det ser ud til, at der er nogle grundlæggende antagelser om, at man kan tale hårdt til hinanden på teammøderne. Dette er hun blevet nødt til at indordne sig under. En anden fornemmede hurtigt en grundlæggende antagelse om, at enhver klarer sit, og hun blev en del af denne kultur, og det ser ud til, at hun nu "klarar sit eget" i overensstemmelse med den grundlæggende antagelse.

Der er altså sket en påvirkning fra organisationen til de nyuddannede, men det ser også ud til, at de nyuddannede forsøger og nogle gange lykkes det at påvirke organisationskulturen gennem single-loop og double-loop. En af de nyuddannede socialrådgiver forsøger at påvirke til et bedre samarbejde med samarbejdspartnerne, det lykkes dog ikke for hende at få ændret de styrende variabler. I forhold til synet på ændringer lykkes det tilsyneladende hende at være med til at gennemføre et double-loop, hvor de styrende variabler laves om, fra at ændringer ses som noget negativt til en positiv udfordring. Det ser ud til, at en af de andre nyuddannede socialrådgivere har fået gennemført et single-loop, idet hun får skabt et rum, så hun også kan være i organisationen med sin kritiske tilgang. (Hagen og Johansens undersøgelse viser også, at det kan lykkes for nyuddannede at gennemføre single- og double-loop). Det ser altså ud til, at de nyuddannede ikke kun bliver påvirket, men også selv kan påvirke organisationen.

I forhold til positionsbegrebet ser det ud til, at de nyuddannede har forhandlet sig til og er blevet givet forskellige positioner i organisationen. Det ser ud til, at to af de nyuddannede socialrådgivere hurtigt har fået en position som ligestillede. Den sidste derimod kæmper stadig for denne position. Positionen som ligestillet giver to af de nyuddannede socialrådgivere nogle privilegier og status. Hvilke positioner, de nyuddannede har haft mulighed for at tage eller forhandle sig til i deres teams, ser ud til at hænge sammen med de grundlæggende antagelser, der er i organisationen. En af de nyuddannede socialrådgiver vil gerne have en position som ligestillet ud fra sit virkelighedsbillede, altså fokus på refleksion og en positiv usikkerhed, men

det er umiddelbart ikke muligt, fordi organisationen ikke tillægger disse ting høj status og derfor giver det ikke umiddelbart hende en position af at være ligestillet.

Det ser ud til at mange faktorer spiller ind i forhold til udviklingen af informanternes faglighed. Afhængig af hvilken position de har forhandlet sig til eller får givet. Hvilken organisationskultur de har mødt og blevet påvirket af i hver deres kontekst. Hvilke påvirkninger de har haft mulighed for at bidrage med, har indflydelse på udviklingen af fagligheden.

Grundlæggende kan man sige, at jo mere man kan påvirke i forhold til den position man har, og gøre sin egen forståelse af virkeligheden gældende, jo bedre muligheder har man for at få en faglig udvikling, der er i tråd med ens eget udgangspunkt og sin virkelighedsopfattelse. Derfor får det betydning, at eksempelvis en af de nyuddannede socialrådgivere har mulighed for at lave double-loop, da hun så er med til at ændre organisationen til et sted, hvor der er plads til den faglighed, hun repræsenterer.

Del 3

I forhold til underspørgsmål 3: "Hvilken betydning får udviklingen af fagligheden for den nyuddannedes tilgang til det sociale arbejde i praksis, - bliver fagligheden mere eller mindre synlig?" har vi anvendt teori om tavs viden og refleksion i handling og viden i handling.

Tavs Viden

Iflg. Polanyi ligger tavs videns attraktionsværdi primært i, at det er et begreb der associeres med menneskelighed, empati, nærhed og fleksibilitet. Polanyi mener, at vi kan opleve at gøre noget, uden at vi kan fortælle, hvordan vi gør det. Det betyder dog ikke, at det ikke kan artikuleres. Viden kan være tavs på et niveau og efterfølgende artikuleres. Dette giver mulighed for refleksion og udvikling. Det er altså ikke tavs viden i sig selv der er positiv, men den refleksion det kan give anledning til.

Hvis tavs viden bliver lig med menneskelighed og engagement kan man hige om den og forhindre, at den bliver italesat, fordi man kan blive bange for at disse positive egenskaber forsvinder.

Det interessante er altså ikke at trække en skarp linje mellem det tavse og det sagte, men om at se hvordan man kan gå fra det ene til det andet. Hvordan tavs viden kan blive genstand for refleksion og faglig udvikling. Molander beskriver tavs viden lidt anderledes. Han mener, at for at viden kan eksistere uden at være tavs, må der være en modtager, som forstår begreberne og de anvendelsessammenhænge de normalt hører hjemme i (Bergmark, 1998).

Refleksion

Schöns begreber refleksion i handling og viden i handling er interessante, fordi de beskæftiger sig med forholdet mellem den akademiske/teoretiske viden og den viden der bliver hyldet i de professionelle praksisverden (Schön 2001:9).

Viden i handling drejer sig om det, man også kunne kalde "knowhow". Meget af den viden vi handler på i det daglige stammer ikke fra forudgående intellektuelle overvejelser. Når man anvender viden i handling kan man altså sjældent beskrive den viden, som handlingerne afslører (Schön 2001:52-559).

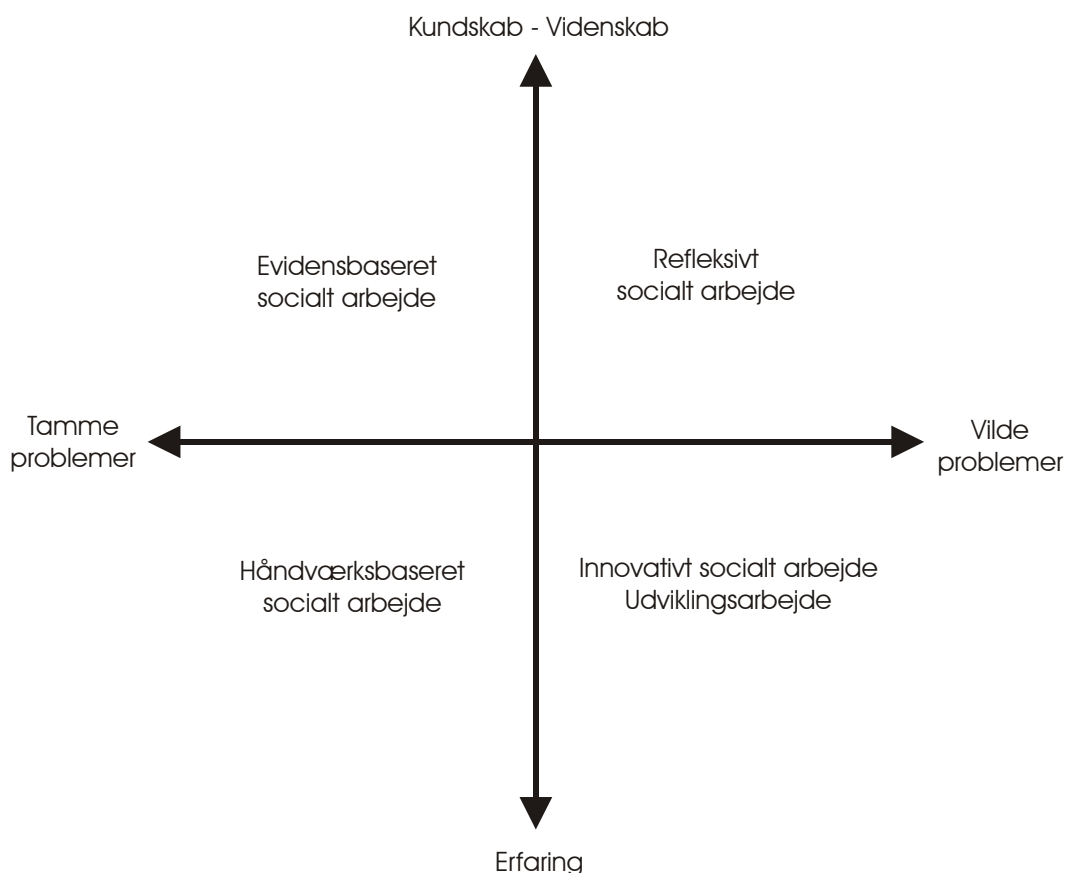
Refleksion i handling drejer sig om det der sker, når man tænker over hvad man gør mens man gør det. Man er tvunget til at sætte ord på de processer (og ændringer i disse processer) som før ikke var til at sætte ord på (Schön 2001:59-60).

Viden i handling eksisterer, når det man før tænkte nøje over, bliver mere tavs, spontan og automatisk, eksempelvis ved at gentage det samme arbejde mange gange i professionel praksis. Praktikerne kan da få status af at være specialist. Ulempen ved denne specialisering kan være, at den professionelle bliver snæversynet og rigid i sin praksis, fordi han undlader at medtage elementer i sin vurdering, som ikke lige passer ind i det kategoriseringsystem, som

han har, jf. den viden han besidder. Ved at praktisere refleksion i handling kan man modvirke denne tendens til at have lært for meget (Schön 2001:61).

Delkonklusion 3

Ovenstående figur¹ har inspireret os meget i vores arbejde med underspørgsmål 3. Det har været interessant at se på især det refleksive sociale arbejde overfor det håndværksbaserede.

Vi kan se, at vores tre informanter forsøger at bruge de teoretiske begreber fra uddannelsen. De har dog varierende niveau mht. brugen af tavs viden og refleksion i handling. Vi kan se, at de, der ønsker at praktisere refleksion og teoretisk baseret argumentation i deres daglige tilgang til det sociale arbejde, møder en del mere modstand, og skal argumentere i langt højere grad for deres vurderinger på møderne. Det er tankevækkende, at fællesnævneren, man kan mødes om i den faglige sparring, i høj grad er erfaringsbaseret viden, og hvis man ikke kan tilslutte sig den fællesnævner, kan det være vanskeligt at indgå i faglig sparring i afdelingen pga. mangel på fælles begreber at tale ud fra.

Vores indtryk er, at man får nemmere ved at trænge igennem og blive lyttet til, hvis man hurtigt indordner sig under spillereglerne, og ikke begynder at "spille klog", som en af vores informanter sagde.

Det får stor betydning for udviklingen af de nyuddannedes faglighed, at spillereglerne eller kulturen er sådan, at man faktisk er nødt til at gemme de teoretiske begreber væk i den faglige sparring. Hvis man ikke gør det, kan der betyde, at man ikke bliver anset for en, der er

¹ Figuren er lavet af underviser på den Sociale Højskole i Aarhus, Anders Bøggild Christensen. Han henviser i den forbindelse til Guldager og Schön.

værd at lytte til og en ligeværdig sparringspartner. Hvis man ikke kan deltage i den faglige sparring, fordi man insisterer på at anvende sin vidensbase fra uddannelsen, får det sandsynligvis den konsekvens, at den faglige udvikling går i stå, da ens viden vil blive mere og mere tavs, da det ifølge Molanders forståelse af tavs viden, er en forudsætning, at der er nogen man kan tale med om sin viden for at undgå, at den bliver tavs.

Hvis man primært anvender erfaringsbaseret viden i sin tilgang til socialt arbejde, kan ens tilgang få et håndværksmæssigt præg, og man kan bevæge sig væk fra refleksionen i socialt arbejde, hvis man samtidigt har et syn på sociale problemer som mere tamme end vilde (jf. figuren om de fire typer af tilgange til praksis). Den negative konsekvens af dette kan blive, at man kommer til at anvende stereotype kategoriseringer af klienterne.

Afslutning

Det ser altså ud til, at der er mange forskellige faktorer, der spiller ind på hvordan den enkelte nyuddannedes faglighed udvikler sig. Den enkelte har en læring med sig fra tidligere i livet, fra studiet og lærer fortsat, fra det hun møder i praksis. Hun bliver påvirket af organisationskulturen, men har i nogle tilfælde også mulighed for selv at påvirke alt afhængig af, hvilken position hun har fået i organisationen. Hun påvirkes af hvilken form for viden der er den primære i den faglige sparring og har status af at være sandheden, om det er en teoretisk baseret viden eller en håndværksbaseret viden. Hvordan reagerer den nyuddannede på den faglige sparring? Bliver hendes viden tavs, fordi den viden hun møder i praksis er den erfaringsbaserede, eller formår hun at reflektere i handling og derved sikre sig en fortsat faglig udvikling?

Der er altså mange faktorer, der har indflydelse på, hvordan fagligheden udvikles og på hvilken retning denne udvikling går. Projektet giver ikke noget facit på, hvad der er den bedste udvikling, men giver et billede af hvilke udfordringer nyuddannede møder i praksis, og kan derved være med til at give nyuddannede en bevidsthed om de påvirkninger, hun skal agere i.

Litteraturliste

- Andersen, Heine, Brante, Thomas og Korsnes, Olav (red.) (1998): Leksikon i sociologi. København, Akademisk Forlag
- Berger, Peter L. og Luckmann, Thomas (2002): Den samfundsskabte virkelighed. En videnssociologisk afhandling. 2. Udgave. København, Lindhardt og Ringhof. S. 13;85-90;151-171
- Bergmark, Åke (1998): Nyckelbegrepp i socialt arbete. Lund, Studentlitteratur. Kap. 4.
- Egelund, Tine (1999): Beskyttelse af barndommen. København, Hans Reitzels Forlag. S. 273-322
- Egelund, Tine og Skytte, Marianne (1997): Om undervisning og fælleselementer i socialt arbejde. Den Sociale Højskole København, Skiftserie, nr. 1, 1997
- Hagen, Ulla og Johansen, Adam (2004): Nyuddannede socialrådgiveres møde med praksis. København, Den Sociale Højskole København
- Haslebo, Gitte (2005): Relationer i organisationer – en verden til forskel. Psykologisk Forlag
- Illeris, Knud (red.) (2000): Tekster om læring. Roskilde Universitetsforlag.
- Kap. 24: Organisatorisk læring – single- og doubleloop.
- Kokkin, Judy(1999):Profesjonelt socialt arbeid. Tano Aschehoug. Kap. 3
- Krogstrup, Hanne Kathrine (2003): Det handicappede samfund – om brugerinddragelse og medborgerskab. Forlaget Systime. kap. 10
- Kvale, Steinar (1998): Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. København, Hans Reitzels Forlag. S. 51-56;133-139;161-175
- Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2005): Forskning om og med mennesker. 5. udgave. København, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck
- Lave, Jean og Wenger, Etienne (2003):Situert læring - og andre tekster. København, Hans Reitzels Forlag. S. 1-155
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans(2004): Perspektiver på sociale problemer. København, Hans Reitzels Forlag. Kap. 5
- Rasmussen, Jens (1997): Socialisering og læring. 2. udgave. København, Unge Pædagoger. s. 133-148
- Schein, Edgar H. (1994): Organisationskultur og ledelse. 2. udgave. København, Forlaget Valmuen. Kap 1-2
- Schön, Donald A. (2001): Den reflekterende praktiker. Hvordan professionelle tænker, når de arbejder. Århus, Forlaget Klim. S.51-67
- Thagaard, Tove (2004): Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode. København, Akademisk Forlag
- www.studweb.dk/ - om studiet – studieordning

Vignetmetoden – som fundament til et bachelorprojekt omkring offentlige og privates vurderinger af arbejdsmarkedsparathed

Af Kathrine Ditlev Lund og Christina Søgaard Jensen – Juni 2007

Resumé

Der findes mange forskellige opfattelse af, hvad ordet arbejdsmarkedsparat betyder samt opfattelser af, hvornår en person er arbejdsmarkedsparat. Med reformen "Flere i arbejde" fra 2002 har beskæftigelsesindsatsen ændret sig ved, at det ikke længere kun er kommunerne, der foretager vurderinger af, om en borger er arbejdsmarkedsparat. Denne opgave udliciteres nu i højere grad også til andre aktører

Vores bachelorprojekt omhandler offentlige og privates vurderinger af arbejdsmarkedsparathed. Vi har via et vignetstudie undersøgt, om der er forskel på, hvordan socialrådgivere i et jobcenter og konsulenter hos andre aktører vurderer, om en borger er arbejdsmarkedsparat/ikke-arbejdsmarkedsparat, set ud fra at begge faggrupper anvender et standardiseret værktøj. Vi har undersøgt gråzonerne mellem de forskellige matchkategorier – særligt gråzonen mellem matchgruppe 3 og 4, eftersom denne kategorisering får en særlig betydning for borgeren, da der til de to matchkategorier knytter sig forskellige rettigheder og rådighedsforpligtelser.

Vi har hentet inspiration til vores bachelorprojekt i SFI rapporten "Arbejdsmarkedsparat eller ej?" fra 2006, hvor SFI har sammenlignet kommunernes vurderinger af arbejdsmarkedsparathed. Vi har med vores bachelorprojekt videreført analysen til også at omhandle andre aktører.

Vi har lavet et sammenligningsstudie, hvor vi foretager en komparativ analyse af vurderinger i to forskellige kontekster – henholdsvis et jobcenter og forskellige konsulentfirmaer. Undersøgelsen er baseret på socialrådgiveres og konsulenteres individuelle vurderinger af sagseksempler/vignetter. Vignetterne har vi konstrueret særligt til denne undersøgelse, så de dækker typiske og ofte forekommende problemstillinger i forbindelse med vurderinger af arbejdsmarkedsparathed. Vignetterne er udformet som gråzonesager, i det hensigten med vignetterne har været at skabe rum for tvivl og refleksion.

Vores bachelorprojekt kvalificerer det sociale arbejde ved at sætte fokus på, hvilken betydning det har for socialrådgiverprofessionen, at andre aktører har fået mere indflydelse på beskæftigelsesområdet, hermed at medarbejdere med forskellige uddannelsesmæssige baggrunde foretager vurderinger af, om folk er arbejdsmarkedsparate. Vores projekt er med til at styrke socialrådgiverfaget ved at være kritisk reflekterende overfor socialrådgivernes faglighed og opfattelse af professionsbegrebet.

Vores empiri består af egne undersøgelsesresultater, der er indsamlet ved vignetundersøgelser koblet med kvalitative interviews.

Metode

Vi foretager en kvalitativ undersøgelse, hvor hensigten er at opfange socialrådgivere og konsulenteres refleksioner og begrundelser/argumenter for deres vurderinger. Vi er bevidste om, at materialet, vi får ud af vores vignetter og strukturerede interviews, vil være øjeblikksbilleder taget ud af en specifik kontekst og dermed et konstrueret materiale. Vi er opmærksomme på, at vignetmetoden ikke kan belyse, hvordan respondenterne handler i praksis, men kun respondenternes tilkendegivelser i forhold til, hvordan de tror, de vil handle. Med dette forbehold mener vi dog alligevel, at materialet er yderst brugbart og kan bidrage til spændende viden i forhold til at belyse, hvordan begrebet arbejdsmarkedsparathed vurderes og forstås.

Beskrivelse af vignetmetodik

Vignetmetoden indebærer, at man præsenterer respondenter for fiktive med realistiske case-forløb, der er bygget op omkring hændelser/faktuelle oplysninger, som forskeren anser for vigtige og afgørende i den valg- og vurderingssituation, der er undersøgelsens fokus. Vi har i vores undersøgelse anvendt to vignetter, der begge er inddelt i 4 faser. Efter hver fase præsenteres respondenterne for en række spørgsmål, der skal danne grundlag for respondentens refleksioner og overvejelser. De indsamlede data kan behandles både kvantitativt og kvalitativt¹. De vigtigste spørgsmål i vignetterne vedrører problem-, og årsagsopfattelse samt, hvilken matchkategori fagpersonen vurderer, at casepersonen tilhører. Formålet med vignetmetoden er, at frembringe et datamateriale som danner grundlag for, at vi kan analysere menneskers valg og vurderinger i hypotetiske situationer, der er konstrueret så virkelighedsnære som muligt². Grundlaget for vignetmetoden er en antagelse om, at der foreligger en vis lovbundethed i menneskers valg. Det betyder naturligvis ikke, at mennesker altid foretager samme vurderinger og valg, men snarere at der er tale om statistiske tendenser i en eller anden retning³.

Formålet med vignetmetoden er at give vores respondenter det samme udgangspunkt for en besvarelse. Vi har forsøgt at udforme to "gråzone" sager, hvor vores umiddelbare tanke var at casepersonerne skulle ligge mellem match 3 og 4. Fælles for vignetterne var det, at det ikke fremgik tydeligt om casepersonerne havde problemer ud over ledighed. Vi konstruerede vignetterne således, at der var en masse faktorer, der pegede i retning af problemer, men på intet tidspunkt i vignetterne, fremgår det, hvad det specifikke problem/problemer er.

Vignetmetodens reliabilitet

Ulla Jergeby (1999) fremhæver i sin gennemgang af litteraturen omkring vignetmetoden, at det især er en brugbar metode ved undersøgelse af normativt materiale. Vignetmetoden drejer sig nemlig om at konstruere historier af en hypotetisk karakter under specifikke vilkår, hvor respondenter skal give deres vurderinger ud fra et normativt perspektiv⁴. Vignetmetoden giver stor pålidelighed eller reliabilitet pga. den høje grad af standardisering. En anden fordel ved metoden er, at fagpersonerne bliver udsat for præcis samme indtryk, nemlig samme cases i form af problembeskrivelse på tryk⁵.

Ulla Jergeby nævner i sit studie af vignetmetoden, at validiteten er det problem, som vignetmetoden ofte sættes i sammenhæng med⁶. "...det er et problem ved vignetmetoden, at socialarbejderne ved, at der ikke er tale om autentiske beretninger."⁷ Dette rejser spørgsmålet om, hvor godt socialarbejderens svar stemmer overens med, hvordan de faktisk ville vurdere og handle i en autentisk situation⁸. Derudover er det vanskeligt at sige noget præcist om, hvorvidt de medarbejdere, vi har interviewet, er repræsentative for den samlede medarbejderstab i den organisation, de er ansat i. En anden faktor der kan spille ind på vores data er, at vi har valgt at anvende vignetten i forbindelse med et kvalitativt interview og ikke som spørgeskemaundersøgelse. Herved kan nonverbale indtryk have indvirket på de besvarelser, vi har

---

¹ Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s. 179.

² Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s. 179.

³ Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s. 179.

⁴ Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s. 182.

⁵ Ejrnæs, Morten: "Faglighed og tværfaglighed". s. 27-28.

⁶ Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s. 184.

⁷ Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s.

⁸ Skytte, Marianne: "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" s. 183.

fået. Vi ved fra tidligere undersøgelser at variabler som køn, alder, etnicitet og social status kan have en stor betydning i forhold til vurderingen af vignetten.

En anden kritik af metoden er, at det er vanskeligt at afgøre kausalitet, altså årsags-virkningsforhold. Et sådant studie kræver en kvantitativ metodik, hvor udefrakommende variable holdes konstante. Vores interviews har alle haft samme form, tilrettelæggelse og varighed, dog med det forbehold at et af interviewene inkluderede 2 konsulenter, der blev interviewet på samme tid.

Hvad kan vignetmetoden belyse

Det er vigtigt at fremhæve, at det der afdækkes i denne undersøgelse ikke er, hvordan fagpersoner handler i praksis, men holdninger, vurderinger og tendenser til, hvordan respondenterne selv tror, de handler. Det er hermed de sprogligt formulerede handletendenser, der afdækkes i denne undersøgelse¹.

Hvorfor er vignetmetoden relevant i forhold til vores problemstilling

En af vignetmetodens styrker er at den afdækker holdninger, vurderinger og tendenser. Det samme gør vi i vores opgave. Derfor er vignetmetoden relevant i forhold til vores projekt. Vignetmetoden giver os mulighed for at være konkrete og samtidig skabe en fælles reference-ramme, som alle respondenterne skal forholde sig til. Kritikken af vores metodik, vil nogen måske mene er, at vignet ikke siger noget om, hvordan respondenter vurderer i praksis, men kun tilkendegiver hypotetiske muligheder. Deltagerobservation vil kunne indbringe informationer omkring, hvordan vores respondenter reelt handler. Begrundelsen for, at vi har valgt vignetmetoden frem for deltagerobservation er dog, at vignetmetoden giver os mulighed for at præsentere præcist den samme sag for alle vores respondenter.

Havde vi i stedet valgt at lave deltagerobservation, havde vi ikke haft mulighed for at lave direkte sammenligninger af, hvordan forskellige respondenter vurderer den samme sag. Deltagerobservation giver ikke mulighed for, at man kan tage den samme klient i hånden og gå rundt til forskellige respondenter, for at få deres vurdering af klientens samlede situation. Her ser vi vignettens ressource, hvilket er, at alle respondenter skal forholde sig til præcist det samme, hvilket gør det muligt at lave en forholdsvis direkte sammenligning af forskelliges respondents vurderinger.

Vertikale og horisontale vignetter

Der findes to former for vignetter, som har betydning i forhold til opbygningen af vignetterne, og hvilken data man genererer. Den horisontale vignet er opbygget, hvor respondenterne præsenteres for en vignet. De horisontale vignetter er forskelligt konstrueret med alle mulige kombinationer, hvor det er muligt at se gennemsnitlige vurderinger ud fra en generel situation. Kausale sammenhænge mellem variabler er muligt at fremvise ved horisontale vignetter.

Vertikale vignetter er opbygget, hvor information tilføres i flere stadier og scener. Det er muligt ved brugen af vertikale vignetter at få et tipsaspekt, hvor vurderinger og bedømmelser ændres i forhold til tid og situation. Dette betyder også, at vertikale vignetter kan vise ændringer i respondenternes handlingsprocesser, når vignetterne udvikler sig over tid og i indhold. Den vertikale vignet giver mulighed for at se sammenhæng mellem respondenternes karakteristika og svar på spørgsmål.

I brugen af vertikale vignetter skal man være opmærksom på, at der ikke skal være flere end tre forandringer/dele ud fra grundhistorien for at fastholde forståelsen i forhold til grundhisto-

---

¹ Ejrnæs, Morten: "Faglighed og tværfaglighed. s. 30.

rien.¹ Den vertikale vignette kan illustrere et sagsforløb, hvor vignetten er konstrueret sådan, at hændelser trappes op og bliver stadige mere komplicerede.²

Vignette-metoden indeholder to tilgange, hvor man kan vælge at analysere som hovedobjekt vignetterne og dens forskellige indhold. Eller man kan vælge at analysere de forskellige karakteristika mellem respondenternes svar. Dog er det muligt at kombinere begge analysestrategier, når man anvender vignette-metoden.³

Fremgangsmåde for vores vignette-metode

Begge anvendte vignetter er konstrueret vertikalt, hvor vignetterne er bygget op om en person. Hver vignette er konstrueret sådan, at respondenterne får flere oplysninger om personerne løbende. Respondenterne fik udleveret 4 dele, som blev udleveret efterhånden. Efter hver del fik respondenterne stillet de 6 samme spørgsmål. Begrundelsen for at lave vertikale vignetter er, at generere data, som kan vise forskellige karakteristika i vurderinger foretaget af socialrådgivere og konsulenter. Dertil er brugen af vertikale vignetter valgt med henblik på at undersøge, hvorvidt nye oplysninger ændrer på vurderingerne. De nye oplysninger er tiltænkt for at skabe kompleksitet i indholdet af vignetterne, og dermed er med til at skabe rum for tvivl, når respondenterne skal vurdere. Fordelen ved den vertikale vignette er, at respondenterne oplever et hændelsesforløb, som optrappes. Respondenterne bliver præsenteret for præcist det samme hændelsesforløb, og derfor drager vi nytte af den vertikale vignette, som kan være med til at vise om respondenterne lægger vægt på samme faktorer i hændelsesforløbet.

Valg af variable

Jergeby opstiller to grundforudsætninger i forhold til valg af variable:

"De ska vara teoretiskt relevanta för forskningens syfte.

De ska vara kända av och meningsfulla för respondenterna."⁴

I forhold til valg af variable i de to cases har fokus været rette mod dialogguidens fem punkter (faglige og praktiske kvalifikationer, personlige kompetencer, eget arbejdsmarkedsperspektiv, økonomi og netværk og helbred.) eftersom "dialogguiden er med til at fastholde opmærksomheden på de områder, som kan være relevante for at vurdere borgerens beskæftigelsespotentiale."⁵ Det er derfor helt bevidst, at de variable vi har valgt at bruge i casene kan henføres til dialogguidens fem punkter. Ud fra dette er det også muligt at udpege variable i forhold til dialogguiden, som ikke bliver lagt vægt på af respondenterne i vurderingen af arbejdsmarkedsparticipation. Det er også muligt at analysere, hvorvidt dialogguidens fem punkter har betydning i den samlede vurdering og match.

Udover dialogguidens fem punkter er SFI rapport "Kontanthjælpsmodtagere i 2006"⁶ brugt til at udvælge variable til casene. Dette er med til at understøtte, at casene er genkendelige og meningsfulde for respondenterne. SFI rapporten har undersøgt, hvordan sammensætningen i forhold til uddannelse, alder og helbredsmæssige forhold er i forhold til kontanthjælpsmodtagere, som er blevet matchet. Kontanthjælpsmodtagere, som er blevet matchet, har selv svaret på spørgsmål ang. deres helbredsmæssige forhold i SFI rapporten. Dette er med til at under-

---

¹ Jergeby, s. 28

² Skytte, Marianne "Etniske minoritetsbørn" s. 180

³ Jergeby, s. 25

⁴ Jergeby "Att bedoma en social situation", Jergeby s. 26

⁵ Arbejdsmarkedsstyrelsen www.ams.dk – brug af værktøjer.

⁶ Henning Bjerregård og Kirstina Nærvig Petersen SFI "Kontanthjælpsmodtagere i 2006"

støtte vores valg af variable med eksempelvis henblik på helbred, da det er et forsøg på at gøre casene så realistiske som muligt.

Respondenterne respons på vignetterne

Det var kendetegnende for begge vignetter, at respondenterne udtrykte genkendelighed i form af sammenligninger til egne klienter, der havde lignende problemstillinger. Dette er udtryk for, at variablerne i casene lever op til Ulla Jergebys¹ grundforudsætning om, at de er genkendelige og meningsfulde.

Fremgangsmåde ved indsamlingen af vignetbesvarelserne

Vi tog kontakt til en række jobcentre med henblik på at få lov til at interviewe en række socialrådgivere i forhold til, hvordan de vurderer om en person er arbejdsmarkedsparat. De skulle hver afsætte 30 min. til at deltage i vignetundersøgelsen. Derudover kontaktede vi en række konsulentfirmaer, med henblik på ligeledes at få dem til at medvirke i vores undersøgelse. Forud for interviewene mailede vi første del af de to vignetter samt de spørgsmål, vi gerne ville stille respondenterne. Sammenlagt blev der indhentet data fra syv medarbejdere: tre socialrådgivere og fire jobkonsulenter. Udover at besvare spørgsmålene til vignetterne stillede vi respondenterne spørgsmål om, hvilken uddannelse de havde og hvor længe de havde arbejdet på pågældende arbejdsplads. Til sidst blev respondenterne spurgt om, hvad de mente om visitationsværktøjerne. Vi var begge tilstede under alle interviews og havde fordelt opgaverne således, at én af os interviewede, mens den anden skrev referat af interviewet.

Efter at have gennemgået den ene vignette fortsatte vi med det samme med den anden vignette. Det var tydeligt ved alle de gennemførte interview, at den enkelte respondent hurtigt opfattede systematikken i vignette-metoden, hvor de læste en del igennem efterfulgt af spørgsmål.

Det kvalitative forskningsinterview

Vores interview vil tage udgangspunkt i to vignetter, som bliver tilsendt informanterne før interviewet. Informanterne interviewes ud fra en struktureret interviewguide. Vi ønsker inden interviewet begynder, at få oplysninger om informanternes uddannelsesmæssige baggrund, samt hvor lang tid de har arbejdet på pågældende arbejdsplads, da disse oplysninger er nødvendige i forhold til vores udgangspunkt i opgaven. Informationer vil indgå i vores komparative analyse i forhold til at kunne belyse ligheder og forskelle mellem de to kontekster.

Derudover var hensigten med de indledende spørgsmål, at respondenterne fik mulighed for at præsentere sig selv. Det var vigtigt for interviewet, at der var en god atmosfære og respondenterne følte, at de blev respekteret. Den gode kontakt forsøgte vi at skabe ved at lytte opmærksomt og vise interesse og forståelse for, hvad respondenterne sagde.²

En forudgående briefing og efterfølgende debriefing er med til at skabe en kontekst i forhold til interviewet.³ Briefing af respondenterne bestod af orientering, hvor respondenterne fik præ-senteret forløbet for samtalen. Vi ønskede, at klargøre over for respondenterne, at de vil blive stillet de samme spørgsmål til alle dele af i vignetten, og selve forløbet i interviewet vil kun omhandle vignetten. Respondenterne fik en kort introduktion i vignette-metoden, hvor respondenterne blev bedt om at tage stilling på det ensartede grundlag, så det blev indskærpet over for respondenterne, at de ikke måtte indføre ukontrollerbare selvopfundne oplysninger i deres vurderinger.⁴ Respondenterne fik at vide, at alle blev præsenteret for samme vignette, og vi

---

¹ Jergeby, Ulla: "Att bedoma en social situation" s. 26

² Kvale, Steiner "En introduktion til det kvalitative forskningsinterview" s. 132

³ Kvale, Steiner " En introduktion til det kvalitative forskningsinterview" s. 132

⁴ Egelund, Tine " Tærskler for anbringelse" s. 47

ønskede at lave sammenligninger af besvarelserne. Delene i vignetten skulle ses i sammenhæng, hvor man får flere oplysninger om personen. "Der blev også i instruktionen lagt vægt på, at respondenterne skulle svare ud fra, hvad de plejede at mene og gøre i det daglige arbejde, og ikke ud fra en ideel forestilling om, hvordan arbejdet burde gøres."¹

Efter interviewet blev der gennemført debriefing, hvor respondenterne fik mulighed kommenterer generelt på vignetterne. Respondenterne blev gjort opmærksom på, at deres besvarelser vil blive behandlet anonymt (se afsnit om etik), og deres deltagelse i undersøgelsen var meget frugtbar og interessant i forhold til vores opgave.

Spørgsmålene i forbindelsen med vignetten

Den mest gængse måde at konstruere vignetspørgsmål på er gennem en survey-undersøgelse kombineret med et efterfølgende interview med åbne spørgsmål. I forhold til sin undersøgelse skal man være opmærksom på om man ønsker rene kvantitative data eller man søger en dybere forståelse med åbne spørgsmål.² Vignetmetoden muliggør, at man kan stille spørgsmål, som er situationsspecifikke. Dog er det kritikken i forhold til dette, at man mindsker muligheden for at de spørgsmål, som er blevet stillet til respondenterne, udspringer af vores teser og problemformulering. Vi ønsker, at generere data om, hvad respondenterne lægger vægt på i vurderingen for at kunne foretage et match, samt hvilken matchkategori respondenterne vil placere casepersonen i.

Vi valgte at lave en interviewguide med 5 åbne spørgsmål og et lukket spørgsmål. Alle spørgsmål blev gennemført som strukturerende spørgsmål, hvor interviewerens markerede når et emne var udtømt. Intervieweren havde ansvaret for, hvorledes interviewet skulle forløbe, og afbrød direkte og høfligt lange svar, som var irrelevante for undersøgelsesemnet.³ Spørgsmålene blev konstrueret med henblik på kun at få svar på oplysninger, som omhandlede de enkelte delene af vignetten.

Dataenes validitet

En grundig instruktion i vignetmetoden og vores dataindsamling var med til at fremme, at respondenterne vil svare ud fra, hvordan de vil handle i virkeligheden og ikke, hvordan man burde handle.⁴ Det viste sig, at mange af respondenterne kom med udsagn om genkendelighed, hvor respondenterne reflekterede ud fra, hvad de havde gjort konkret i de sager. Dette giver et indtryk af, at vurderingerne af vignetterne kan være lig med den vurdering, respondenterne vil foretage i "virkelige" sager.⁵

Det kan opfattes som en fejlkilde, at svarene ikke kan anses som dækkende for alle de tanker og refleksioner, der løber gennem hovedet på respondenterne.⁶

Genrealiserbarhed

Vores undersøgelser udgør ikke et repræsentativt billede af, hvordan alle socialrådgivere og andre aktører vurderer arbejdsmarkedsparathed men er derimod et øjebliksbillede af, hvordan vores respondenter vurderer ud fra den kontekst, de agerer i.

---

¹ Egelund, Tine "Tærskler for anbringelse" s. 47

² Jergeby " Att bedoma en social situation" s. 29

³ Kvale, Steiner "En introduktion til det kvalitative forskningsinterview" s. 138

⁴ Egelund, Tine "Tærskler for anbringelse" s. 47

⁵ Egelund, Tine "Tærskler for anbringelse" s. 48

⁶ Skytte, Marianne "Etniske minoritetsbørn" s. 183

Etik

Vores opgave bygger på informeret samtykke om undersøgelsens design og formål over for respondenterne. Dette er med til at udelukke enhver form for bedrag over for respondenterne.¹ "Informeret samtykke indebærer desuden, at man sikrer sig interviewpersonernes frivillige deltagelse..."² Respondenterne modtog en mail angående interviewets indhold, formålet med vores projekt og vores spørgsmål inden vi mødtes med dem. Dette gav respondenterne mulighed for at melde tilbage, hvis de ikke ønskede at deltage. Dog blev det påpeget over for socialrådgiverne, at de ikke skulle tale sammen om vignetterne, da de kunne påvirke hinanden i deres svar.

I forhold til konfidentialitetskravet, hvor personoplysninger behandles med størst mulig fortrolighed, så respondenterne ikke kan genkendes af udenforstående, har vi valgt at anonymisere jobcenteret, de pågældende andre aktører og respondenterne, som indgår i opgaven. De svar, som respondenterne har afgivet omhandler ikke personfølsomme oplysninger, da svarene kun relaterer sig til de konstruerede og fiktive vignetter.³

Vi har fulgt det etiske princip om "tilgodeseende" (beneficence), som betyder, at risikoen for skade respondenterne skal være så lille som muligt. Dertil har vi været bevidst om, hvilke fordele og konsekvenser det har for respondenterne ved at deltage i vores undersøgelse.⁴ Dette udviser vi ved at behandle vores datamateriale med respekt.

Overordnede undersøgelsesresultater

Vignetmetoden har som undersøgelsesmetode vist sig at være god i forhold til at belyse vores problemstilling. Vores undersøgelsesresultater viser, at gråzonerne i vignetterne har haft den ønskede effekt, da gråzonerne har skabt rum for tvivl og refleksion hos respondenterne.

På baggrund af vores vignetundersøgelse har vi kunnet konkludere, at der findes forskellige opfattelse af, hvad det vil sige at være arbejdsmarkedsparat. Grænsen mellem at være arbejdsmarkedsparat/ikke-arbejdsmarkedsparat har vist sig at være svævende. Eksempelvis er brugen af argumentationer i de to grupper ikke entydigt opdelt. Undersøgelsen har vist, at der også internt i de to grupper argumenteres forskelligt i forhold til vurderingen af arbejdsmarkedsparathed.

Den mest markante forskel mellem konsulenterne og socialrådgiverne i forhold til vurdering af arbejdsmarkedsparathed er matchkategoriseringen og faggruppernes sprog. Kendetegnen for socialrådgivernes vurderinger er, at socialrådgiverne vurderer vignetpersonerne som værende længere fra arbejdsmarkedet end konsulenterne gør. I forhold til brugen af sproglige vendinger viser undersøgelsesresultaterne, at termerne fra dialogguiden er mere integreret i socialrådgivernes sprog end hos konsulenterne. Det udledes heraf, at de grupper har forskellige måder at italesætte begrebet arbejdsmarkedsparathed på.

---

¹ Kvale Steiner "En introduktion til det kvalitative forskningsinterview" s. 118

² Kvale, Steiner "En introduktion til det kvalitative forskningsinterview" s. 118

³ Skytte, Marianne "Etniske minoritetsbørn" s. 86

⁴ Kvale, Steiner "En introduktion til det kvalitative forskningsinterview" s. 121

Litteraturliste

"Brug af visitationsværktøjerne" - Arbejdsmarkedsstyrelsen. www.ams.dk/sw5900.asp.

Bjerregård, Henning Bach og Kirstine Nærvig Petersen (2006): "Kontanthjælpsmodtagere i 2006", Socialforskningsinstituttet.

Egelund, Tine og Signe Andren Thomsen (2002): "Tærskler for anbringelse – en vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager"

Ejrnæs, Morten (2004): "Faglighed og tværfaglighed", Akademisk Forlag, København.

Jergeby, Ulla (1999): "Att bedoma en social situation – tillampning av vinjettmetoden", udgivet af Socialstyrelsen, Stockholm.

Kvale, Steiner (1997): "Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview", Hans Reitzels Forlag A7S, København.

Skytte, Marianne (2002): "Anbringelse af etniske minoritetsbørn – om socialarbejderes vurderinger og handlinger". Forlag: Socialhögskolen, Lunds Universitet.